

Pensioenfonds
Detailhandel

Jaarverslag

2023

Het jaar van
de nieuwe
pensioenwet

247

Pensioenfonds
Detailhandel

Jaarverslag

2023

Inhoud

BESTUURSVERSLAG

Kerncijfers.....	06
Missie, visie en strategie.....	09
Voorwoord.....	10
2023 in het kort.....	12
1. 2023: jaar in het teken van de Wet toekomst pensioenen (Wtp).....	14
2. Ontwikkelingen dekkingsgraad.....	18
3. Pensioenregeling in het kort.....	24
4. Communicatie.....	28
5. Financieel Beleid.....	34
6. Risicomanagement.....	70
7. Goed pensioenfondsbestuur.....	80
8. Code Pensioenfonds.....	84
9. Verslag van het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht.....	90
JAARREKENING	
10. Jaarrekening.....	102
Balans per 31 december 2023.....	104
Staat van baten en lasten.....	105
Kasstroomoverzicht.....	106
11. Overige gegevens.....	148
Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten.....	150
Actuariële verklaring.....	150
Controle verklaring van de onafhankelijk accountant.....	152
12. Bijlagen.....	164
Bijlage 1. Meerjarenoverzicht.....	166
Bijlage 2. Over het pensioenfonds.....	169
Bijlage 3. Rapportagenormen Code Pensioenfonds.....	175
Bijlage 4. SFDR RTS Annex IV.....	176

Kerncijfers

Cijfers 2023 in een oogopslag

Van de reserves tot de uitkeringen. Van het belegd vermogen tot de beleggingsovereenkomsten. Dit zijn kerncijfers van Pensioenfonds Detailhandel in 2023.

Kerncijfers (bedragen x € 1.000)

Aantallen deelnemers	2023	2022	2021	2020	2019
Actieve deelnemer (inclusief AO)	363.374	352.551	335.461	310.044	308.000
Gepensioneerden	158.579	152.700	132.127	120.090	114.945
Gewezen deelnemers	828.360	962.568	842.448	810.087	802.939
Totaal	1.350.313	1.467.819	1.310.036	1.240.221	1.225.884
Aantal werkgevers	32.399	31.543	30.923	31.752	32.779
Aanwezige dekkingsgraad	118,4%	117,5%	118,5%	110,9%	112,1%
Beleidsdekkingsgraad	121,9%	121,9%	114,5%	105,5%	109,6%
Vereiste dekkingsgraad	118,9%	120,0%	117,8%	118,0%	117,3%
Voorziening pensioenverplichting	25.840.261	23.818.125	27.868.428	29.038.101	24.948.013
Pensioenvermogen	30.589.416	27.979.037	33.027.838	31.972.398	27.957.708
Beleggingsopbrengsten	2.504.828	-10.042.607	351.552	3.938.484	5.798.528
Resultaat	588.243	-998.498	1.998.154	151.561	1.772.586
Reserves	4.749.155	4.160.912	5.159.410	3.161.256	3.009.695
Bruto rendement op totale beleggingen	9,1%	-26,9%	1,2%	14,2%	26,8%
Benchmark	9,3%	-27,3%	1,2%	13,8%	26,6%
Bruto rendement op beleggingen exclusief valuta en rente hedge	10,4%	-14,7%	10,3%	4,4%	17,3%
Z-score	0,08%	0,28%	-0,02%	0,34%	0,17%

Kostenratio's	2023	2022	2021	2020	2019
Pensioenuitvoeringskosten	41.950	40.854	41.286	41.484	34.120
Per norm deelnemer in EUR	80,4	80,5	88,3	96,4	80,7
Vermogensbeheerkosten (inclusief transactiekosten)	46.230	57.616	42.064	48.290	37.861
Vermogensbeheerkosten in %	0,12%	0,13%	0,10%	0,11%	0,11%
Transactiekosten in %	0,04%	0,06%	0,03%	0,05%	0,04%
Totale kosten in procenten over beheerd vermogen	0,16%	0,19%	0,13%	0,16%	0,15%

Premie en uitkeringen	2023	2022	2021	2020	2019
Feitelijke premie	1.075.302	991.466	857.286	781.821	763.608
Zuiver kostendekkende premie	1.009.169	1.446.088	1.320.331	1.231.120	970.685
Gedempte kostendekkende premie	1.059.460	960.561	826.496	616.784	581.408
Uitkeringen (inclusief afkopen)	533.735	471.520	396.377	390.229	370.846

Missie, visie en strategie

Missie

Doel van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel (Pensioenfonds Detailhandel) is om haar verplichtingen naar actieve deelnemers, gewezen deelnemers (slapers) en pensioengerechtigden na te komen. Deze vloeien voort uit de pensioenovereenkomsten en -reglementen en dienen overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving te worden uitgevoerd en tevens in lijn te zijn met de voorwaarden uit de verplichtstelling.

Visie

Het pensioenfonds is van mening dat zij op weg is naar:

- I. Een consolidatie van pensioenfondsen, met name binnen de marktsectoren van bedrijfstakpensioenfondsen. In de sectoren waar handel wordt gedreven wil Pensioenfonds Detailhandel een leidende rol spelen.
- II. Een premiereregeling met een combinatie van collectieve en individuele elementen.
- III. Het continu [foutloos] online en real-time beschikbaar zijn (en bereikbaar zijn voor) van de (toekomstige)pensioensituatie van de deelnemer.
- IV. Afnemende marktwerking in de commerciële pensioenuitvoering.
- V. Een omgeving waar de technologie en data een cruciale rol spelen.
- VI. Een omgeving waar maatschappelijk verantwoord beleggen de norm is.
- VII. Een omgeving waar kosten, zorg- en informatieplicht bepalen of de deelnemer zijn pensioen goed geregeld heeft.

Strategie

De wijze waarop Pensioenfonds Detailhandel met bovenstaande ontwikkelingen wil omgaan, is te kiezen voor partijen die passen bij deze visie. De snel veranderende wereld, gedreven door technologie en informatie (en de mogelijkheden die daardoor ontstaan), zorgen voor hogere verwachtingen van deelnemers en werkgevers. Dit betekent dat onze organisatie zo wendbaar mogelijk moet zijn. Dit betekent in het algemeen dat technologie en gebruik van data om de dienstverlening te verbeteren als een drijvende kracht wordt gezien en verantwoord ondernemen niet alleen wordt beleden maar ook zichtbaar is. Om die reden is een strategie & executiemodel ontwikkeld, waarbij het mogelijk is om kort cyclisch te sturen door middel van projecten. Voor het jaar 2023 betreft dit met name de verdere investeringen in het pensioenplatform en de voorbereidingen voor het nieuwe pensioencontract.

Voorwoord

Het jaar van de nieuwe pensioenwet

Als er iets is wat de gemoederen in pensioenland in 2023 bezighoudt, dan is het wel de invoering van de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Deze werd op 1 juli 2023 van kracht. Hiermee moet het pensioenstelsel evenwichtiger, flexibeler, persoonlijker en transparanter worden.

De grootste verandering betreft de manier waarop het pensioen tot stand komt. Tot nu toe is het zo dat je een toekomstige aanspraak op een pensioenuitkering opbouwt. Dit pensioen kan voordat het ingaat en nadat het is ingegaan worden verhoogd met indexaties als het goed gaat met het pensioenfonds of worden verlaagd als het slecht gaat. Volgens de nieuwe wet staat niet meer de pensioenuitkering centraal. Je premie inleg staat vast en deze inleg wordt in een 'persoonlijk potje' bijgeschreven. Dat 'potje' wordt belegd en de hoogte van je pensioen is afhankelijk van de beleggingsresultaten op dat 'potje', ook nadat het pensioen is ingegaan. De pensioenregeling met aanspraken maakt simpelweg plaats voor een premieregeling.

Voor alle fondsen, ook die van ons, betekent dit dat de collectieve pensioengelden moeten worden opgeknipt en verdeeld over 'eigen pensioenpotten'. Daarmee start een operatie in de pensioenwereld van ongekend formaat. Voor 1 januari 2027 moeten alle pensioenfondsen in Nederland de transitie naar het nieuwe stelsel hebben afgerond.

De deadline die we onszelf hebben gesteld is 1 januari 2026. Dan wil Pensioenfonds Detailhandel over naar het nieuwe pensioen. In 2023 zijn voorbereidingen hiervoor in volle gang gezet.

Wij verwachten dat de sociale partners (werkgevers- en werknemersorganisaties) deze zomer de afspraken die zij hebben gemaakt over de nieuwe pensioenregeling hebben vastgelegd.

Naast de voorbereidingen op de Wtp, was 2023 een goed beleggingsjaar voor Pensioenfonds Detailhandel, met een gemiddeld rendement van 9,1%. Ook onze dekkingsgraad steeg: van 117,5% begin 2023 naar 118,4% aan het eind van dat jaar.

2023 is ook het jaar waarin we de pensioenen hebben kunnen verhogen met 3,3%.

Al met al kunnen we terugkijken op een jaar waarin veel mooie stappen zijn gezet op weg naar het nieuwe pensioen en de financiële huishouding van het fonds alleen maar sterker is geworden.

Dat geeft vertrouwen.

26 juni 2024

Selma Skalli en André Snellen
Voorzitters Pensioenfonds Detailhandel

2023 in het kort

2023 is een jaar met mooie resultaten voor het fonds. En een jaar dat in het teken staat van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.

9,1% beleggingsrendement

De beleggingsportefeuille heeft het in 2023 goed gedaan. Het gemiddelde rendement bedraagt maar liefst 9,1%, inclusief het rendement behaald op de afdekking van het rente- en valutarisico. Die 9,1% is vooral te danken aan de goed presterende aandelen. Het rendement hierop bedraagt 17,5%. Maar ook de obligaties hebben een mooi rendement laten zien van 8,3%.

Rente stabiel, dekkingsgraad omhoog

Een stijgende rente is goed voor de dekkingsgraad van ons fonds. Die stijging zit er in 2023 echter niet echt in. Begin 2023 bedraagt de rente 2,4% om in oktober op te lopen naar 3,0% en eind 2023 weer te dalen naar 2,2%. Een lichte daling ten opzichte van begin 2023 dus. Toch is onze dekkingsgraad in 2023 door onder meer het positieve beleggingsresultaat gestegen van 117,5% in het begin van het jaar naar 118,4% eind 2023. Dit, ondanks het feit dat we per 1 januari 2024 de pensioenen hebben verhoogd met 3,3%. Deze verhoging is al verwerkt in de dekkingsgraad van 118,4% eind 2023. De dekkingsgraad geeft aan of een fonds over voldoende geld beschikt om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen. Onze dekkingsgraad ligt boven het wettelijk minimum. Om pensioenen (gedeeltelijk) te laten meegroeien met de prijsstijgingen moeten pensioenfondsen volgens de wet minstens een beleidsdekkingsgraad van 110% hebben.

Invoering nieuwe Pensioenwet

Op 1 juli 2023 is de nieuwe pensioenwet Wet toekomst pensioenen (Wtp) van kracht geworden. De invoering van deze nieuwe pensioenwet betekent dat de pensioengelden in ons fonds, moeten worden

opgeknipt en verdeeld over 'persoonlijke potjes' van de deelnemers. De pensioenregeling met aanspraken, waarbij de uitkering voor deelnemers vaststaat, verdwijnt. In plaats daarvan komt een premieregeling waarbij de inleg vaststaat, maar de pensioenen meer kunnen variëren.

De transitie naar het nieuwe stelsel is een enorme operatie waarvan de voorbereidingen in 2023 zijn gestart. Zo zijn de sociale partners overeengekomen hoe de nieuwe pensioenregeling er precies uit moet zien, is onze pensioenuitvoerder Capgemini pensioenservices gestart met het aanpassen van IT-systemen, en hebben we een onderzoek laten uitvoeren naar hoe we het best onze deelnemers kunnen informeren.

Pensioenen geïndexeerd

In 2023 heeft het bestuur van Pensioenfonds Detailhandel besloten om per 1 januari 2024 de pensioenen te verhogen met 3,3%. De hoogte van de indexatie houdt rechtstreeks verband met de hoogte van de inflatie. Hoe hoger de inflatie, des te hoger de indexatie. Zo'n verhoging is nodig om de pensioenen mee te laten stijgen met de oplopende prijzen van onder andere ons levensonderhoud. De indexatie op 1 januari 2024 wordt gebaseerd op de ontwikkeling van het CBS Consumentenprijsindexcijfer (CPI) in de periode juli 2022 tot juli 2023, en deze bedroeg 3,3 procent. In 2022 bedroeg de hoogte van de indexatie om die reden nog 10%. Dat was een jaar waarin de inflatie met 12,4% ongebruikelijk hoog was. Pensioenfondsen zijn overigens niet verplicht om te indexeren.

Pensioenopbouw verhoogd

Voor 2024 is de pensioenopbouw voor werknemers verhoogd van 1,41% naar 1,622% op de pensioenleeftijd van 67 jaar. De pensioenpremie voor de verplichte regeling blijft 24,75%. Voor werkgevers blijft deze 18,675% en voor werknemers 6,075%.

De verhoging van de pensioenopbouw is mogelijk door de gestegen rente van het afgelopen jaar vergeleken met 2022. Hierdoor is de kostprijs van het pensioen lager geworden. Met dezelfde premie kunnen we dus meer pensioen opbouwen. Eind 2024 wordt beoordeeld of de pensioenopbouw voor 2025 1,622% kan blijven.

Verantwoord beleggen

In 2023 hebben we de vijfde duurzaamheidsindex geïntroduceerd. Dit keer in de Global High-Yield portefeuille, ofwel de portefeuille voor hoogrenderende obligaties. Dat wil zeggen dat we nu ook voor deze beleggingsportefeuille rekening houden met de Sustainable Development Goals (SDG) waar Pensioenfonds Detailhandel zich op focust. Dat betekent onder andere dat onze SDG-score omhooggaat en onze CO2-uitstoot afneemt.

Kleine pensioenen overgeheveld

Kleine pensioenen van zo'n 200 duizend gewezen deelnemers hebben we in 2023 overgedragen aan de nieuwe pensioenuitvoerders van deze deelnemers. Gewezen deelnemers zijn deelnemers die niet meer actief pensioen bij ons opbouwen maar wel pensioen hebben opgebouwd en hier op enig moment aanspraak op kunnen maken. Sinds 1 januari 2019 mogen pensioenuitvoerders kleine pensioentjes

automatisch overdragen aan de nieuwe uitvoerder van een deelnemer. Dit geldt voor pensioenen van meer dan € 2 en minder dan € 594,89 per jaar (in 2023). Zo'n 400 duizend van onze gewezen deelnemers die vanaf 1 januari 2018 niet meer actief bij ons opbouwen beschikken in 2023 over zo'n klein pensioen. Daarvan hebben we dus voor ongeveer de helft hun pensioen kunnen overdragen omdat zij beschikken over een nieuwe uitvoerder. De totale waarde van deze pensioenen bedraagt € 400 miljoen. Dit bedrag hebben wij in 2023 dan ook aan de nieuwe pensioenuitvoerders van deze deelnemers betaald.

ISO 27001 gecertificeerd

Voor de interne beheersing van informatiebeveiliging ontvingen we in 2023 een ISO 27001 certificaat waarvoor het traject al in 2022 is gestart. Omdat we het belangrijk vinden dat de informatiebeveiliging binnen het pensioenfonds goed geregeld is, zijn we dit traject aangegaan. ISO 27001 is een wereldwijd erkende norm op het gebied van informatiebeveiliging. In deze norm staat beschreven hoe we procesmatig kunnen omgaan met het beveiligen van onze informatie. Het ISO 27001 control raamwerk maakt nu onderdeel uit van het risicomanagementraamwerk.

Pensioenen verhoogd met 3,3% en een beleggingsresultaat van +9,1%

1.

2023: jaar in het teken van de Wet toekomst pensioenen (Wtp)

In de pensioenwereld zorgt de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel voor een organisatorische aardverschuiving. Ook bij Pensioenfonds Detailhandel. Daarom stond 2023 volop in het teken van de voorbereidingen op een zorgvuldige, correcte en evenwichtige transitie. De programmamanager Wtp bij Pensioenfonds Detailhandel blikt terug.

Met de bekrachtiging van de Wtp op 1 juli 2023 is het einde bepaald van de pensioenregeling waarbij je een toekomstige aanspraak op een pensioenuitkering opbouwt die wordt verhoogd met indexaties als het goed gaat met het pensioenfonds of verlaagd als het slecht gaat. In plaats daarvan komt een regeling met een pensioen waarvan de waarde op jaarbasis kan fluctueren door beleggingsresultaten en de premie-inleg voor iedere deelnemer gelijk is. Daarbij beschikken deelnemers voortaan over hun eigen pensioenpot. Dit is de plek waar de individuele pensioenpremie naar toe gaat en de beleggingsrendementen aan worden toegevoegd. Praktisch gezien betekent dit, dat de pensioengelden van het pensioenfonds bij de overgang naar het nieuwe pensioen over de individuele pensioenspotten van de deelnemers moeten worden verdeeld. Onveranderd blijft de wettelijke verplichting dat werkgevers en werknemers samen een maandelijks premiebedrag inleggen. Geld dat door Pensioenfonds Detailhandel verantwoord wordt belegd en in pensioenen wordt uitgekeerd. Financiële risico's worden in het nieuwe pensioenstelsel gedeeld in een zogeheten solidariteitsreserve. Deze reserve wordt voornamelijk gebruikt om de ingegane pensioenen te beschermen voor een verlaging.

Projectgroepen

Om tot de uitvoering van de nieuwe regeling te komen, is Pensioenfonds Detailhandel afhankelijk van keuzes die door sociale partners (werkgevers- en werknemersorganisaties) worden gemaakt over de invulling ervan. Zodra sociale partners daar overeenstemming over hebben bereikt,

krijgt Pensioenfonds Detailhandel opdracht tot 'invaren': de daadwerkelijke transitie naar het nieuwe pensioen. Vooralsnog is de overgangdatum bepaald op 1 januari 2026. Tot die tijd staat de organisatie van Pensioenfonds Detailhandel in het teken van de voorbereidingen. Hiertoe zijn in 2023 al veel stappen gezet. Zo zijn onder meer projectgroepen samengesteld die bestaan uit een combinatie van bestuursleden en/of leden van het bestuursbureau, waar nodig aangevuld met adviseurs en/of externe partijen. Deze projectgroepen verkennen mogelijke keuzes van sociale partners en brengen die in kaart. Denk daarbij aan keuzes voor de contractvorm, regelingen voor nabestaanden en arbeidsongeschikten, de invaarmethode, invulling van de uitkeringsfase en de omvang van de solidariteitsreserve. Ook zaken als premie, ambitie, compensatie, het beleggingsbeleid en het waarborgen van de datakwaliteit zijn op papier gezet. De voortgang van deze projectgroepen en de parallel lopende implementatie bij de uitvoerders, wordt gemanaged in een tweewekelijks overleg. Daarnaast is er nauw contact met alle interne stakeholders (Verantwoordingsorgaan (VO), Raad van Toezicht (RvT) en sleutelfunctiehouders) en de toezichthouder de Nederlandsche Bank (DNB). Begin 2024 zijn de verschillende keuzes helder gemaakt en de werkzaamheden van de projectgroepen afgerond.

Testen systemen

Capgemini Pensioenservices - uitvoerder van Pensioenfonds Detailhandel – heeft in 2023 een start gemaakt met het aanpassen van de processen en IT-systemen voor de overgang naar het nieuwe pensioen. Naar verwachting zijn deze werkzaamheden eind 2024 afgerond. Waarna nog een jaar tijd overblijft om systemen te testen en proef te draaien. Ook is in 2023 begonnen met het bijwerken van de fondsdocumenten en het maken van de koppeling tussen vermogensbeheer en de pensioenadministratie. Om de kwaliteit van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel te waarborgen zijn meerdere controles ingebouwd,

Pensioengelden van het pensioenfonds moeten bij de overgang naar de nieuwe pensioenregeling worden verdeeld

zoals toezicht van de wettelijk vereiste sleutelfunctiehouders internal audit, actuarieel, en risicobeheer. Daarnaast laat Pensioenfonds Detailhandel onafhankelijke inspecties uitvoeren op de IT-veranderingen en op de actuariële controles.

Onderbouwde keuzes van deelnemers

Verder is in 2023 gestart met het communicatieplan Wtp. Dit plan is gebaseerd op het communicatiebeleid van Pensioenfonds Detailhandel. Cruciaal onderdeel van dat communicatieplan wordt gevormd door periodiek onderzoek, waarmee in 2023 is begonnen. Doel: tijdig en helder in kaart brengen hoe deelnemers zo goed mogelijk kunnen worden geïnformeerd over hun nieuwe pensioen voor, tijdens en na de transitie. Opdat men weet wat er speelt en begrijpt wat het nieuwe pensioen persoonlijk voor hen betekent. Daarnaast heeft Pensioenfonds Detailhandel deelgenomen aan een ronde tafelbijeenkomst over het communicatieplan Wtp. Hierin werden inhoudelijke richtlijnen voor het plan nader toegelicht en ervaringen van andere pensioenfondsen gedeeld.

1 januari 2026

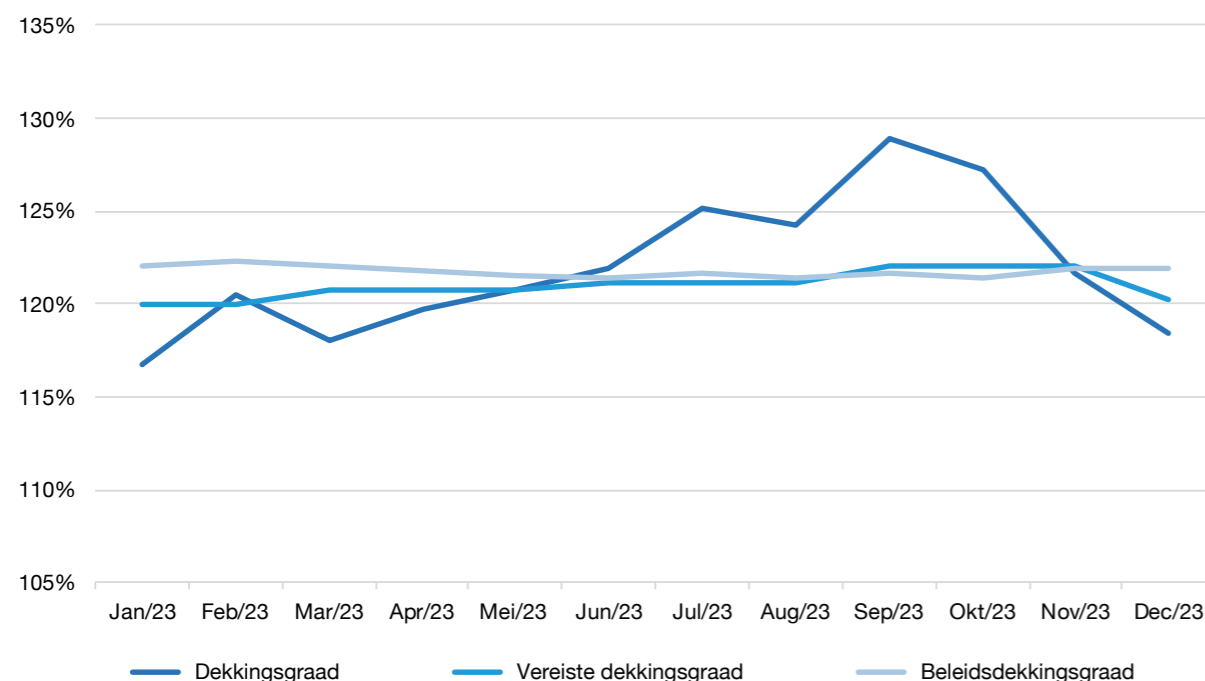
Wettelijk gezien moeten alle pensioenfondsen in Nederland uiterlijk 1 januari 2027 zijn overgestapt naar het nieuwe pensioenstelsel. Pensioenfonds Detailhandel en sociale partners streven ernaar om een jaar eerder in te varen: 1 januari 2026. Sociale partners leggen vóór de zomer van 2024 hun afspraken vast in een transitieplan. Het pensioenfondsbestuur neemt vervolgens besluiten voor alle subonderdelen van de nieuwe pensioenregeling en stelt een implementatieplan vast. Eind 2024 geven het Verantwoordingsorgaan en de Raad van Toezicht advies hierover. Op basis daarvan neemt het bestuur het uiteindelijke invaarbesluit. Kort daarna worden alle stukken ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB). Die controleert of de plannen in orde zijn. Parallel daaraan gaat Pensioenfonds Detailhandel door met het uitvoeren van het implementatieplan. Zodat er op 1 januari 2026 kan worden ingevaren bij een 'geen bezwaar' besluit van de DNB.

2

Ontwikkelingen dekkingsgraad

Ontwikkelingen dekkingsgraad

Met de dekkingsgraad wordt getoond of een pensioenfonds genoeg geld heeft om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen. De dekkingsgraad wordt berekend door alle bezittingen van het pensioenfonds te delen door de pensioenverplichtingen (de pensioenaanspraken en -rechten van alle actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden). De dekkingsgraad wordt uitgedrukt in een percentage.

De dekkingsgraad is in 2023 gestegen van 117,5% ultimo 2022 naar 118,4% ultimo 2023.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad wordt maandelijks bepaald. Hoe hoger de dekkingsgraad, hoe beter de financiële situatie. De dekkingsgraad kan behoorlijk schommelen. Deze schommelingen komen onder andere door ontwikkelingen op de financiële markten en de rente. Bij een lagere rente moet het pensioenfonds meer geld in kas hebben om in de toekomst alle pensioenen te kunnen uitbetalen. Dit heeft een negatief effect op de dekkingsgraad. Stijgen de opbrengsten uit beleggingen? Dan neemt de hoeveelheid geld in kas toe en heeft dit een positief effect op de dekkingsgraad.

De dekkingsgraad is in 2023 gestegen van 117,5% ultimo 2022 naar 118,4% ultimo 2023.

In 2023 is de gemiddelde rente gedaald van 2,4% naar 2,2%, waardoor de pensioenverplichtingen van het pensioenfonds in waarde zijn gestegen. Dit heeft een negatieve impact op de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Echter, onder meer door het positieve rendement op aandelen is de dekkingsgraad in 2023 toch gestegen. Zie ook in de jaarrekening de uitsplitsing van de ontwikkeling van de dekkingsgraad. In november 2023 is besloten om per 1 januari 2024 een toeslag op de pensioenen te verlenen van 3,3%. Deze toeslag is voor het eerst verwerkt in de dekkingsgraad per eind november 2023, en zorgde voor een daling van de dekkingsgraad. Per saldo is de dekkingsgraad met 0,9 procentpunt gestegen in 2023.

De dekkingsgraad heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2023	2022	2021	2020	2019
Dekkingsgraad ultimo	118,4%	117,5%	118,5%	110,9%	112,1%
Gemiddelde interest van de verplichtingen	2,2%	2,4%	0,6%	0,3%	0,9%

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden en wordt gebruikt bij beleidskeuzes zoals het besluiten tot verhogen of verlagen van pensioenen. Eind 2023 is de beleidsdekkingsgraad gelijk gebleven ten opzichte van eind 2022, namelijk 121,9%.

Reële dekkingsgraad

In de reële dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij pensioenen volledig meestijgen met de prijzen, de zogeheten indexatiedekkingsgraad. Pensioenfonds Detailhandel heeft een indexatiedekkingsgraad van 137,8% (niveau per 31 december 2023).

Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat een pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan betalen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen. De reële dekkingsgraad is in 2023 gedaald van 91,4% naar 88,5%.

Dekkingsgraad, herstelplan en feitelijk herstel

De minimaal vereiste dekkingsgraad geeft de minimaal benodigde buffer weer. Als de beleidsdekkingsgraad hieronder komt, is er sprake van een dekkingstekort. Het fonds heeft dan te weinig vermogen om de pensioenen in de toekomst uit te kunnen betalen. Indien de beleidsdekkingsgraad gedurende 5 jaar onder de minimaal vereiste dekkingsgraad blijft, moet het pensioenfonds de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten verminderen (korten). Na het korten moet de beleidsdekkingsgraad gelijk zijn aan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Pensioenfonds Detailhandel zou moeten korten bij een beleidsdekkingsgraad die lager is dan 104,5%, wat het minimaal vereiste vermogen is. Hier zit het pensioenfonds boven.

De vereiste dekkingsgraad geeft de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen weer. Als de beleidsdekkingsgraad hieronder komt, is er sprake van een reservetekort. De vereiste dekkingsgraad bedroeg 118,9% op 31 december 2023.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds bedroeg 121,9% op 31 december 2023 en is daarmee hoger dan de vereiste dekkingsgraad. De dekkingsgraad van het pensioenfonds bedroeg 118,4% en is daarmee lager dan de vereiste dekkingsgraad. Daarmee is de vermogenspositie van het pensioenfonds niet voldoende.

Herstelplan

Eind 2022 was de beleidsdekkingsgraad met 121,9% hoger dan de vereiste dekkingsgraad van 120,0%. Er hoefde begin 2023 dus geen herstelplan ingediend te worden bij DNB. Het pensioenfonds heeft eind 2023 een beleidsdekkingsgraad van 121,9% die hoger is dan de vereiste dekkingsgraad van 118,9%. Er hoefde ook begin 2024 dus geen herstelplan ingediend te worden bij DNB.

Impact aanpassing UFR-methodiek

De zogeheten rentetermijnstructuur waarmee pensioenfonds de waarde van hun toekomstige pensioenverplichtingen berekenen, wordt vanaf 1 januari 2023 gebaseerd op nieuwe UFR-parameters. DNB heeft hiermee het advies van de Commissie Parameters van 20 november 2022 opgevolgd. De rentecurve is door deze aanpassing gedaald, waardoor ook de dekkingsgraad lager is komen te liggen. Op 1 januari 2023 daalde de dekkingsgraad hierdoor van 117,5% naar 116,5%.

3.

Pensioenregeling in het kort

Pensioengevend loon:

Het jaarsalaris waarover je pensioen opbouwt.

In 2023 was dit maximaal € 66.956.

In 2024 is dit maximaal € 71.628.

Franchise:

Het deel van je pensioengevend jaarsalaris waarover je geen pensioen opbouwt.

Dit bedrag was in 2023 € 16.265.

Dit bedrag is in 2024 € 17.522.

Pensioengrondslag:

Het deel van je pensioengevend loon waarover je pensioen opbouwt, dus het pensioengevend loon na aftrek van de franchise.

Opbouwpercentage:

Het percentage aan pensioen dat je over je jaarsalaris opbouwt. Dit was in 2023 1,41%.

Dit is in 2024 1,622%.

Pensioenpremie:

Het bedrag dat je maandelijks van je brutosalaris betaalt voor jouw pensioen.

De belangrijkste kenmerken van onze pensioenregelingen op een rij. Zo bouwen deelnemers pensioen bij ons op:

De verplichte pensioenregeling

Wanneer een werkgever verplicht is aangesloten bij Pensioenfonds Detailhandel en een werknemer is tussen de 20 en 67 jaar, dan bouwt deze werknemer automatisch pensioen bij ons op. Met ingang van 1 januari 2024 bouwen ook werknemers van 18 en 19 jaar automatisch pensioen bij ons op. Bij onze pensioenregeling wordt elke maand een percentage op het brutoloon ingehouden om pensioen op te bouwen. De werkgever telt daar maandelijks een bedrag bovenop. Zo wordt samen gebouwd aan het inkomen voor later.

Premie

De premie voor de verplichte pensioenregeling is voor de periode 2021 – 2025 vastgesteld op 24,75% van de pensioengrondslag. Op het salaris mag maximaal 6,075% worden ingehouden. Voor de sectoren: Schoenmakerij, Dranken, Groothandel in Textielgoederen en Schoen-, leder-

en lederwarenindustrie gelden andere afspraken ten aanzien van de inhouding op het salaris. Zie voor deze informatie onze website.

Aanvullende pensioenregeling

Verdiert een werknemer meer dan het maximum pensioengevend loon? Dan kan een werkgever een aanvullende pensioenregeling afsluiten bij Pensioenfonds Detailhandel. Dit houdt in dat er ook ouderdoms- en partnerpensioen wordt opgebouwd over het salaris boven het maximum pensioengevend loon (tot maximaal € 128.810 in 2023, in 2024 is dat tot maximaal € 137.800). Het opbouwpercentage van de aanvullende pensioenregeling is gelijk aan dat van de verplichte pensioenregeling.

Premie

De premie voor de aanvullende pensioenregeling is voor de periode 2021 - 2025 vastgesteld op 26,4% van de pensioengrondslag. Nemen er meer dan honderd werknemers deel aan de aanvullende pensioenregeling én is de premie hoger dan 26,4%? Dan wordt er een afzonderlijke premie voor de werkgever vastgesteld.

Feiten en cijfers van de verschillende regelingen

- Voor het ouderdomspensioen rekenen wij in 2023 1,41% van de pensioengrondslag en voor het partnerpensioen 0,987 procent van de pensioengrondslag. In 2024 is dit 1,622% en 1,135%.
- Het ouderdomspensioen wordt uitgekeerd vanaf 67 jaar.
- Het wezenpensioen bedraagt 20% van het te behalen partnerpensioen. Dit pensioen wordt uitgekeerd aan kinderen tot 18 jaar of tot maximaal 27 jaar indien ze studeren.
- Als een deelnemer (gedeeltelijke) WIA- of WAO-uitkering ontvangt, en deze is ingegaan tijdens het dienstverband, hoeft er geen pensioenpremie te worden betaald en loopt de pensioenopbouw door. Dit wordt premievrijstelling genoemd.
- De pensioenregelingen van Pensioenfonds Detailhandel worden gefinancierd met een premie volgens de collectieve vaste bijdrageregeling. De premie is in principe voor een periode van vijf jaar bepaald tussen werknemers en werkgevers (sociale partners). In 2021 is een nieuwe periode van 5 jaar ingegaan. Alleen in zeer ingrijpende en onvoorziene gevallen kan de premie tussentijds wijzigen.

In eigen hand

Wanneer een deelnemer met pensioen gaat, zijn er verschillende keuzemogelijkheden. Zo is het mogelijk om het partnerpensioen geheel of gedeeltelijk om te ruilen voor een hoger ouderdomspensioen. Ook andersom is mogelijk. Daarnaast kun je ervoor kiezen om eerder of later met pensioen te gaan, of met deeltijdpensioen. Deelnemers mogen eveneens variëren in de hoogte van de pensioenuitkering: bijvoorbeeld in de eerste jaren kiezen voor een hoger bedrag en de jaren daarna voor een lagere uitkering.

De premie voor de verplichte pensioenregeling is voor de periode 2021 – 2025 vastgesteld op 24,75% van de pensioengrondslag.

A photograph of three people sitting together in a modern, brightly lit office or lounge area. On the left, a woman with blonde hair is wearing a pink and white patterned blazer and is laughing. In the center, a woman with blonde hair and glasses is wearing a blue denim shirt and is also laughing. On the right, a man with dark hair and a beard is wearing a grey plaid blazer and is laughing with his hand near his face. The background features a wooden shelving unit with various items, including a gold wire chair and a red bag.

4 • Communicatie

Communiceren in het jaar van de nieuwe regels voor pensioen

Nu de Wet toekomst pensioen in werking is getreden, staat communicatie hoger op de agenda's van pensioenfondsen dan ooit tevoren. Bij Pensioenfonds Detailhandel is dat niet anders. Een terugblik op 2023.

Indexatie

Per 1 januari 2024 zijn de pensioenen van Pensioenfonds Detailhandel 3,3% omhooggegaan. Dit nieuws was in november 2023 meteen op onze website te vinden, aangevuld met een uitgebreid document met de argumentatie bij de verhoging. Ook is de informatie gedeeld op de belangrijkste communicatiekanalen van Pensioenfonds Detailhandel.

Communicatieplan Wet toekomst pensioenen (Wtp)

In 2023 is een grote stap gezet in de uitwerking van het communicatieplan Wtp, onderdeel van het implementatieplan. Basis van het communicatieplan Wtp wordt gevormd door het communicatiebeleid van Pensioenfonds Detailhandel en periodiek onderzoek. Met het onderzoek wil het pensioenfonds in kaart brengen wat deelnemers weten van hun pensioen en hoe zij informatie over het nieuwe pensioen willen ontvangen. Het onderzoek is opgedeeld in vier fasen. Waarvan twee fasen in 2023 zijn afgerond: het kwalitatieve en kwantitatieve deel over kennis, houding en gedrag van de doelgroep. In 2024 wordt de derde fase opgepakt: zijn de communicatieboodschap(en) en -middelen begrijpelijk? Na de daadwerkelijke transitie wordt fase vier van het onderzoek ingezet: de evaluatie. Uitkomsten van elke fase in het periodieke onderzoek worden gebruikt om het communicatieplan Wtp

verder aan te scherpen. Pensioenfonds Detailhandel nam in 2023 ook deel aan de rondetafelbijeenkomst van de Autoriteit Financiële Markten inzake het communicatieplan Wtp.

Informatie over het nieuwe pensioen in 2023

Net als in 2021 en 2022 houdt Pensioenfonds Detailhandel haar deelnemers op de hoogte van belangrijke informatie over de nieuwe regels voor pensioen en probeert waar mogelijk in te haken op campagnes van de overheid over het onderwerp. Belangrijk platform waarop de informatie over het nieuwe pensioen te vinden is, is de website van Pensioenfonds Detailhandel. In 2022 is daar een aparte sectie 'Het nieuwe pensioen' aangemaakt. Hierop zijn onder andere FAQ's over het nieuwe pensioen te vinden. Daarnaast wordt er in de andere eigen mediakanalen van het pensioenfonds aandacht besteed aan het nieuwe pensioen. Denk onder meer aan Jij&Wij Magazine (tijdschrift dat drie keer per jaar wordt gestuurd naar actieve deelnemers), de Werkgever (informatiekrant die drie keer per jaar wordt verstuurd naar aangesloten werkgevers), de Pensioenkrant (krant die een keer per jaar wordt verstuurd naar pensioengerechtigden), contentplatform Jij&Wij Online en haar socials. Verder is een video over het nieuwe pensioen gemaakt, in de door Pensioenfonds Detailhandel bedachte en geproduceerde reeks Eva vraagt zich af.

Adequate keuzebegeleiding

Pensioenfonds Detailhandel onderschrijft het belang van een keuzeomgeving die deelnemers laagdrempelig, concreet en herkenbaar in staat stelt passende pensioenkeuzes te maken. Het

pensioenfonds heeft in 2023 een Beleid Adequate Keuzebegeleiding opgesteld in het kader van de nieuwe wettelijke norm adequate keuzebegeleiding die sinds 1 juli 2023 van kracht is. Het beleid dient in nauwe samenhang te worden gezien met het communicatiebeleid en maakt er integraal onderdeel van uit.

SFDR (Sustainable Finance Disclosure Regulation)

In juli 2023 is de template 'periodieke informatieverstopping voor de financiële producten' (artikel 8 van de Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, van Verordening (EU) 2020/852) op de website geplaatst. In de template wordt gerapporteerd of er is voldaan aan de eerder gepubliceerde ecologische en sociale kenmerken van de beleggingen. Zoals: in hoeverre is tegemoetgekomen aan de ecologische en/of sociale kenmerken die de financiële producten promoten en welke (beleggings)acties zijn genomen om bij te dragen aan een beter milieu en een betere maatschappij.

Jij&Wij Magazine restyle

In 2023 is een begin gemaakt met de restyle van Jij&Wij Magazine, het tijdschrift van Pensioenfonds Detailhandel, dat drie keer per jaar naar actieve deelnemers wordt verstuurd. Jij&Wij Magazine verschijnt vanaf 2014 en heeft bij deelnemers een sterke pensioeninformatie en -inspiratie positie verworven. De design restyle is bedoeld om het magazine nog meer te laten aansluiten bij de tijdgeest en onverminderd aantrekkelijk te houden voor de ontvangers.

Opfrisser website

De website van Pensioenfonds Detailhandel dateert van 2018. In 2023 is een analyse gemaakt op welke punten de bestaande website verbeterd kan worden. Waarna de website een logischer indeling heeft gekregen en er een begin is gemaakt met het opfrissen van het design van de website dat in 2024 voltooid moet zijn.

Jij&Wij Online

In 2021 is Pensioenfonds Detailhandel gestart met het huidige contentplatform Jij&Wij Online. Plek met inspirerende retailverhalen, interviews met retailmedewerkers en -ondernemers en pensioen- en beleggingsinformatie van Pensioenfonds Detailhandel.

In 2023 is besloten dat erop Jij&Wij Online ook meer berichten over het nieuwe pensioen te lezen zullen zijn. Zo kunnen we testen in hoeverre we de wettelijk vereiste informatie over het nieuwe pensioen kunnen ondersteunen met extra informatie.

Social media

In 2023 zijn social mediakanalen van Pensioenfonds Detailhandel actief ingezet om doelgroepen van het pensioenfonds op een verrassende manier te bereiken en wat vaker bij hun pensioen stil te laten staan. Hiertoe maakt het pensioenfonds gebruik van Facebook-, Instagram-, YouTube-, en LinkedInaccounts. Via die kanalen worden berichten gedeeld met een directe of indirecte relatie tot onderwerpen die Pensioenfonds Detailhandel belangrijk vindt.

Het kort jaaroverzicht wil de complexe informatie uit de jaarrekening toegankelijk maken

Welkomst Jij&Wij

Pensioenfonds Detailhandel is een jong pensioenfonds (gemiddelde leeftijd 38 jaar) met een groot verloop. Ieder jaar beginnen en stoppen er tienduizenden personen met de opbouw van hun pensioen. Om aandacht voor pensioen te vragen, ontvangen startende deelnemers een speciale uitgave van Jij&Wij Magazine: Jij&Wij Welkom. Met daarin een selectie van de leukste en meest interessante verhalen uit alle jaargangen en uitleg over hoe het pensioen bij Pensioenfonds Detailhandel is geregeld. In 2023 is daar actuele informatie over het nieuwe pensioen aan toegevoegd.

Kort jaaroverzicht

Vanaf 2020 maakt Pensioenfonds Detailhandel naast de wettelijk verplichte jaarrekening een zogeheten kort jaaroverzicht. Daarmee wil het de vaak complexe informatie uit de jaarrekening voor iedereen toegankelijk maken. Dit document is op de website te vinden.

Werkgever

Werkgevers die bij het pensioenfonds aangesloten zijn, krijgen drie keer per jaar het informatiebulletin de Werkgever. Ook administratiekantoren die in opdracht van werkgevers werken aan de pensioenadministratie van deelnemers, ontvangen dit nieuwsbulletin. Hiermee wordt de lezer praktisch bijgepraat over ontwikkelingen in de pensioenwereld die van belang zijn voor werkgevers.

Pensioenkrant

Ieder jaar ontvangen gepensioneerde deelnemers van Pensioenfonds Detailhandel de Pensioenkrant. In die krant worden de lezers bijgepraat over hun pensioen en actuele zaken die spelen bij het pensioenfonds. Ook is er ruimte voor lifestyle-onderwerpen. Sinds de introductie van de krant in 2014 wordt de uitgave door de doelgroep goed gewaardeerd.

Pers/Media

In 2023 zijn er vanuit de pers diverse verzoeken geweest naar informatie. Beantwoording van mediaverzoeken loopt bij het pensioenfonds via woordvoering.

5.

Financieel Beleid

Voor de verwezenlijking van de doelen van Pensioenfonds Detailhandel beschikken we over de volgende middelen: premie, toeslagen, beleggingen en de pensioenregeling.

Premiebeleid

Kostendeekkende premie en premiedekkingsgraad

De wet- en regelgeving vereist een kostendeekkende premie waarvoor de wijze van berekening is vastgelegd in de pensioenwet.

In 2023 was de feitelijke premie 24,75% van de pensioengrondslag in de verplichte pensioenregeling en 26,4% van de pensioengrondslag in de aanvullende pensioenregeling (in totaal € 1.075.352 duizend).

Het pensioenfonds hanteert de gedempte premiemethode om te bepalen of de feitelijke premie kostendeekkend is. De premie moet volgens de gedempte premiemethode minimaal € 1.059.460 duizend zijn. De feitelijke premie is daarmee kostendeekkend.

De samenstelling van de zuivere en gedempte premies is als volgt:

PREMIE (bedragen x € 1.000)	Zuiver	Gedempt
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw en risicopremies	822.983	557.256
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	164.597	111.451
Opslag voor uitvoeringskosten en vrijval	21.590	21.590
Bijdrage voorwaardelijke onderdelen (indexatie)	-	369.163
Totale premie	1.009.169	1.059.460

De premiedekkingsgraad is de verhouding tussen de feitelijk ontvangen premie gedurende het jaar, met aftrek van kosten, en de waarde van de pensioenopbouw in datzelfde jaar. De premiedekkingsgraad komt zodoende overeen met de dekkingsgraad, met dat verschil dat de dekkingsgraad betrekking heeft op alle verplichtingen van een fonds, en de premiedekkingsgraad

op de premie en opbouw in een jaar. Een premiedekkingsgraad van 100% betekent dat de premie voor de opbouw exact gelijk is aan de toevoeging van de technische voorziening.

De premiedekkingsgraad bedroeg over 2023 128,0%, op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2022.

Toeslag

Algemeen

De ambitie is om op de pensioenrechten en -aanspraken jaarlijks toeslag te verlenen van maximaal de prijsindex. Het bestuur beslist echter op jaarbasis in hoeverre deze wordt verleend. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. Het bestuur hanteert de volgende dekkingstafel, die als leidraad bij dit besluit fungeert:

- Bij een beleidsdekkingstafel, die lager is dan 110% : geen toeslagverlening.
- Bij een beleidsdekkingstafel, die hoger is dan de indexatie dekkingstafel: volledige toeslagverlening.
- Bij tussentijdse dekkingstafel: berekening van de toeslag conform de in het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds vastgelegde rekenregels voor toekomstbestendige toeslagverlening.

Het toeslagbeleid kent in principe geen mogelijkheid van inhaaltoeslagverlening.

Toeslag 2023

De tijdelijke wijziging van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds is op 21 juni 2023 verlengd tot 1 januari 2024. Hierdoor was het ook mogelijk om voor de toeslagverlening per 1 januari 2024 vanaf een beleidsdekkingstafel van 105% een volledige toeslag te verlenen. Dit besluit moest dan wel vóór 31 december 2023 worden genomen.

Een toeslagverlening op 1 januari 2024 wordt gebaseerd op de ontwikkeling van het CBS Consumentenprijsindexcijfer (CPI) - periode juli 2022 - juli 2023, en deze bedroeg 3,3%.

Als geen gebruik gemaakt zou worden van de mogelijkheid onder de tijdelijke wijziging van het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfonds om een hogere toeslag te verlenen, zou een toeslag van 1,4% mogelijk zijn.

Het bestuur heeft in november 2023 besloten om wederom gebruik te maken van de tijdelijke wijziging en de pensioenen met ingang van 1 januari 2024 dus extra te verhogen. De dekkingstafel bedroeg eind oktober 2023 circa 127% en door de versterkte financiële positie kon op basis van deze nieuwe regels een hogere en dus een extra verhoging geven worden.

De pensioenen zijn met de volledige 3,3% verhoogd.

Door de pensioenen extra te verhogen is er straks minder geld te verdelen op het moment waarop wordt overgegaan naar het nieuwe stelsel. Het pensioenfonds wil echter wel voldoende buffers overhouden om bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel niet direct de pensioenen te hoeven verlagen of over onvoldoende reserves te beschikken. Door de verhoging van de pensioenen met 3,3% daalde de dekkingstafel met ca. 4 procentpunt, dus op basis van de dekkingstafel van eind oktober 2023 van circa 127% naar circa 123%.

Het bestuur beoordeelt de extra verhoging als evenwichtig: gegeven de doelstelling om toeslagen te verlenen, de stand van de dekkingstafel en het effect dat de extra verhoging heeft op de verdeling van het vermogen op het moment waarop wordt overgegaan naar het nieuwe pensioenstelsel.

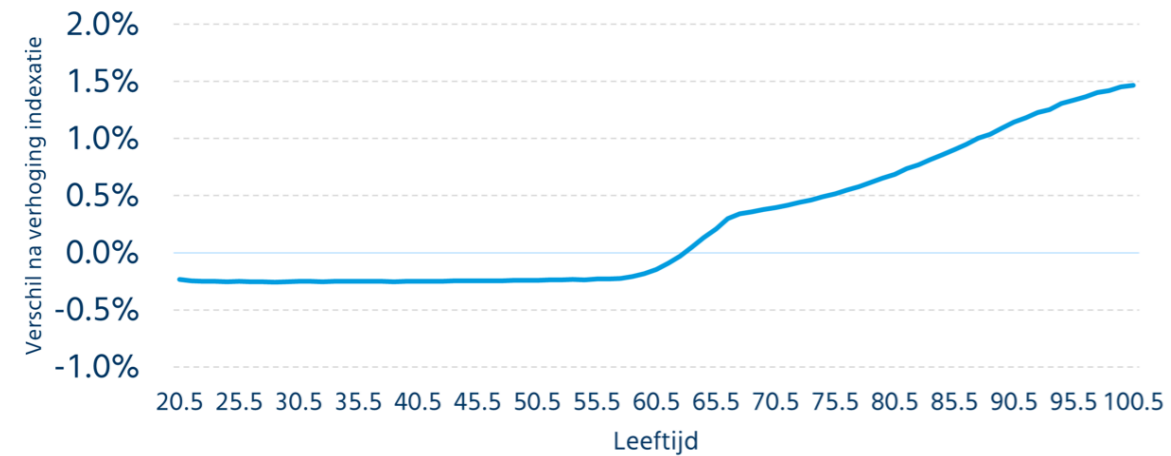
Door namelijk per 1 januari 2024 de pensioenen extra te verhogen daalt de dekkingstafel en is er straks minder geld te verdelen op het moment waarop wordt overgegaan naar het nieuwe stelsel.

Met de zogeheten 'standaardmethode' uit het wetsvoorstel voor het nieuwe pensioenstelsel is een inschatting gemaakt wat dat betekent voor de verdeling van het vermogen over de verschillende leeftijden. Per saldo leidt de extra verhoging tot een beperkte verschuiving tussen de verschillende generaties.

In onderstaande grafiek is het verschil weergegeven voor de verschillende leeftijden. Zo betekent een verschil van min 1% dat door de verhoging van de pensioenen met 3,3% het aan die leeftijd toe te rekenen vermogen bij overgang naar het nieuwe pensioenstelsel 1% lager is dan wanneer de pensioenen met 1,4% waren verhoogd.

Effect extra verhoging op verdeling vermogen

De extra verhoging blijkt een positief effect op te leveren voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden vanaf ongeveer 62 jaar en een beperkt negatief effect voor de (gewezen) deelnemers jonger dan ongeveer 62 jaar.

De afgelopen 5 jaar zijn de pensioenen als volgt verhoogd:

Jaar	2024	2023	2022	2021	2020
Inflatie	3,3%	12,4%	1,3%	1,6%	1,5%
Toeslag	3,3%	10,0%	0,5%	0,0%	0,0%

Verloop pensioenvermogen en voorzieningen

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar.

PENSIOENVERMAGEN EN VOORZIENINGEN (bedragen x € 1.000)	Pensioenvermogen	Technische voorziening	Resultaat
Stand per 31 december 2022	27.979.037	23.818.125	
Beleggingsresultaten	2.504.828	771.502	1.733.326
Premiebijdragen	1.126.840	809.617	317.223
Uitkeringen	-533.735	-532.582	-1.153
Indexering en overige toeslagen	0	810.052	-810.052
Wijziging marktrente	0	602.088	-602.088
Wijziging actuariële grondslagen	0	68.600	-68.600
Waardeoverdrachten	-441.769	-490.060	48.291
Pensioenuitvoeringskosten	-41.950	3.779	-45.729
Overige	-3.835	-20.860	17.025
Stand per 31 december 2023	30.589.416	25.840.261	588.243

Beleggingen

In 2023 heeft het pensioenfonds voor aftrek van kosten een totaal bruto rendement behaald van 9,1%. Dit is inclusief de behaalde rendementen op de afdekking van valuta- en renterisico. Het rendement exclusief afdekking van valuta- en renterisico betreft 10,4%. Om tot het nettorendement na kosten te komen, dienen de kosten meegenomen te worden.

De gemaakte transactiekosten en indirecte kosten, van samen 0,09%, zijn reeds meegenomen in het bruto rendement van 9,1%. De directe kosten vermogensbeheer van 0,08% zijn dat nog niet, dus zal het nettorendement uitkomen op 9,0%.

	2023		2022	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Aandelen	17,5%	17,5%	-11,6%	-11,8%
Developed Markets SDG	19,9%	19,9%	-12,3%	-12,1%
Emerging Markets SDG	4,9%	4,9%	-8,1%	-10,1%
Vastrentende waarden	8,3%	8,7%	-18,0%	-18,6%
Euro Government Bonds	5,8%	6,3%	-18,6%	-18,9%
Euro Government Long Bonds	8,1%	9,4%	-36,0%	-36,8%
Euro Non Sovereign	7,0%	7,3%	-15,0%	-15,4%
Global High Yield	6,6%*	6,7%	-6,4%	-6,7%
Green Bonds	6,6%	6,9%	-17,4%	-17,6%
Emerging Markets Debt hard currency	8,0%	7,9%	-11,3%**	-13,1%
Emerging Markets Debt local currency	14,8%	15,2%	-3,4%**	-6,5%
Illiquide beleggingen	1,1%	0,9%	-11,2%	-11,4%
Bruto rendement exclusief valuta en renteaafdekking	10,4%	10,6%	-14,7%	-15,1%
Bruto rendement inclusief valuta en renteaafdekking	9,1%	9,3%	-26,9%	-27,3%
Netto rendement inclusief valuta en renteaafdekking	9,0%	9,3%	-27,0%	-27,3%

*rendementscijfer over de periode januari – november 2023.

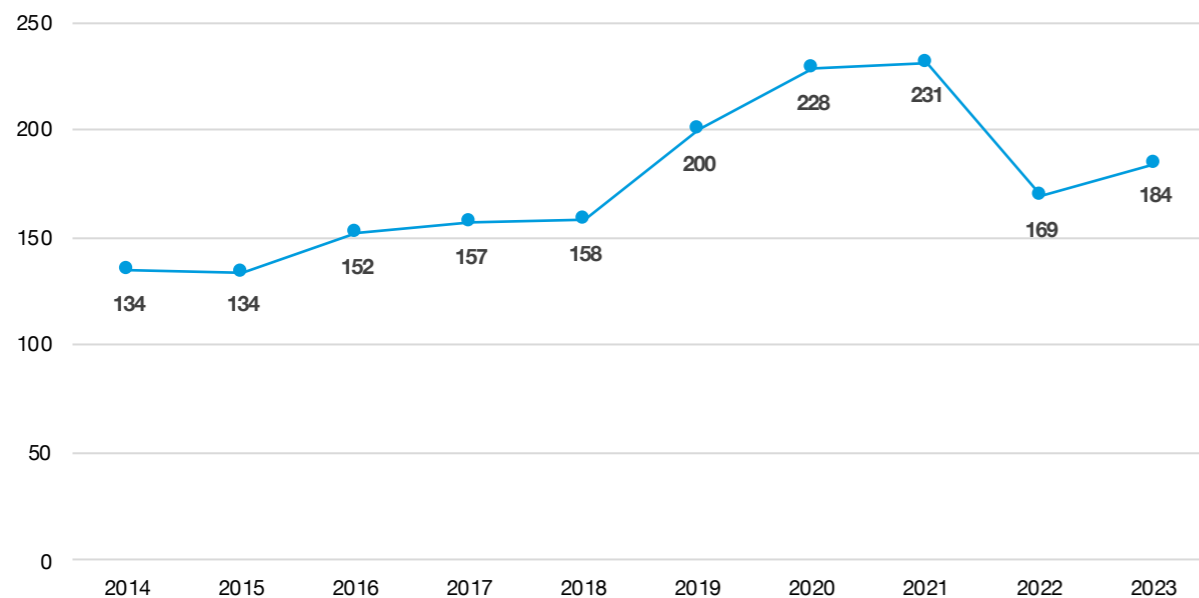
**rendementscijfer over de periode januari – november 2022.

In de afgelopen drie, vijf en tien jaar zijn de volgende bruto resultaten behaald, zowel over de gehele periode als geannualiseerd.

Totaal rendement over periode	3 jaar		5 jaar		10 jaar	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Bruto rendement exclusief valuta en renteaftdekking	3,9%	3,6%	27,2%	26,5%	70,9%	69,0%
Bruto rendement inclusief valuta en renteaftdekking	-19,4%	-19,6%	16,8%	15,9%	84,1%	81,6%

Ge-annualiseerd	3 jaar		5 jaar		10 jaar	
	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark	Portefeuille	Benchmark
Bruto rendement exclusief valuta en renteaftdekking	1,3%	1,2%	4,9%	4,8%	5,5%	5,4%
Bruto rendement inclusief valuta en renteaftdekking	-6,9%	-7,0%	3,2%	3,0%	6,3%	6,1%

In onderstaande grafiek staat wat € 100 aan beleggingen over de afgelopen 10 jaar heeft opgeleverd.

Beleggingscyclus

Onze beleggingscyclus is gebaseerd op drie pijlers:

- **Beleid:** strategische afweging tussen rendement en risico, richtinggevend voor de keuze van de vermogenscategorieën, de omvang van die categorieën en het beperken van financiële risico's.
- **Uitvoering:** beheer van het vermogen binnen iedere vermogenscategorie.
- **Controle.**

De stappen om te komen tot strategisch beleggingsbeleid zijn als volgt:

1. Risicoanalyse (ALM):

- Bepalen risicobudget (is onderdeel van Strategisch Beleggingsplan).
- Bepalen van verwachte meer rendement van de beleggingsportefeuille (gemeten ten opzichte van de marktwaarde pensioenverplichtingen).
- Bepalen volatiliteit van de dekkingsgraad (tracking error).

2. Strategische Asset Allocatie (SAA)

Rekening houdend met onder andere: risicobudget, beleggingsbeginselen, wet- en regelgeving (Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen etc.);

3. Invulling portefeuille

Portefeuilleconstructie

Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om de totale beleggingsportefeuille te splitsen in een aantal onderdelen:

- **Liquide portefeuille** (beursgenoteerde beleggingen zoals aandelen, vastrentende waarden en liquide middelen).
- **Illiquide portefeuille** (niet-beursgenoteerde beleggingen. Direct lending, private equity, infrastructuur, vastgoed, onderhandse leningen).
- **Overlay portefeuille** (afdekking van rente- en valutarisico).

Uitgangspunt bij deze verdeling is, dat het sturen op een normgewicht voor de illiquide categorieën praktisch niet mogelijk is, gegeven de beperkte liquiditeit van deze beleggingen. Voor de illiquide categorieën worden daarom de feitelijke gewichten gehanteerd en geen normgewichten gebruikt.

De overlay portefeuille betreft derivaten en onderpandbeleggingen die nodig zijn voor de valuta- en renteaftdekking.

Z-score en performance toets

Werkgevers in de detailhandel bouwen samen met hun werknemers verplicht pensioen op bij Pensioenfonds Detailhandel. Een mogelijkheid om vrijstelling van die verplichting te krijgen (Vrijstellingsregeling Wet Bedrijfspensioenfondsen), is een slechte Z-score van het pensioenfonds. De Z-score drukt de beleggingsprestatie van een pensioenfonds uit.

De Z-score is een berekening waarbij het behaalde rendement van de portefeuille wordt vergeleken met het rendement van de vooraf vastgestelde normportefeuille. Die berekening wordt gedaan voordat de kosten en risico gecorrigeerde maatstaf zijn verdisconteerd. Voor illiquide beleggingen zoals direct onroerend goed en hypotheek waarvoor geen representatieve benchmark beschikbaar is, wordt het portefeuillerendement gehanteerd in de normportefeuille.

Over 2023 is een Z-score behaald van 0,08. De performancetoets over de periode 2019 tot en met 2023 bedraagt 1,59. Daarmee blijft de performancetoets boven het vereiste minimum van -1,28.

Verhoging strategische renteaftdekking

Het bestuur heeft eind 2023 besloten om per 1 januari 2024 de strategische renteaftdekking te verhogen van 59% naar 70% van de verplichtingen op marktwaarde. Een van de argumenten om de strategische renteaftdekking te verhogen, is het verlagen van het 'dekkingsgraadirisico': doordat de dekkingsgraad van het pensioenfonds in 2023 naar een hoger niveau is gestegen (118,4%), is een hogere renteaftdekking benodigd om hetzelfde effect van de renteaftdekking te houden als bij een dekkingsgraad van 100%. Het bestuur heeft bij haar besluit ook de gedeeltelijke bescherming van de dekkingsgraad in de overwegingen meegenomen met het oog op het invaren onder de Wet toekomst pensioenen. De verhoging van de renteaftdekking heeft een licht verhogend effect op het derivaten-, tegenpartij- en liquiditeitsrisico, maar verlaagt het renterisico en het strategisch balansrisico substantieel.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

De belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Pensioenfonds Detailhandel heeft in 2022 een hernieuwd maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)-beleid vastgesteld. In 2023 heeft het pensioenfonds dit beleid in de hele beleggingsportefeuille en beleggingsorganisatie doorgevoerd. De belangrijkste ontwikkelingen in 2023 zijn:

- Introductie van de vijfde duurzaamheidsindex in de high-yield portefeuille: we houden nu rekening met de Sustainable Development Goals in deze beleggingsportefeuille. Dat heeft onder meer een hogere SDG-score en carbonreductie tot gevolg.
- De dialoog aangaan en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen: we waren in gesprek met meer dan 493 ondernemingen in 36 landen; en stemden op 1.418 aandeelhoudersvergaderingen. Het pensioenfonds voerde ook engagement uit via het Dutch Engagement Network en de samenwerking Advance van PRI (Principles of Responsible Investment), en ook door zich aan te sluiten bij GREEN (Global Real Estate Engagement Network).
- De directe impactbeleggingen van Pensioenfonds Detailhandel zijn verder uitgebreid doordat de fondsmanagers ook in 2023 leningen namens het pensioenfonds hebben uitgegeven.
- Het aandeel Green Bonds van Pensioenfonds Detailhandel in de vastrentende waarde portefeuilles is 9,6%, ter waarde van bijna € 1,6 miljard.

- Onze vastgoedportefeuille is als duurzaam uit de bus gekomen. Ook voeren we via de samenwerking GREEN (Global Real Estate Engagement Network) engagement uit binnen onze vastgoedportefeuille.

Pensioenfonds Detailhandel integreert sociale en ecologische kenmerken in de portefeuille en 'promoot' deze ook, dat wil zeggen: het pensioenfonds communiceert erover. Daarom is het pensioenfonds verplicht aan de 'artikel 8'-vereisten van de SFDR (Sustainable Finance Disclosure Regulation) te voldoen.

Voldoende inzicht in milieu-, sociale en governance factoren (ESG) is essentieel om het risico van deze factoren op onze portefeuille goed in te kunnen schatten. Daarom is het pensioenfonds gestart met een uitgebreid project om ESG-factoren nog beter in het pensioenbrede risicobeheer te integreren. Neem klimaatverandering: wetenschappers zagen dat 2023 het warmste jaar ooit zou worden. Extreme hittegolven, dodelijke bosbranden en verwoestende overstromingen herinnerden ons eraan dat het steeds duidelijker wordt om fysieke klimaatrisico's en -kansen mee te nemen in de beleggingsbeslissingen. Er zijn gelukkig ook positieve ontwikkelingen. In bijna alle landen op het noordelijk halfrond daalden de broeikasgasemissies per hoofd van de bevolking, ook in China, waar de emissies in 2024 waarschijnlijk verder zullen dalen als gevolg van de enorme investeringen in koolstofarme energie. De VS zitten ook op een neerwaarts pad, met als belangrijke factoren de sterke afname van elektriciteitsopwekking met kolen en verbeteringen in energie-efficiëntie.

De natuur vormt de basis van de wereldeconomie, maar gaat snel achteruit door ontbossing en vervuiling. Zowel ondernemingen als beleggers moeten hun afhankelijkheid van en invloed op de

natuur beter begrijpen en leren hoe ze het beste rekening kunnen houden met natuurgerelateerde risico's en kansen, bijvoorbeeld water. Daarom heeft het pensioenfonds in 2023 aan analyse laten uitvoeren waarin de afhankelijkheid van de ondernemingen in onze beleggingsportefeuille op natuurlijke bronnen is onderzocht, als ook de impact die ondernemingen in specifieke sectoren hebben op dit natuurlijk kapitaal. De onderwerpen biodiversiteit en omgang met natuurlijk kapitaal zullen de komende jaren dan ook hoog op de agenda staan van Pensioenfonds Detailhandel.

Op sociaal gebied blijven mensenrechten in de toeleveringsketen belangrijk en zullen we ons blijven richten op het bevorderen van een meer systematische aanpak voor het identificeren en beheren van risico's door bedrijven.

Beleggingskeuzes

SDG's basis voor onze beleggingskeuzes

Het beleggingsbeleid van Pensioenfonds Detailhandel wordt bepaald door de beleggingsbeginselen van het bestuur. Voor de omgang met thema's die in de samenleving spelen, is het maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)-beleid onze leidraad. Daarin is vastgelegd hoe we ons MVB-beleid hebben ingericht, welke doelstellingen we hebben en welke partijen voor ons het beleid uitvoeren. In een beperkt aantal sectoren belegt Pensioenfonds Detailhandel niet: die sluiten we uit. In alle andere sectoren maakt Pensioenfonds Detailhandel beleggingskeuzes.

Deze beleggingskeuzes zijn gebaseerd op de Sustainable Development Goals (SDG) waar Pensioenfonds Detailhandel op focust. Dit zijn:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie
- SDG 13: Klimaat
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.

Deze SDG's houden nauw verband met de toeleveringsketen binnen de (detail-)handel. We sluiten hierbij aan op internationale richtlijnen. Onze deelnemers bepalen de waarden (wat vinden we belangrijk), en de richtlijnen bepalen onze normen (waar willen we ons aan houden). Wat onze deelnemers belangrijk vinden, onderzoeken we regelmatig.

Scores van de op-maat-gemaakte benchmarks van Pensioenfonds Detailhandel

Voor de beleggingen in beursgenoteerde markten geldt dat Pensioenfonds Detailhandel zoveel mogelijk belegt via op-maat-gemaakte-benchmarks. In die benchmarks worden de door het pensioenfonds gekozen vier SDG's geïntegreerd: ondernemingen of landen die beter scoren op deze SDG's krijgen meer gewicht in de portefeuille, ondernemingen of landen die slechter scoren krijgen minder gewicht, of belanden helemaal niet meer in de portefeuille. Voor de portefeuille staatsobligaties in opkomende markten geldt bovendien dat er niet in landen wordt belegd die ondemocratisch zijn (non-free volgens de denktank Freedom House). Deze benchmarks worden passief door de vermogensbeheerder gevolgd.

Het gevolg is, dat de benchmarks van Pensioenfonds Detailhandel een betere score hebben op de SDG's dan de niet-op-maat-gemaakte standaard benchmarks van de indexprovider.

Voor de aandelen- en creditportefeuille is in de tabel hieronder de score van de door Pensioenfonds Detailhandel gebruikte indices in vergelijking met de standaard indices gepresenteerd:

	Index Pensioenfonds Detailhandel – SDG-score per einde Q4	Standaard index – SDG-score per einde Q4
Aandelen ontwikkelde markten	3,92	3,56
Aandelen opkomende markten	3,32	2,92
Euro credit obligaties	3,80	4,22

Voor de portefeuilles staatsobligaties in opkomende markten laat de tabel hieronder de SDG-score zien ten opzichte van de standaard indices. Omdat het berekenen van de SDG-scores voor landen anders

is dan die voor ondernemingen zijn de SDG-scores tussen aandelen- en credit en staatsobligaties portefeuilles onderling niet vergelijkbaar.

	Index Pensioenfonds Detailhandel – SDG-score per einde Q4	Standaard index – SDG-score per einde Q4
Staatsobligaties opkomende markten (lokale valuta)	65,24	60,18
Staatsobligaties opkomende markten (dollar)	65,08	56,34

High yield-portefeuille is nu ingericht volgens de SDG's

Beleggen met impact

Een van de doelen van het MVB-beleid is om met een relatief beperkt gedeelte van de totale beleggingsportefeuille -naast de reguliere financiële doelstelling- een maatschappelijk rendement na te streven en daarmee direct bij te dragen aan een beter milieu of een betere maatschappij. Het pensioenfonds stelt zich ten doel om 1% van haar vermogen te alloceren naar directe impact beleggingen. De SDG's die het pensioenfonds heeft geprioriteerd komen daarbij zoveel mogelijk terug in dergelijke beleggingen.

In 2022 hebben wij drie fondsbeheerders aangesteld die namens het pensioenfonds elk een leningportefeuille beheren van € 100 miljoen. Het **Polestar Circular Debt Fund** verstrekt leningen aan bedrijven in Nederland die reeds bewezen innovatieve circulaire technieken op grotere schaal willen uitrollen. De belangrijkste lange termijn impact van dit fonds is de door groei van bedrijven en technologieën die zonder financiering veel lastiger van de grond zouden komen. Met deze investering hebben wij als pensioenfonds 'zelf' de meeste impact. Zonder onze belegging zou het fonds niet bestaan en zouden de bedrijven waarschijnlijk geen financiering krijgen. Het fonds van Polestar heeft eind 2023 twee getekende financieringsoffertes en een uitgebreide pijplijn met potentiële bedrijven.

Het **Tikehau SDG Lending Fund** richt zich op leningen aan Europese bedrijven die open staan voor verbetering van hun duurzaamheidspresentaties, -processen en maatschappelijke impact. Het fonds

van Tikehau maakt daarbij prestatieafspraken met deze bedrijven. De impact van het pensioenfonds zit minder in de financiering an sich, maar in het ondersteunen en stimuleren tot verbetering van de duurzaamheidsprestaties van de bedrijfsvoering. Tikehau heeft 5 leningen verstrekt in 2023 met een focus op onze geprioriteerde SDG's. Wij denken actief mee met de invulling van de leningportefeuille en gaan met Tikehau in gesprek over specifieke impact indicatoren per lening. Hiermee wordt de gemaakte impact gewaarborgd.

De derde belegging in het **Symbiotics Emerging Market Impact Fund** stuurt op het maken van impact in opkomende markten door het verstrekken van micro-finance leningen. De portefeuille bestaat eind 2023 uit 96 gefinancierde bedrijven in 47 verschillende ontwikkelingslanden. De focus van deze financieringen ligt voornamelijk op het tegengaan van armoede, de ondersteuning van economische groei en actie op het gebied van klimaat en duurzame energie. Omdat we deze leningen uitgeven in de lokale valuta, en niet in Amerikaanse dollars of euro's, bieden we bovendien leningen aan op plekken waar dit normaal niet vanzelfsprekend is.

Klimaat

In 2023 heeft het pensioenfonds haar tweede rapportage rondom klimaat gepubliceerd, volgens de Taskforce on Climate-Related Financial Disclosures format. Ook in 2024 zal het pensioenfonds deze rapportage over 2023 publiceren. Daarin geeft Pensioenfonds Detailhandel rekenschap over haar ambities, doelstellingen, governance, risico-inrichting,

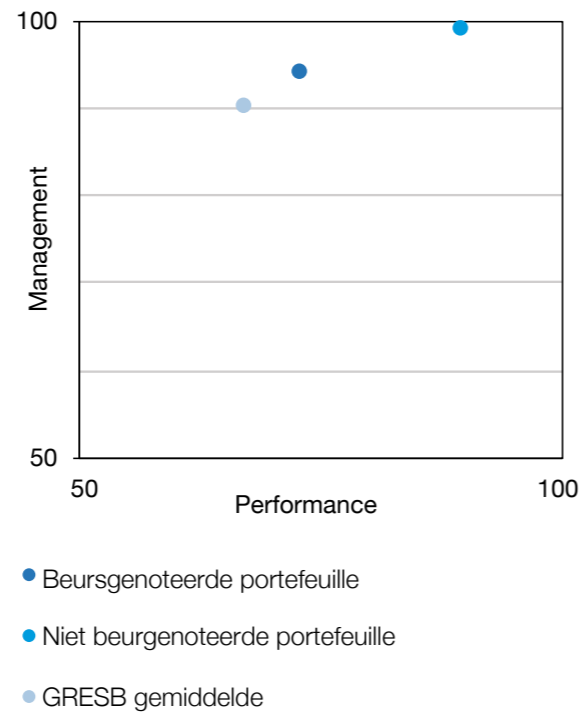
en resultaten rondom haar klimaatbeleid. De klimaatambities van het pensioenfonds bestaan niet in een vacuüm: daarom laten we de klimaatrisico's in onze portefeuille jaarlijks toetsen.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen in vastgoed

GRESB
Wij zijn lid van de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). GRESB is een onafhankelijke, wetenschappelijke benchmark die de duurzaamheidsprestaties van vastgoedfondsen en -portefeuilles wereldwijd beoordeelt. Op basis van GRESB-scores krijgen investeerders inzicht in het duurzaamheidsbeleid en -resultaten van hun vastgoedbeleggingen en kunnen zij deze prestaties vergelijken met vastgoedbeleggingen in dezelfde regio en/of hetzelfde type vastgoed.

De totale vastgoedportefeuille van het pensioenfonds presteert beter dan het gemiddelde van alle deelnemers aan GRESB. Het GRESB-gemiddelde ligt op 74 punten terwijl de score voor de beursgenoteerde en niet-genoteerde vastgoedportefeuille van het pensioenfonds uitkomt op respectievelijk 80 en 93 punten.

Figuur 1 – 2023 GRESB scores beursgenoteerd en niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille

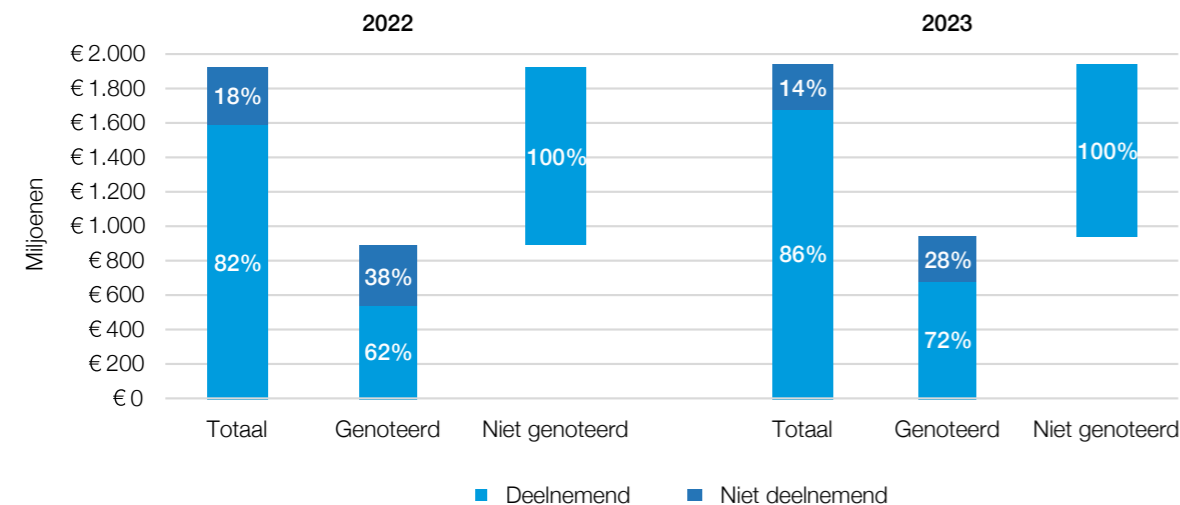

deze fondsen zijn als één geheel geëvalueerd. De deelnemende fondsen omvatten in 2023 72% van de beleggingswaarde van het pensioenfonds in beursgenoteerd vastgoed. Dit percentage is met 10%-punt gestegen ten opzichte van 2022 (zie figuur 2). Over de totale vastgoedportefeuille is het aandeel deelnemende fondsen gestegen, van 82% naar 86%.

Beursgenoteerd vastgoed

Het pensioenfonds belegt het beursgenoteerde deel van de vastgoedportefeuille conform de FTSE/EPRA/Nareit Developed Real Estate index. Van de 374 beursgenoteerde vastgoedbeleggingen van het pensioenfonds nemen ultimo 2023 242 beleggingen deel aan GRESB. De scores van

Figuur 2 - Aandeel deelnemende beursgenoteerde vastgoedfondsen op basis van marktwaarde

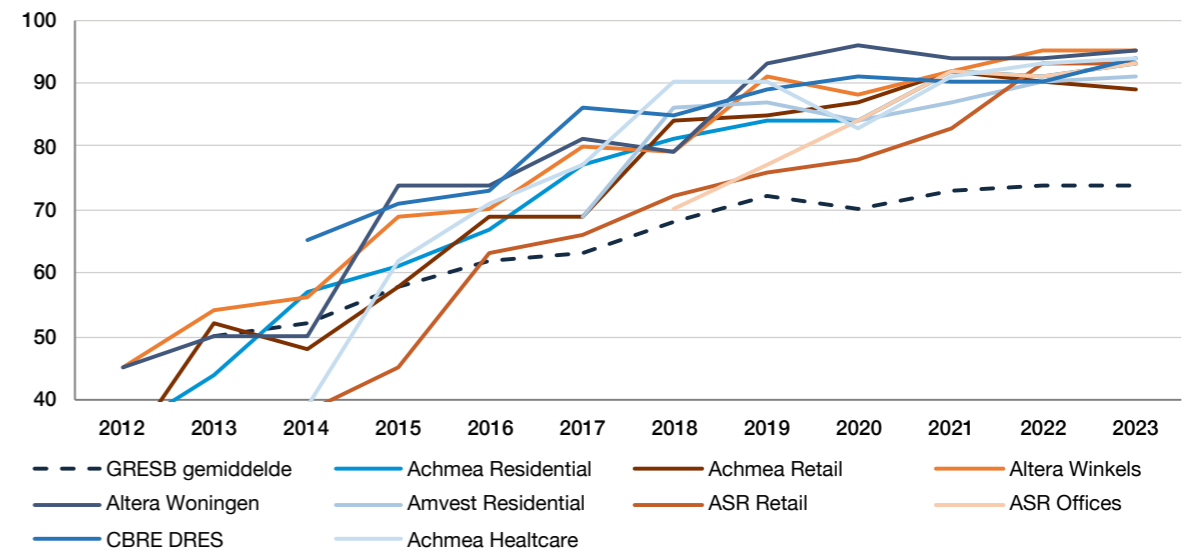
Niet-beursgenoteerd vastgoed

In de niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille van het pensioenfonds waren eind 2023 alle 9 fondsen waarin het pensioenfonds belegt, deelnemer van GRESB. Dit zijn de fondsen; Achmea Dutch Residential Fund, Amvest Residential Core Fund, Altera Woningen, CBRE Dutch Residential Fund, Altera Winkels, Achmea Dutch Retail Property Fund, ASR Dutch Retail Property Fund, ASR Dutch Mobility

Office Fund en Achmea Dutch Healthcare Property Fund. De fondsen vertegenwoordigen eind 2023 samen een beleggingswaarde van circa € 1.000 miljoen.

Over de jaren heen heeft de GRESB score van de niet-beurgenoteerde portefeuille van het pensioenfonds zich sterker ontwikkeld dan het GRESB gemiddelde (zie figuur 3)

Figuur 3 -Verloop GRESB scores niet-beursgenoteerde belangen

Onderstaande tabel geeft de GRESB-scores weer van de negen niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen in relatie tot de peer group van het betreffende fonds.

Tabel 1- GRESB Scores niet-beursgenoteerde portefeuille in relatie tot de peers

Naam	Sector	Score	Peer gemiddelde
Amvest Residential Core Fund	Woningen	91	90
Altera Woningen	Woningen	95	90
Achmea Dutch Residential Fund	Woningen	93	90
CBRE Dutch Residential Fund	Woningen	94	90
Altera Winkels	Winkels	95	92
ASR Dutch Retail Property Fund	Winkels	93	92
Achmea Dutch Retail Property Fund	Winkels	89	92
ASR Dutch Mobility Office Fund	Kantoren	93	79
Achmea Dutch Healthcare Property Fund	Zorg	94	72

Zes van de negen fondsen hebben in 2023 hun GRESB-score verbeterd ten opzichte van 2022. Altera Woningen scoort met 95 nog steeds boven het peer gemiddelde en was over 2023 wederom het best presterende institutionele woningfonds in Europa, waarmee het de titel Sector-leader verdiende. Het CBRE Dutch Residential Fund heeft een score van 94 behaald. Dit is een verbetering van 4 punten ten opzichte van 2022. Ook het Achmea Dutch Residential Fund is gestegen en scoort uitstekend met 93 punten. Het Amvest Residential Core Fund heeft zich ingespannen om haar GRESB-score te verbeteren naar 91 en scoort daarmee beter dan de peers. Het winkelfonds van Altera heeft wederom een score van 95 punten behaald en neemt de eerste plaats in ten opzichte van de peer group. Het winkelfonds van ASR staat op de tweede plek binnen de peer group met 93 punten. Het Achmea Dutch Retail Property Fund behaalt een score van 89, 3 punten beneden het peer gemiddelde. Het kantorenfonds van ASR daarentegen behaalde een sterke outperformance in vergelijking met de peer group over het afgelopen jaar. Het Achmea Dutch Healthcare Property Fund is Sector-leader met een score van 94.

Voor de niet-beursgenoteerde portefeuille heeft het pensioenfonds in 2021 en 2022 een klimaatrisicoscan uitgevoerd in samenwerking met Climate Adaptation Services (CAS). Door middel van deze scan is in beeld gebracht welke gebouwen binnen deze portefeuille bloot zijn gesteld aan fysieke risico's zoals hittestress, overstroming en paalrot. Hieruit is naar voren gekomen dat hittestress en hevige regenval de grootste risico's vormen. De individuele vastgoedfondsen hebben zelf ook analyses uitgevoerd met betrekking tot klimaatrisico's. Er wordt actief gesproken over de maatregelen die zij nemen om de blootstelling aan deze risico's tegen te gaan.

In 2023 is engagement gevoerd met energiebedrijven en mijnbouwbedrijven over uitfasering van thermische kolen

Actief aandeelhouderschap

De dialoog aangaan met de bedrijven in de beleggingsportefeuille

Het engagementprogramma speelt een belangrijke rol in de uitwerking van ons streven naar langetermijnwaardcreatie door ondernemingen aan te moedigen om in situaties waar duurzaamheidsproblemen zijn gesignaleerd, verbeteringen door te voeren in beleid, toezicht en praktijk. Het is een belangrijk instrument waarmee zogenaamde due diligence wordt vormgegeven: identificatie, beoordeling en mitigatie van duurzaamheidsrisico's van de portefeuille op maatschappij en milieu én van duurzaamheidsrisico's die mogelijk een materiële impact hebben op de beleggingsportefeuille. Bovendien heeft Pensioenfonds Detailhandel het uitvoeren en monitoren van engagement en het rapporteren over de engagementtrajecten als een duurzaamheidsindicator opgenomen van de beleggingen, en is dit opgenomen in de precontractuele informatie zoals bedoeld in de SFDR (Sustainable Finance Disclosure regulation).

Het merendeel van de engagement wordt gedaan door Colombia Threadneedle. Zij gaan het gesprek aan namens Pensioenfonds Detailhandel. Naast de dialoog die we voeren via Columbia Threadneedle, voert Pensioenfonds Detailhandel ook zelf direct gesprekken met ondernemingen. Dat doen we via de samenwerking van de Principles of Responsible Investment (PRI) in de samenwerking voor mensenrechten, Advance. Ook via de samenwerking van het Dutch Engagement Network (DEN), waarin wij samenwerken met Pensioenfonds Horeca & Catering en nu ook Pensioenfonds Ahold Delhaize. Tenslotte zijn we betrokken bij het samenwerkingsinitiatief in de vastgoedsector, Global Real Estate Engagement Network (GREEN).

Columbia Threadneedle voert het merendeel van de gesprekken met de bedrijven om ze aan te spreken in geval van controverses, en om het gesprek aan

Ondernemingen met prioriteit

Intensieve en frequente dialoog met ondernemingen met hoog risico

Engagement projecten

Thema-engagement over urgente en belangrijke ESG-onderwerpen

Reactieve engagement

Snelle reactie op controverses en schendingen

Specifieke strategie

Gericht op regelgeving of commitments zoals net-zero

Ondernemingen met prioriteit

Het programma met prioriteitsbedrijven richt zich op potentiële negatieve impact en strategische ESG-risico's. Jaarlijks worden ondernemingen geselecteerd die als risicovol worden beoordeeld en die een groot gewicht hebben in de portefeuille. Startpunt is een beoordeling van prestaties van ondernemingen op belangrijke duurzaamheidsthema's zoals CO2-uitstoot, arbeidsomstandigheden en corruptie. Daarnaast richt de analyse zich op kernpunten van corporate governance, zoals onafhankelijkheid van bestuur en belangen van minderheidsaandeelhouders.

Vervolgens worden de prestaties en strategie van ondernemingen kwalitatief beoordeeld, onder andere op basis van engagementervaring uit het verleden. Daarbij wordt beoordeeld of engagement succesvol kan zijn en of engagement de juiste mitigatiestrategie is. Met de geselecteerde ondernemingen wordt een intensieve dialoog gevoerd op strategisch niveau.

Thematisch engagement

Naast ESG-risico's op het niveau van ondernemingen, worden ieder jaar ESG-thema's, trends en risico's geïdentificeerd die van invloed zijn op groepen ondernemingen, bijvoorbeeld binnen sectoren of regio's. Deze thema's worden uitgewerkt in projecten die ter stemming worden voorgelegd aan klanten. Ook dit jaar heeft Detailhandel zijn stem gebruikt om invloed uit te oefenen op de projectkeuze.

te gaan over belangrijke thema's. Hiervoor worden bedrijven geselecteerd waarmee het gesprek wordt aangegaan in vier onderstaande programma's.

In 2023 zijn tien engagementprojecten uitgevoerd, verdeeld over vijf hoofdthema's klimaatverandering, milieuzorg, arbeidsomstandigheden, mensenrechten en corporate governance.

Klimaatverandering: Uutfasering van kolen (SDG 7, 9, 13)

In 2023 is engagement gevoerd met energiebedrijven en mijnbouwbedrijven over uutfasering van thermische kolen.

In veel ontwikkelde markten werd het jaar gekenmerkt door een voortzetting van de daling in het verbruik en de productie van thermische kolen, na een kleine opleving in de productie van kolengestookte elektriciteitscentrales in 2022 als gevolg van bezorgdheid over de energiezekerheid door de Russische invasie van Oekraïne.

Verschillende landen zullen hun kolencentrales eerder sluiten dan voorheen gedacht, zoals Spanje: in 2025 in plaats van 2030. Tijdens COP28 sloten de VS en acht andere landen zich aan bij de Powering Past Coal Alliance en zegden toe kolencentrales zonder mogelijkheid voor het afvangen van CO2 niet meer te bouwen en uit te faseren.

We hebben met verschillende Europese en Amerikaanse nutsbedrijven gesproken over de voortgang van de uutfasering van kolencentrales, waarbij we opriepen tot meer openheid over hun plannen voor het einde van de levensduur.

In de loop van het jaar hebben we bijvoorbeeld zeven keer contact gehad met RWE, een van de grootste Europese elektriciteitsbedrijven. Het bedrijf heeft de uitfaseringsdatum voor de opwekking van thermische kolen vervroegd naar 2030. Met de plannen om hun drie bestaande bruinkoolmijnen te sluiten, was de 'just transition' een belangrijk onderwerp van de gesprekken en het was positief om te zien dat ze overeenkomsten hebben gesloten met de lokale overheden en vakbonden over vervroegde uittrekking en omscholing van werknemers.

We zijn ook in gesprek geweest met verschillende Aziatische bedrijven, die nog steeds nieuwe kolencentrales in gebruik nemen. Omdat de gemiddelde leeftijd van de centrales onder de vijftien jaar ligt, zijn de gesprekken met deze bedrijven meer gericht op hun plannen om deze centrales aan te passen met afvang en opslag van CO₂, of om bij te stoken met ammoniak of biomassa.

Fysieke risico's van klimaatverandering (SDG 13)

In 2023 hebben we bedrijven in de nuts-, infrastructuur-, voedingsmiddelen- en (her)verzekeringsector gevraagd hoe zij weerbaarheid opbouwen tegen klimaateffecten, door zowel de risico's te kwantificeren als maatregelen te treffen. Deze sectoren werden geselecteerd op basis van een beoordeling met behulp van gegevens uit Moody's 427 physical risk tool - een van de meest uitgebreide datasets over klimaatrisico's die beschikbaar is, waardoor we ons konden richten op bedrijven waar deze risico's het meest materieel waren.

In tegenstelling tot klimaatmitigatie, waarbij we voornamelijk sturen op één indicator - uitstoot van broeikasgasemissies - zijn de doelen van dit project complexer, want sector- en locatie afhankelijk.

In de voedingssector zien we een brede diversiteit van bedrijven en toeleveringsketens van de bedrijven. Dat resulteert in een brede variatie in de risicobeoordeling, maar onze gesprekken - waarin wij wezen op het belang van dit onderwerp - maakten duidelijk dat de sector het onderwerp serieus neemt.

In de nutssector leverden onze gesprekken een gemengd beeld op. Koplopers nemen uitgebreide risicobeoordelingen mee in hun investeringsbeslissingen, terwijl achterblijvers nog

geen enkele basisrisicobeoordelingen hebben uitgevoerd of gepubliceerd.

Tot slot spraken we met herverzekeraars over het modelleren van natuurrampen, gezien de toenemende verzekerde verliezen. Deze gesprekken richtten zich op hun proces voor het (door) ontwikkelen van natuurrampmodellen en hoe ze toekomstige klimaatrisico's in deze modellen opnemen. Herverzekeraars lopen hierin voorop.

Milieuwzorg: Ontbossing (SDG 13, 15)

Een belangrijk project binnen het thema milieuwzorg was biodiversiteit, en dan specifiek ontbossing. In dit project zijn ondernemingen geselecteerd voor engagement op basis van hun rol in de keten van grondstoffen die veel ontbossing veroorzaken, zoals rubber en leer. De belangrijkste eisen aan de ondernemingen zijn dat ze toezeggen natuurlijke ecosystemen te beschermen, geen ontbossing te laten plaatsvinden, en dat van ten minste 90% van alle producten de hoog-risico grondstoffen zijn te traceren tot op het niveau van de productielocatie of verwerkingsfaciliteit. Ook worden ondernemingen aangesproken over beleid en procedures, certificering, due diligence en steun aan inheemse en kleine boeren. Deze gesprekken vinden plaats in levensmiddelenindustrie, mijnbouw, transport en de financiële sector. In de automobielenindustrie zijn goede resultaten bereikt bij stoelenfabrikanten die programma's zijn gestart om ontbossing door leerproductie tegen te gaan en daarbij samenwerken met organisaties als het Wereld Natuur Fonds.

Mensenrechten en rechten inheemse bevolking in de energiesector (SDG 16)

Dit project begon in 2021 met het ontwikkelen van een beter begrip van de problemen en goede voorbeelden in de energiesector door middel van gesprekken met bedrijven en deskundigen over de hele wereld. Vervolgens zijn we in gesprek gegaan met ondernemingen.

Hoewel de acties van de Australische mijnbouwbedrijven ertoe hebben geleid dat beleggers zich meer bewust zijn geworden van inheemse mensenrechtenkwesaties, vormt de energietransitie ook een uitdaging nu bedrijven nieuwe locaties ontwikkelen om grondstoffen voor de energietransitie te winnen.

In 2023 hebben meer bedrijven zich gecommitteerd aan ethische AI-principes

Aangezien de natuur inherent verbonden is met de levenswijze en cultuur van veel inheemse volkeren, hebben wij ook aangedrongen op een brede aanpak van het beschermen van zowel inheemse rechten als natuurbehoud. Zo hebben wij energiebedrijven gewezen op het belang van de betrokkenheid van lokale gemeenschappen bij de ontwikkeling van plannen voor biodiversiteitsbeheer.

Terwijl de mijnbouwsector zijn normen sterk lijkt te hebben verbeterd dankzij de aandacht die aan hen is besteed, blijft de olie- en gasector achter. Dat blijft een aandachtspunt.

Mensenrechten due diligence (SDG 8, 12)

In 2022 zijn we gestart met dit project, waarbij we ons in eerste instantie richtten op bedrijven uit zowel ontwikkelde als opkomende markten in de sectoren mijnbouw, auto's, ICT, supermarkten, landbouw en kleding. We richtten ons daarbij op de bedrijven die het laagst scoren op de due diligence-indicator voor mensenrechten van de Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) van de World Benchmarking Alliance.

Over het geheel genomen constateert de benchmark vooruitgang op het gebied van risicobeheer met betrekking tot mensenrechten, aangezien het aantal bedrijven met de laagste score op belangrijke mensenrechtenindicatoren is gedaald sinds de start van de benchmark in 2017. Toch zijn er duidelijke verschillen in progressie.

Consumentenbedrijven verbeterden het meest, vooral dankzij betere informatieverschaffing over risicobeheersing. Verbeterde prestaties bij alle voedingsmiddelen- en drankenbedrijven waren vooral te danken aan een betere transparantie over verantwoordelijkheid voor mensenrechten binnen het bedrijf.

Een van de belangrijkste lessen uit het project is dat bedrijven de effectiviteit van hun aanpak moeten aantonen, met aandacht voor de stap van beleid naar actie. Daarbij kunnen bedrijven niet alleen vertrouwen op externe audits om risico's op het gebied van mensenrechten en arbeidsnormen te identificeren.

Verantwoorde kunstmatige intelligentie (SDG 10)

De ontwikkeling van kunstmatige intelligentie (AI) wordt steeds belangrijker in een wereld waarin data centraal staan. Hoewel AI enorme voordelen biedt, zoals verhoogde efficiëntie, zijn er ook risico's door gevaar van misbruik. Dit vraagt om aandacht voor nauwkeurigheid, eerlijkheid, privacy en veiligheid van AI-systemen.

Dit project spreekt bedrijven aan die zich niet hebben gecommitteerd aan ethische AI-principes. In 2023 hebben meer bedrijven zich hieraan gecommitteerd. Dat laat zien dat er meer interesse is bij bedrijven om de risico's van AI te beperken.

De bedrijven in dit project bevinden zich in verschillende stadia op weg naar verantwoorde AI. Dit is vooral het resultaat van het brede toepassingsgebied van AI bij bedrijven, maar ook aan de mate waarin bedrijven zich comfortabel voelen bij het openbaar maken van informatie over dit onderwerp.

Hoewel we enige vooruitgang zagen bij bedrijven die deelnamen aan het project, waren andere bedrijven terughoudender met het delen van informatie. Bedrijven met een meer volwassen benadering van AI-verantwoordelijkheid hanteren een risicogebaseerde aanpak met een controlemechanisme om te beoordelen of AI-modellen voldoen aan de ethische AI-principes die openbaar zijn. Deze bedrijven hebben compliance officer die toezicht houden op de AI-governance en hierover rapporteren, bij voorkeur aan de raad van bestuur.

Bedrijven die meer aan het begin staan werken intern nog aan het opzetten van een bestuursstructuur voor ethische AI.

Reactief engagementprogramma

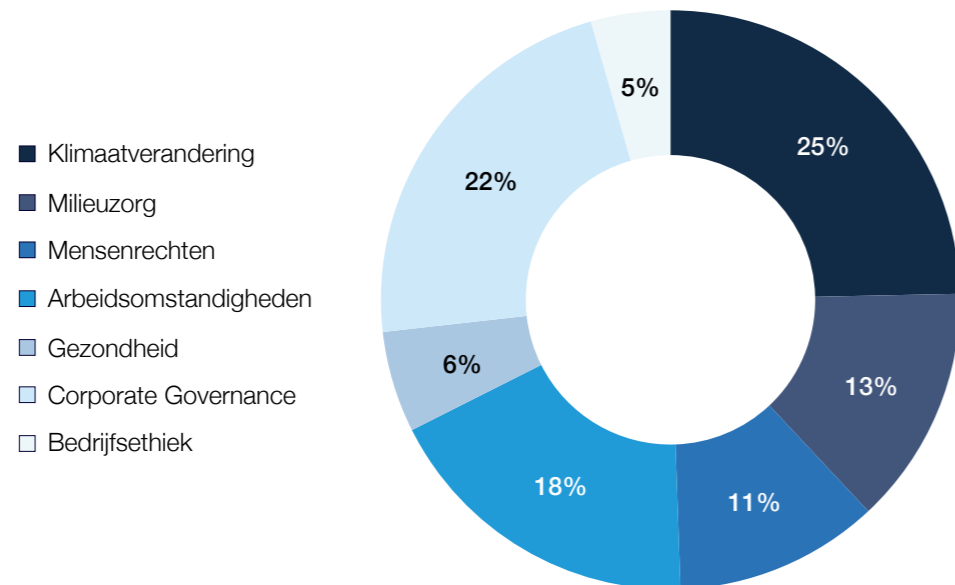
Dit programma richt zich op het mitigeren van daadwerkelijke negatieve impacts van ondernemingen op maatschappij en milieu. Ieder kwartaal worden schendingen van de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de Global Compact van de Verenigde Naties door ondernemingen in portefeuille beoordeeld door Columbia Threadneedle, mede op basis van onderzoek door gespecialiseerde dataleveranciers. Daarbij wordt geprioriteerd naar ernst van de schending (wat wordt bepaald door heftigheid, schaal en onomkeerbaarheid van de impact) en de reactie van de onderneming op de schending. Engagement met geselecteerde ondernemingen richt zich op het beëindigen van de schending, aanpak van de negatieve effecten door herstel en/of verhaal en het voorkomen van schade in de toekomst.

Specifieke strategie: Net-Zero toezeggingen

Binnen het klimaatprogramma is in 2023 wederom ingezet op 'Net Zero'-toezeggingen van bedrijven en het ontwikkelen van strategieën om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te worden. Van bedrijven wordt verwacht dat zij tussendoelen formuleren voor het verminderen van hun CO2-emissies die voldoende ambitieus zijn. Ook dringen we aan op het ontwikkelen van een concrete strategie, op het lobbyen voor passend klimaatbeleid en op het ontwikkelen van de juiste governance structuur. Het doel van dit langlopende strategische programma is bijdragen aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs en invulling geven aan toezeggingen om als belegger klimaatneutraal te worden. Met name bedrijven in de mijnbouw en de nutssector zijn aangesproken.

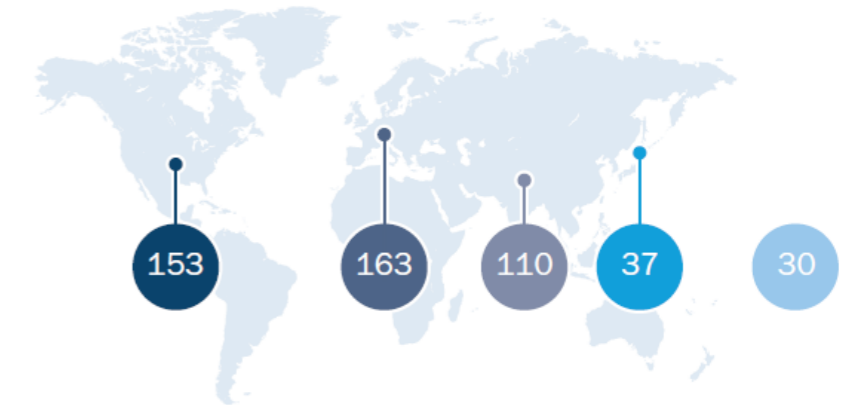
Engagement in cijfers

In 2023 zijn 493 ondernemingen in 36 landen aangesproken, over de volgende onderwerpen:

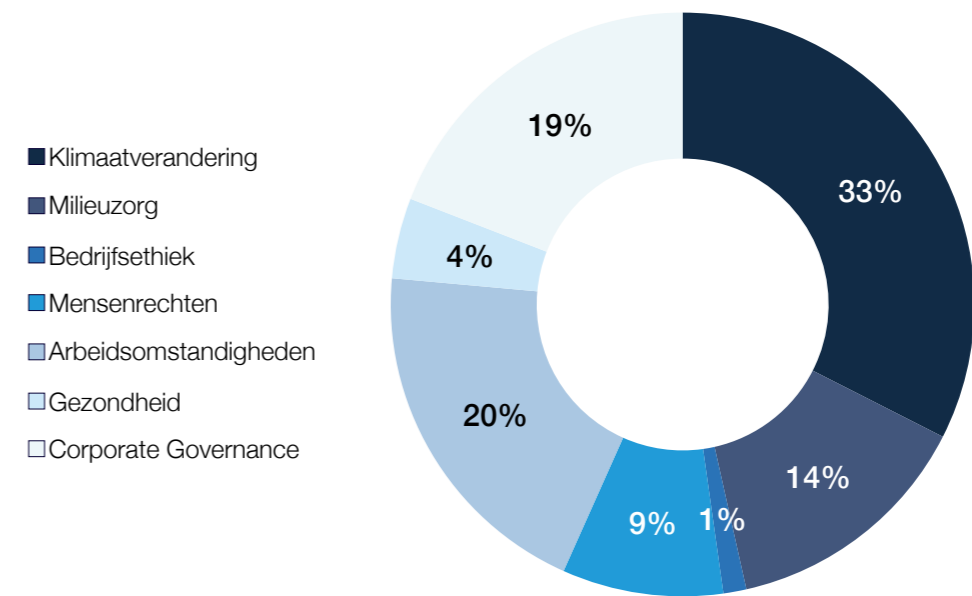

Engagement naar regio

- Noord Amerika
- Europa
- Azië (ex Japan)
- Japan
- Overig

Engagement heeft in 2023 157 keer aantoonbaar resultaat opgeleverd op de volgende onderwerpen:

Wij beoordelen de engagement activiteiten en -resultaten ook naar bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. In 2023 zijn de grootste bijdragen behaald op SDG 5 – diversiteit (11%), SDG 8 – eerlijk werk (14%), SDG 12 - verantwoorde consumptie en productie (21%) en SDG 13 - klimaatverandering (23%).

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Wij zien stemmen als een belangrijk onderdeel van actief aandeelhouderschap. We zoeken voor en na het stemmen contact met ondernemingen. We leggen onze verwachtingen uit, vragen om commentaar en lichten eventueel toe waarom we tegen de directie hebben gestemd. De verwachtingen van de ondernemingen waarin wordt belegd en de uitvoering van ons stembeleid, vloeien voort uit de Nederlandse Corporate Governance Code en de OESO en ICGN (International Corporate Governance Network) principes van goed ondernemingsbestuur.

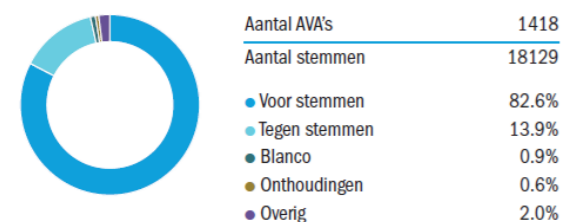
Voor het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen onderschrijven wij de corporate governance richtlijnen, waarin rekening wordt gehouden met duurzaamheid op het gebied van milieu en sociale

factoren, mede gebaseerd op de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de VN mensenrechten-richtlijn. Door middel van stemmen op afstand (proxy voting) zijn wij in staat wereldwijd van ons stemrecht gebruik te maken.

De belangrijkste aandachtsgebieden bij het stemmen in 2023 waren beheersing van sociale- en milieurisico's inclusief klimaatverandering en biodiversiteit; onafhankelijkheid en diversiteit van bestuur; beloningsverschillen binnen ondernemingen.

In totaal hebben wij op 1.418 aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Bij 66% van alle vergaderingen hebben wij minstens één keer tegen het advies van het bestuur gestemd. Vooral op het punt van beloning en bestuursbenoeming stemden wij relatief vaak tegen.

Stemresultaten: *

In 2023 hebben wij via het stembeleid ondernemingen actief aangespoord bij te dragen aan verlaging van de wereldwijde uitstoot van CO2. Niet alleen door aandeelhoudersvoorstellen die hierom vroegen te steunen, maar ook door tegen voorstellen van het bestuur, zoals herbenoemingen te stemmen bij bedrijven die door de stemuitvoerder als klimaatachterblijver werden beoordeeld in hoog risico-sectoren, zoals energie, mijnbouw en transport.

De dialoog aangaan met vastgoedfondsen

Als Pensioenfonds Detailhandel geloven wij dat duurzaam investeren lange termijn waarde

Stemmen tegen en onthoudingen naar onderwerp

creëert voor alle stakeholders en proberen daarom om de duurzaamheidskenmerken van alle investeringscategorieën binnen onze portefeuille te verbeteren. Wij geloven dat engagement met de bedrijven waar wij in investeren een noodzakelijk instrument is om deze verbetering te bereiken.

Het pensioenfonds heeft SDG's 8, 12, 13 en 16 gedefinieerd als 'focus SDG's' in haar beleggingsbeleid. Om het engagement op de vastgoedbeleggingen aan te laten sluiten bij het MVB-beleid is een vertaling gemaakt van de SDG's naar onderwerpen voor het engagement op de

Bij 66% van alle vergaderingen hebben wij minstens één keer tegen het advies van het bestuur gestemd

vastgoedportefeuille. Deze onderwerpen zijn gekozen in lijn met financieel materiële indicatoren (zoals gedefinieerd door de Sustainability Accounting Standards Board) en met milieutechnisch/sociaal relevante indicatoren (zoals gedefinieerd door het United Nations Environmental Program Finance Initiative).

Om te sturen op deze engagement onderwerpen binnen de beursgenoteerde vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds aansluiting gezocht bij het Global Real Estate Engagement Network (GREEN). GREEN is een platform voor institutionele beleggers en vastgoed vermogensbeheerders die vastgoedfondsen aanspreken (engagen) op hun duurzaamheidsambities en -prestaties. Door gebruik te maken van collectieve invloed beogen leden van GREEN vastgoedfondsen extra aan te sporen om hun duurzaamheidsinspanningen te verhogen.

In 2023 hebben deelnemers van GREEN engagement gesprekken gevoerd met 49 beursgenoteerde vastgoedfondsen over een brede selectie van duurzaamheidsonderwerpen, van het zetten van wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen voor de reductie van de CO2-uitstoot tot het verhogen van het aantal gecertificeerde gebouwen binnen de vastgoedportefeuille.

Binnen de niet-beursgenoteerde vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds zelf gesproken met de betreffende fondsen. In 2021 is de dialoog gestart met een vijftal fondsen, waar in 2022 nog twee fondsen bij zijn gekomen. In 2023 is met alle fondsen gesproken. Alle fondsen staan over het algemeen open voor feedback en zijn gemotiveerd om zich te

verbeteren op duurzaamheidsgebied. Zo hebben meerdere fondsen ook aangegeven dat ze zich op bepaalde thema's hebben ontwikkeld, zoals embodied carbon (CO2 opgeslagen in gebouwen) als gevolg van onze gesprekken met hen.

Alle niet-beursgenoteerde fondsen hebben een Net Zero commitment op lange termijn. Alle fondsen communiceren ook al op hoofdlijnen hun plannen om te komen tot deze doelstellingen (2022: 5 van de 7). We zien verder een toename van het aantal fondsen dat op gebouwniveau inzichtelijk maakt wat nodig is om de Net Zero doelstelling te bereiken. 5 van de 7 fondsen hebben dit inzichtelijk gemaakt (2022: 2 van de 7). 5 fondsen hebben nu ook een inschatting gemaakt van de verwachte investeringen om hun CO2 doelstellingen te behalen (2022: 2 fondsen). Voor alle fondsen is de operationele CO2-uitstoot nog steeds een groot thema. Hoewel embodied carbon in mindere mate aandacht krijgt, groeit dit wel. Gemiddeld genomen is het klimaatrisicomanagement van de niet-beursgenoteerde portefeuille goed ontwikkeld, maar de fondsen hebben wel nog altijd kritische investeerders nodig om zich te blijven verbeteren.

Dutch Engagement Network (DEN)

Het Dutch Engagement Network (hierna: DEN) is een samenwerking tussen Nederlandse pensioenfondsen om gezamenlijk engagement te voeren en engagement te versterken. Op dit moment bestaat DEN uit Pensioenfonds Detailhandel, Pensioenfonds Horeca & Catering en Ahold Delhaize Pensioen. Het engagementprogramma van DEN is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele

ondernemingen die zich in het beleggingsuniversum bevinden. In het tweede halfjaar van 2023 bestaat het engagementprogramma uit twee engagementthema's namelijk: water in de toeleveringsketen en afval & circulaire economie. Het eerste thema water in de toeleveringsketen loopt vanaf november H2 2019. Het tweede thema afval & circulaire economie is in het eerste halfjaar van 2022 door DEN geselecteerd en van start gegaan.

Pensioenfonds Detailhandel rapporteert elk halfjaar over de voortgang van de dialogen op deze twee thema's op de website¹.

Deelnemersdialoog

In 2024 werkt Pensioenfonds Detailhandel verder aan het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid. Een belangrijke input voor die verdere ontwikkeling is de Deelnemersdialoog. Dit is een driedaags evenement waarin een representatieve groep deelnemers met elkaar in gesprek gaat over verantwoord beleggen. Aan het einde van de drie dagen, zullen de deelnemers aan de dialoog aanbevelingen schrijven aan het bestuur over verantwoord beleggen. Om dat te kunnen doen, zullen ze gedurende deze drie dagen informatie krijgen van experts, en in verschillende vormen met elkaar in gesprek gaan over het onderwerp. De verwachting is dat voor de zomer van 2024 deze aanbevelingen van deelnemers in een rapport aan

het bestuur worden overhandigd, en dat het bestuur later in 2024 reageert op deze aanbevelingen. Op deze manier kan het beleggingsbeleid nog meer in lijn worden gebracht met de wensen van deelnemers. Het bestuur heeft immers vastgelegd dat de input van deelnemers een belangrijke overweging is bij het vormgeven van het beleggingsbeleid.

Beleggingskeuzes in beursgenoteerd vastgoed en aandelenportefeuille ontwikkelde markten

Daarnaast zal het pensioenfonds, gebruikmakend van de informatie die de Deelnemersdialoog haar geeft, starten om de portefeuille beursgenoteerd vastgoed verder te verduurzamen. In 2019 heeft het pensioenfonds dit voor het eerst met de portefeuille aandelen ontwikkelde markten gedaan. In 2024 is het tijd die verduurzamingslag te herzien, en opnieuw de portefeuille aandelen ontwikkelde markten te analyseren en te zien waar deze portefeuille meer in lijn kan worden gebracht met de wensen van deelnemers, rekening houdend met de overtuigingen die het bestuur heeft over verantwoord beleggen.

Prioriteiten klimaat en biodiversiteit in engagement

Voor engagement blijven het tegengaan van klimaatverandering en het beschermen van biodiversiteit ook in 2024 prioriteiten. Naast deze belangrijke milieukwesties zal de nadruk liggen bij mensenrechtenkwesties en diversiteit van besturen.

¹ Zie daarvoor : <https://pensioenfondsdetailhandel.nl/publication/den-rapporten>

Uitvoeringskosten

De kosten die gemaakt worden door het pensioenfonds bestaan uit twee onderdelen: kosten pensioenbeheer en kosten vermogensbeheer.

Het pensioenfonds maakt ook algemene kosten, dit zijn kosten die gemaakt worden voor zowel pensioen- als vermogensbeheer. Algemene kosten worden verdeeld naar pensioen- en vermogensbeheer volgens onderstaand overzicht.

Categorie	Aanbeveling
Bestuurskosten	Totale bestuurskosten, inclusief Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht, wordt voor 50% aan pensioenbeheer en voor 50% aan vermogensbeheer toegerekend.
Kosten bestuursbureau	Toerekening per functie.
Controle en advieskosten van accountant, actuaris en interne audit	Onafhankelijk accountant en interne audit: 50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer. Actuaris: 75% aan pensioenbeheer en 25% aan vermogensbeheer, overige operationele advieskosten 50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer
Communicatiekosten	50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer
Toezichtkosten en lidmaatschap Pensioenfederatie	50% aan pensioenbeheer en 50% aan vermogensbeheer. Kosten pensioenregister 100% aan pensioenbeheer.

Van de algemene kosten in 2023 wordt € 4,3 miljoen aan pensioenbeheer en € 4,2 miljoen aan vermogensbeheer weggeschreven. Over 2022 betrof dit € 4,3 miljoen aan pensioenbeheer en € 4,2 miljoen aan vermogensbeheer. Het bedrag aan doorbelastingen van algemene kosten aan pensioenbeheer en vermogensbeheer is gelijk gebleven in 2023 ten opzichte van 2022.

**€ 4,3 miljoen pensioenbeheerkosten en
€ 4,2 miljoen vermogensbeheerkosten**

Kosten pensioenbeheer

De kosten pensioenbeheer zijn in 2023 gestegen tot € 42,0 miljoen (2022: € 40,9 miljoen). De kosten voor de pensioenuitvoering zijn sterk gestegen naar € 30,8 miljoen door meer werkzaamheden van de pensioenuitvoeringsorganisatie op onder meer het gebied van datakwaliteit, verwerking salarisgegevens (uniforme pensioenaangifte), klantcontactcenter, en eveneens een hogere vergoeding als gevolg van indexatie. De projectkosten zijn gedaald doordat in 2022

meer projecten zijn uitgevoerd. In 2023 is een belangrijk project, de werkgroep pensioenregelingen voor de Wet Toekomst Pensioenen gestart, waarvoor € 5,1 miljoen aan kosten zijn gemaakt. De controle en advieskosten zijn in 2023 gestegen met € 0,3 miljoen tot € 2,2 miljoen. Ook hier zijn de kosten onder meer gestegen door relatief hogere indexaties dan in de afgelopen jaren. De kosten van contributies en bijdragen stijgen door meer kosten van toezicht. Andere kosten in 2023 zijn redelijk in lijn met voorgaand jaar.

	2023	2022
	€	€
<i>(bedragen x € 1.000)</i>		
Kosten pensioenuitvoering	30.768	21.190
Kosten projecten	6.072	15.269
Bestuurskosten	534	495
Kosten bestuursbureau	1.249	1.136
Controle en advieskosten	2.185	1.883
Accountantskosten	228	257
Contributies en bijdragen	914	623
Totaal overige kosten	5.110	4.395
Totaal	41.950	40.854

De kosten per deelnemer zijn in 2023 gedaald ten opzichte van 2022. Namelijk van € 80,9 naar € 80,4. Deze daling komt door de gestegen kosten zoals hierboven toegelicht in combinatie met meer normdeelnemers.

	2023	2022
Actieven	363.594	352.551
Gepensioneerden	158.359	152.700
Totaal normdeelnemer	521.953	505.251
Kosten Pensioenuitvoering (<i>bedrag x 1.000</i>)	€ 41.950	€ 40.854
Kosten uitvoering per normdeelnemer	€ 80,40	€ 80,90

In 2024 zullen naar verwachting de kosten per deelnemer ongeveer gelijk blijven aan 2023. Hoewel e.e.a. sterk afhangt van de snelheid waarop het nieuwe pensioenstelsel vorm gaat krijgen en de investeringen die daarmee gepaard gaan.

Kostenbenchmarking

De gemiddelde uitvoeringskosten van pensioenfonds met 100 duizend tot 1 miljoen normdeelnemers zijn over 2022, op basis van gegevens van de DNB, € 92,2 (€ 94,5 in 2021). De kosten van Pensioenfonds Detailhandel wijken niet veel af van deze gemiddelden.

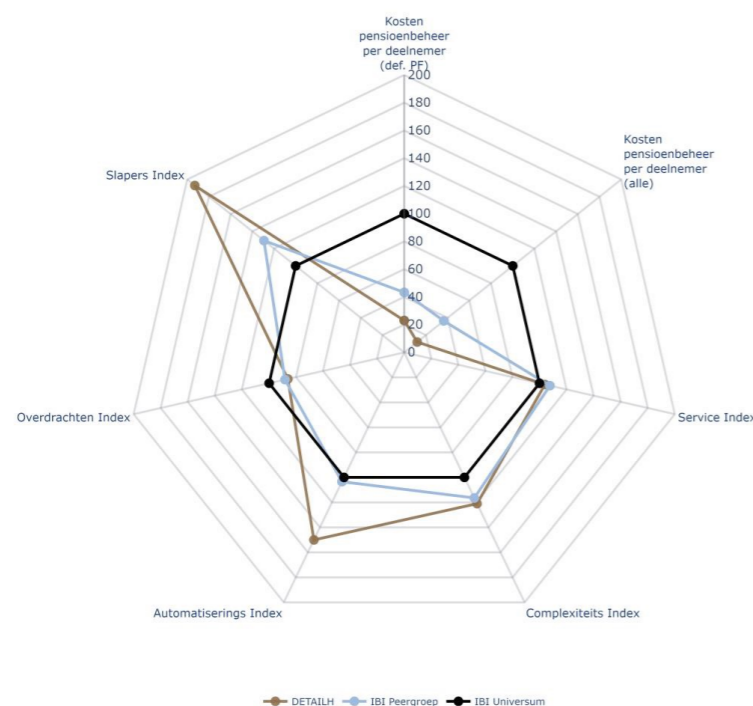
Pensioenfonds Detailhandel heeft deelgenomen aan het kostenbenchmark onderzoek van Institutioneel Benchmarking Instituut (IBI) 2023 over verslagjaar 2022. De opgenomen cijfers hebben betrekking

op het voorgaande boekjaar 2022, aangezien de gegevens van alle deelnemende fondsen pas beschikbaar zijn na de vaststelling van het jaarverslag door Pensioenfonds Detailhandel. De resultaten uit dit onderzoek worden gebruikt voor de beoordeling van het niveau van de kosten ten opzichte van andere pensioenfonds.

IBI berekent naast het universum, alle deelnemende fondsen, tevens een peergroep van vergelijkbare pensioenfonds. In onderstaand overzicht zijn de uitkomsten samengevat opgenomen.

Bedragen in Euro per deelnemer	2022	2021
Pensioenfonds Detailhandel	81	88
Fondsen met tussen 100.000 en 1 mln norm deelnemers	92	94
IBI Peergroep	154	224
IBI Universum	356	347

De kosten van de uitvoering zijn van een aantal zaken afhankelijk, zoals: mate van automatisering, serviceniveau en complexiteit van de pensioenregeling. Deze beleidskeuzes zijn afgezet tegen de uitkomsten en eigenschappen van het pensioenfonds in de volgende grafiek.

Oordeel bestuur

De pensioenregeling is eenvoudig, zonder veel uitzonderingen en geen overgangsregelingen. Het pensioenfonds heeft een groot aantal actieve en gepensioneerde deelnemers en heeft geen winstoogmerk. Dit houdt de kosten per deelnemer laag.

Daartegenover staat dat het pensioenfonds een zeer grote groep gewezen deelnemers heeft, veel werkgevers waarvan premies dienen te worden geïnd, zeer hoge aantallen deelnemers- en werkgeversmutaties en een btw-verplichting. Deze kenmerken werken kostenverhogend.

Het bestuur acht de pensioenuitvoeringskosten in lijn met de omvang, complexiteit en de investeringen die nodig zijn voor de uitvoering van de strategie.

Kosten vermogensbeheer: lage beheervergoedingen en transactiekosten

De kosten vermogensbeheer bestaan uit: directe, indirecte- en transactiekosten. Directe kosten

betreffen: de vermogensbeheeractiviteiten waarvoor facturen worden ontvangen. Indirecte kosten betreffen de kosten die ten laste worden gebracht van het vermogen bij beleggingsfondsen. Net als bij transactiekosten zijn deze kosten een schatting. De indirecte kosten en transactiekosten worden niet afzonderlijk weergegeven in de jaarrekening, deze kosten maken deel uit van de indirecte beleggingsopbrengsten.

Directe kosten

De directe kosten vermogensbeheer zijn gedaald van € 27,0 miljoen in 2022 naar € 21,3 miljoen in 2023. Uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen zijn de directe kosten gedaald van 0,09% naar 0,07%. De daling in euro's is met name het gevolg van de daling van het gemiddeld belegd vermogen van € 30,9 miljard in 2022 naar € 28,1 miljard in 2023. Door de stijgende rente gedurende 2023 is het belegd vermogen gedaald. Bij de berekening van de beheervergoeding wordt er gewerkt met staffels, hoe hoger het vermogen des te lager de procentuele fee. Door het lagere vermogen

is er minder belegd in de lagere fee staffels. Daarmee stijgt de procentuele vergoeding. Daarnaast zijn kosten voor custody en algemene kosten lager dan in 2022. Onder overige beleggingen zijn de directe kosten voor private equity en infrastructuur verantwoord. Het pensioenfonds kent geen performance gerelateerde vergoedingen.

Indirecte kosten

De indirecte kosten zijn in absolute zin gedaald van € 13,4 miljoen in 2022 naar € 12,9 miljoen in 2023 en in relatieve zin gestegen van 0,04% in 2022 naar 0,05% in 2023 van het gemiddeld belegd vermogen. Onder deze kosten vallen het niet beursgenoteerd vastgoed, beleggingen in Nederlandse hypotheek en alternatieve beleggingen. Indirecte kosten zijn

gedaald in lijn met de daling van het gemiddeld belegd vermogen in 2023.

Transactiekosten

De transactiekosten zijn zowel in absolute als relatieve zin gedaald van € 17,2 miljoen en 0,06 procent in 2022 naar € 12,1 miljoen en 0,04% in 2023. In 2023 leidt de transitie van de Global High Yield portefeuille tot een toename van de transactiekosten. Echter, de transactiekosten van deze transitie liggen lager dan de transactiekosten van de transitie van de emerging market debt portefeuilles die in 2022 hebben plaatsgevonden, waardoor de transactiekosten in 2023 lager zijn in vergelijking tot 2022.

2023			
(bedragen x € 1.000)			
€			
Gemiddeld belegd vermogen	28.086.464		
	Direct	Indirect	Transactiekosten
	€	€	€
Aandelen	2.090	-	1.723
Vastrentende waarden	4.664	6.754	8.369
Vastgoedbeleggingen	609	3.867	51
Overige beleggingen	131	2.317	-
Afdekkings rente- en valutarisico	6.591	-	1.880
Custody, rapportages en MVB Beleid	3.000		
Doorbelasting algemene kosten	4.184		
Performance gerelateerde vergoedingen	-		
Totaal directe kosten vermogensbeheer	21.269		
Totaal directe kosten vermogensbeheer in procenten	0,07%		
Indirecte kosten		12.938	
Totale indirecte kosten in procenten		0,05%	
Transactiekosten			12.022
Totale transactiekosten in procenten			0,04%
Totale vermogensbeheerkosten			46.230
Totale vermogensbeheerkosten in procenten			0,16%

	2022		
(bedragen x € 1.000)	€		
Gemiddeld belegd vermogen	30.939.559		
	Direct	Indirect	Transactiekosten
	€	€	€
Aandelen	2.821	-	1.536
Vastrentende waarden	5.612	6.595	13.086
Vastgoedbeleggingen	739	4.152	85
Overige beleggingen	104	2.673	-
Afdekkings rente- en valutarisico	7.540	-	2.527
Custody, rapportages en MVB beleid	5.943		
Doorbelasting algemene kosten	4.203		
Performance gerelateerde vergoedingen	-		
Totaal directe kosten vermogensbeheer	26.962		
Totaal directe kosten vermogensbeheer in procenten	0,09%		
Indirecte kosten		13.420	
Totale indirecte kosten in procenten		0,04%	
Transactiekosten			17.234
Totale transactiekosten in procenten			0,06%
Totale vermogensbeheerkosten			57.616
Totale vermogensbeheerkosten in procenten			0,19%

Kostenbenchmarking

Wij volgen grotendeels een passief beleggingsbeleid waarbij één keer per jaar een herbalancering van de portefeuille plaatsvindt. Dit zorgt voor (relatief) lage beheervergoedingen en transactiekosten. Het rendement van de portefeuille zal als gevolg van het passieve beleid dicht bij het rendement en risico van de benchmark liggen. In de duurdere illiquide beleggingscategorieën zoals infrastructuur en private equity wordt beperkt belegd.

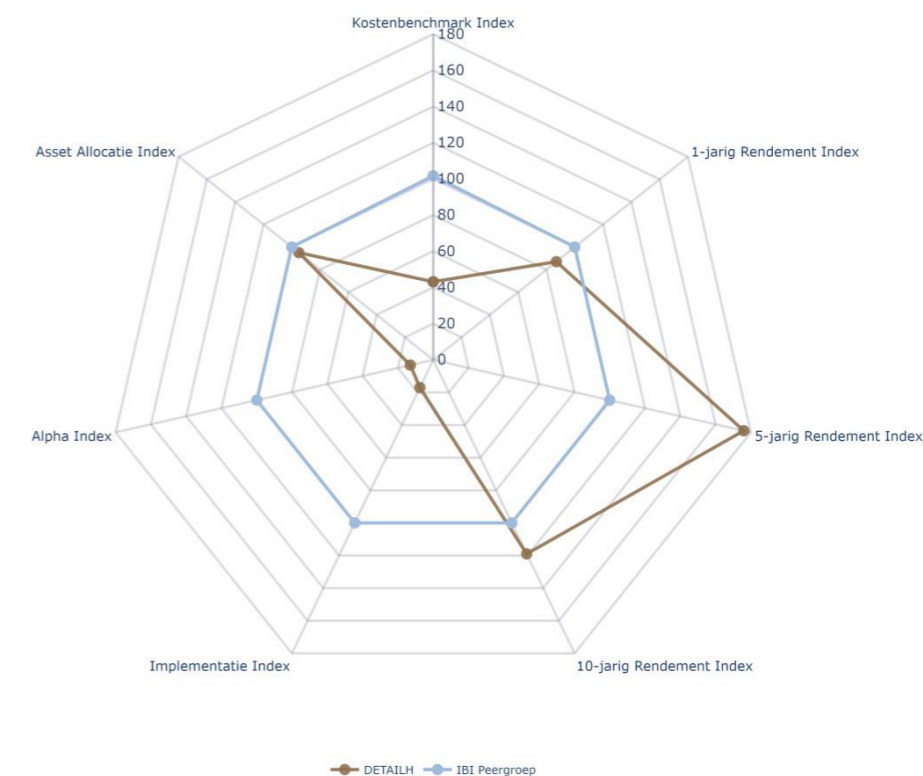
In de IBI-peergroep zitten pensioenfondsden die er voor kiezen te beleggen in duurdere (actieve) beleggingscategorieën, omdat zij daar op termijn een hoger rendement verwachten. Een kostenvergelijking kan daarom een vertekend beeld geven. IBI berekent om deze reden ook een vermogensbeheer kostenbenchmark. De IBI-kostenbenchmark is een door het Institutioneel Benchmarking Instituut berekende kostennorm die aangeeft wat de kosten voor het pensioenfonds zouden zijn geweest als de

portefeuille zou zijn gemanaged tegen de gemiddelde kosten van de peergroep. Deze kosten zijn voor 2022 0,3%. De door Pensioenfonds Detailhandel gerapporteerde vermogensbeheerkosten

exclusief transactiekosten bedragen 0,13%. Deze vermogensbeheerkosten zijn derhalve 0,18% lager dan de IBI Benchmark.

Kosten als percentage vermogen

Exclusief transactiekosten	2022	2021
Pensioenfonds Detailhandel	0,13%	0,10%
IBI kostenbenchmark	0,31%	0,25%
Inclusief transactiekosten		
Pensioenfonds Detailhandel	0,19%	0,13%
IBI Peergroep	0,78%	0,65%

Oordeel bestuur

Het bestuur acht de kosten voor vermogensbeheer in lijn met de beleggingsstrategie en omvang van het pensioenfonds.

6.

Risico- management

Bij het regelen van jouw pensioen krijgt het pensioenfonds te maken met allerlei verschillende risico's. Dit kan zijn een dalende rente, waardoor pensioen duurder wordt, of dalende beurskoersen, waardoor er minder vermogen is. Maar ook cyberrisico's en risico's met betrekking tot duurzaam beleggen. Door middel van integraal risicomanagement beheersen wij de risico's in verhouding met de kansen die we willen benutten.

Voor de beheersing van risico's heeft het pensioenfonds een Risico Management Raamwerk (RMR) ingericht. Daarmee worden op integrale wijze risico's en maatregelen in kaart gebracht, maar ook de inrichting van de bijbehorende beheeromgeving.

Eerste en fundamentele onderdeel van het RMR is de interne omgeving. Die zorgt ervoor dat de randvoorwaarden worden bepaald om effectieve beheersing ('In control zijn') van de organisatie mogelijk te maken.

Er gelden drie 'verdedigingslijnen' in het integrale risicomanagement:

Eerste lijn

De bestuurscommissies zijn als eerste lijn verantwoordelijk voor opzet, bestaan en werking van de (uitbestede) processen en voor de beheersing;

Tweede lijn

De sleutelfunctiehouder risicobeheer vormt de tweede lijn en kijkt naar opzet, bestaan en werking van het risicomanagement raamwerk. De actuariële sleutelfunctiehouder vervult eveneens een tweedelijnsrol door te kijken naar de betrouwbaarheid van de technische voorziening.

Derde lijn

De derde lijn betreft de sleutelfunctiehouder interne audit. Deze functie voert periodieke controles uit (audits) op de belangrijkste risicogebieden, en rapporteert de bevindingen aan het bestuur.

De invulling van de sleutelfuncties is terug te vinden in de bijlage.

In 2023 is de risico taxonomie, de indeling van risico's, gewijzigd. Op het hoogste niveau zijn er vier risicoklassen geïntroduceerd. De reeds bestaande risicocategorieën zijn verdeeld over deze risicoklassen. Nieuwe risicocategorieën betreffen data, ESG en strategische risico's. De 74 risico's vallen op hun beurt onder de verschillende risicocategorieën. De verschillende risico's hebben een mogelijk gevolg, de impact. Dit kan een financieel gevolg zijn, een (negatieve) impact op de reputatie, een actie van de toezichthouder of operationele problemen. De risicoklassen en categorieën zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Risicoklassen	Risico categorie	Risicobereidheid	Type impact
Financiële risico's	Financiële markt	Zeer hoog	Financieel
	Concentratie risico's	Midden	Financieel
	Liquiditeitsrisico's	Laag	Financieel; reputatie
	ESG-risico's	Midden	Financieel; reputatie
	Verzekeringstechnische risico's	Midden	Financieel
Niet financiële risico's	Datakwaliteit	Zeer laag	Operationeel; reputatie; toezicht
	IT-risico's	Laag	Operationeel; reputatie; toezicht
	Uitbestedingsrisico's	Midden	Operationeel; reputatie; toezicht; financieel
	Operationele risico's	Zeer laag	Operationeel
Governance risico's	Governance risico's	Midden	Reputatie; toezicht
	Compliance risico's	Zeer laag	Toezicht
	Integriteitsrisico's	Laag	Reputatie
Strategische risico's	Strategische risico's	Midden	Reputatie

Risicohouding

De bereidheid om risico's te accepteren komt onder andere tot uitdrukking in de risicohouding ten aanzien van het pensioen. De risicohouding is de mate waarin het pensioenfonds, na overleg met sociale partners en het Verantwoordingsorgaan, bereid is risico's te lopen én de mate waarin het pensioenfonds risico's loopt gegeven de kenmerken van het pensioenfonds. De risicohouding is onderdeel van de door sociale partners aan het pensioenfonds gegeven opdracht om de pensioenregeling uit te voeren.

Kwalitatieve risicohouding

Het beleid van het fonds is er, gegeven de pensioenregeling en financieringsafspraken met de werkgevers, primair op gericht om de pensioenen van alle deelnemers ten minste nominaal in stand te houden met daarnaast een duidelijk streven naar indexatie voor zowel actieven als inactieven. De zekerheidsnorm van het pensioenfonds is belangrijk, maar het toeslagstreven heeft evengoed een hoge prioriteit.

Het beleggingsbeleid (inclusief toeslagen- en kortingsbeleid) is erop gericht om deze doelstelling te realiseren. Naar het oordeel van het bestuur rechtvaardigt het toeslagstreven een wat ruimere risicohouding. Het bestuur accepteert hierbij dat er een kans is dat de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten op enig moment gekort moeten worden.

Langetermijnrisicohouding

In de haalbaarheidstoets wordt een projectie van de financiële situatie van het pensioenfonds voor een lange periode (60 jaar) gemaakt in een veelvoud aan economische scenario's. De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Dit is een maatstaf voor koopkrachtbehoud.

De risicohouding van het pensioenfonds komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets:

- De ondergrens voor het verwachte pensioenresultaat is gelijk aan 75%.
- Bij de jaarlijkse haalbaarheidstoets berekenen we vanuit de feitelijke dekkinggraad zowel het verwachte pensioenresultaat, als het pensioenresultaat in een slechtweerscenario. Wat wij acceptabel vinden, is een maximale relatieve afwijking tussen het verwachte pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweer scenario van 45%.

De in 2023 uitgevoerde en vastgestelde jaarlijkse haalbaarheidstoets (HBT) heeft tot de volgende uitkomsten geleid.

Langetermijn risicohouding	Grenswaarde	HBT
Ondergrens verwacht pensioenresultaat	75,0%	82,0%
Maximale afwijking slechtweer scenario	45,0%	29,6%

Hiermee is voldaan aan de normering van de pensioenresultaten zoals deze zijn vastgesteld.

Korte termijn risicohouding

De risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Het kortetermijnrisico, gemeten door middel van het Vereist Eigen Vermogen (VEV) bij de strategische beleggingsportefeuille, heeft een ondergrens

van 17,0% en een bovengrens van 23,0%. De bandbreedte rondom het VEV is bedoeld om uitvoering te geven aan het feitelijke beleggingsbeleid binnen de toegestane bandbreedtes rondom het strategische beleid. Het VEV bij de feitelijke beleggingen op 31 december 2023 bedraagt 20,3%.

Kortetermijn risicohouding	Ondergrens	Bovengrens	Feitelijk VEV
Bandbreedte vereist eigen vermogen	17,0%	23,0%	20,3%

Risicobereidheid

Op de verschillende risicogebieden is een risicobereidheid vastgesteld, waar bij de uitvoering van de risicobeoordelingen wordt bepaald of het netto risico zich binnen de risicobereidheid bevindt. Als dat niet zo is worden extra beheersmaatregelen getroffen of bestaande maatregelen aangescherpt. De risicobereidheid voor niet-financiële risico's is zeer laag tot laag. Hieronder vallen compliance, concentratie, operationeel, IT, liquiditeit, concentratie en integriteit. Verzekeringstechnische risico's en financiële risico hebben een zeer hoge bereidheid, de impact van deze risico's kunnen significant zijn.

De belangrijkste financiële risico's betreffen het rente-, aandelen- en onroerend-goed-, valuta- en kredietrisico, deze risico's worden als eerste behandeld.

Renterisico

Het strategisch beleggingsbeleid staat in dienst van het beheren van de gehele balans van het pensioenfonds. Het beleggingsbeleid en het rente- en valutarisicobeleid dragen bij aan de doelstellingen van het balansbeheer.

Gelet op de lange looptijd van de verplichtingen van het pensioenfonds is het renterisico onder het huidige financiële toetsingskader, het meest dominante risico. Vanaf 2021 wordt 59% van het renterisico van de verplichtingen op marktwaarde afgedekt. Eind 2023 is besloten om de renteaftdekking te verhogen naar 70%.

De renteaftdekking vindt hoofdzakelijk plaats door het gebruik van rentederivaten, aangevuld met (lang lopende) euro staatsobligaties, Euro Non Sovereign en Nederlandse hypotheke. In de wijze van renteaftdekking wordt rekening gehouden met niet-parallelle veranderingen van de rentecurve.

Het lopen van renterisico heeft over 2023 per saldo negatief uitpakkt vanwege een gedaalde rente, van 2,4% naar 2,2% (gemiddelde DNB UFR-verplichtingen).

Aandelen- en onroerend-goed-risico

Dit zijn voornamelijk de risico's die betrekking hebben op beleggingen in de verschillende onroerend goed- en aandelenmarkten. Door dit risico te lopen, wordt op de lange termijn naar verwachting een extra rendement behaald, dat het pensioenfonds gebruikt om zijn doelstellingen te bereiken. Dit risico wordt beheersbaar gemaakt door in de uitvoering te zorgen voor een goede spreiding over de regio's en sectoren. Met het overgebleven risico wordt rekening gehouden in de ALM-studies. Het aandelenrisico is een van de voornaamste financiële risico's voor het pensioenfonds, naast het renterisico dat voor een groot deel wordt afgedekt.

De gevoeligheden van de portefeuille voor ontwikkelingen op de aandelen- en rentemarkten worden weergegeven in onderstaande scenarioanalyse, waarbij op de aandelen een schok wordt toegepast van +/- 10% en +/- 20%, en bij rente een parallelle verschuiving van de rentecurve van +/- 0,5% en +/- 1,0%.

		Delta non-matching				
		-20%	-10%	0%	+10%	+20%
Delta rentecurve	-1,0%	99%	104%	108%	113%	117%
	-0,5%	103%	108%	113%	118%	123%
	0,0%	107%	113%	118%	124%	130%
	+0,5%	112%	118%	124%	130%	137%
	+1,0%	116%	123%	130%	137%	144%

Het lopen van dit risico heeft over 2023 positief bijgedragen aan het totaalrendement. De aandelenportefeuille laat een rendement van 21,3% in lokale valuta zien, omgerekend naar euro is dit 17,5%. Het vastgoed heeft een rendement behaald van 1,0% in lokale valuta, omgerekend naar euro is het rendement +/- 0,7%.

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat door wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloedt. Het pensioenfonds loopt bij de uitvoering van het beleid valutarisico, circa € 14,2 miljard van de portefeuille bestaat uit niet-euro beleggingen.

Om het valutarisico te verminderen, wordt een gedeelte van de valuta exposures afgedekt. Het valutarisico wordt hoofdzakelijk gelopen op de US-dollar (voor € 8,5 miljard). Op passieve manier dekken wij momenteel 75% af van de US Dollar. Na de valuta afdekking blijft er nog € 7,8 miljard aan beleggingen in vreemde valuta over.

Kredietrisico

Kredietrisico is een vorm van tegenpartijrisico. Echter, in tegenstelling tot tegenpartijrisico wordt kredietrisico expliciet genomen om rendement te behalen. In de portefeuille van het pensioenfonds zijn zes mandaten opgenomen die betrekking hebben op kredietrisico: Euro Non Sovereign Bond portefeuille, Global High Yield Bond portefeuille, Green Bond portefeuille, Emerging Markets Debt Hard Currency portefeuille, Emerging Markets Debt Local Currency portefeuille en de Nederlandse Hypotheken portefeuille.

Verzekeringstechnische risico's

Een belangrijk element van de verzekeringstechnische risico's (het verzekeringstechnisch risico) is het langlevensrisico. Het langlevensrisico houdt in, dat het pensioenfonds langer uitkeringen moet verstrekken dan werd verondersteld. Door toepassing van de meest recente prognosetafels van het Actuariel Genootschap, met eveneens recente en adequate fonds specifieke correcties voor ervaringssterfte, is het langlevensrisico voldoende duidelijk berekend in de waardering van de pensioenverplichtingen. Overige relevante actuariële risico's waar rekening mee wordt gehouden, zijn het overlijdensrisico (kortlevensrisico) en het arbeidsongeschiktheidsrisico.

In 2024 zullen de overlevingsgrondslagen weer worden aangepast naar aanleiding van de naar verwachting in september 2024 te verschijnen Prognosetafel AG2024.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is onder andere het risico dat een

belegging niet tijdig tegen een redelijke prijs kan worden geliquideerd (asset liquidity). Dit risico wordt beheerst doordat we de beleggingsportefeuille op zodanige wijze opzetten dat deze naar verwachting aan de liquiditeitsbehoefte van het pensioenfonds kan voldoen. Een groot deel van de portefeuille is belegd in effecten die worden verhandeld op openbare, gereguleerde markten.

Naast deze liquiditeit hebben we middelen nodig om te voldoen aan de eisen voor onderpand en afwikkeling van valutacontracten (funding liquidity). Het pensioenfonds heeft beleid opgesteld hoe om te gaan met dit risico, heeft afspraken gemaakt met de vermogensbeheerder en dit onderwerp komt terug in de periodieke rapportages. Met de verdere invoering van de verplichting tot central clearing naar aanleiding van EMIR-regelgeving zal het liquiditeitsrisico afkomstig van de margin requirements uit de swap portefeuille omhooggaan. Dit geldt tevens voor de verhoging van de renteaftdekking eind 2023 van 59 naar 70% van de verplichtingen op marktwaarde. Bij dit besluit is expliciet rekening gehouden met de benodigde liquiditeit.

Het pensioenfonds ontvangt ruim meer premie dan dat er aan pensioenuitkeringen wordt uitgekeerd. Door middel van een liquiditeitsplanning wordt gezorgd voor ruim voldoende beschikbare middelen om de pensioenen te kunnen uitkeren.

Concentratierisico

Het pensioenfonds streeft naar een breed gespreide beleggingsportefeuille en spreiding over meerdere tegenpartijen om zo concentratierisico's te mitigeren.

Tegenpartijrisico

Hieronder wordt verstaan: het risico dat de tegenpartij niet (meer) aan zijn verplichtingen kan voldoen, bijvoorbeeld door liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen. Om dit risico te beheersen worden de tegenpartijen geselecteerd op basis van reputatie en kredietwaardigheid. Daarnaast worden transacties over meerdere tegenpartijen gespreid en wordt er onderpand geëist om tegenpartijrisico te mitigeren. Dit risico speelt met name bij securities lending en de derivatenportefeuille van het pensioenfonds. De EMIR-regelgeving, waarbij er op termijn een centrale tegenpartij zal zijn in plaats van de huidige verschillende bancaire tegenpartijen,

In september 2023 heeft dit geleid tot het behalen van de ISO27001 certificering

speelt hier een grote rol. Van een aantal bancaire tegenpartijen van het pensioenfonds zijn de posities reeds overgegaan naar de centrale tegenpartij. In 2023 is er een aantal Amerikaanse regionale banken in de problemen gekomen, zoals Silicon Valley Bank, First Republic Bank en Signature. Het pensioenfonds had geen bancaire relatie of beleggingen in deze banken. Credit Suisse is ook in de problemen gekomen, met uiteindelijk een gedwongen overname door de andere Zwitserse bank, UBS. Credit Suisse was een tegenpartij bij securities lending transacties, en was de sub-custodian in de Zwitserse markt via Northern Trust. In 2023 heeft het pensioenfonds de securities lending transacties met Credit Suisse volledig afgebouwd en heeft UBS de sub-custody activiteiten van Credit Suisse overgenomen.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat inflatie de waarde van de verplichtingen aantast in termen van koopkracht. Het inflatierisico kan worden verkleind door meer inflatiegevoelige beleggingen in de portefeuille op te nemen. Keerzijde daarvan is dat inflatiegevoelige beleggingen de kans kunnen vergroten dat het pensioenfonds niet aan zijn nominale pensioenverplichtingen kan voldoen. Het pensioenfonds heeft geen expliciete allocatie naar beleggingen met betrekking tot het mitigeren van inflatierisico, zoals inflation linked bonds en inflatie swaps.

Operationele risico's

De operationele risico's zijn de risico's die optreden bij de uitvoering van pensioen- en beleggingsactiviteiten. Denk aan: niet-afdoende of falende interne processen, fraude, menselijk gedrag, fouten in systemen en externe gebeurtenissen. We beheersen operationele risico's door eisen te stellen aan leveranciers, zoals het hebben van een ISAE- 3402 type twee verklaring. Het bestuur heeft

de beoordeling van de assurance rapportages en de SLA-rapportages als controlemiddel om deze risico's te beperken. Operationele incidenten worden vastgelegd in het risicomanagementsysteem en gelinked aan desbetreffende risico's om op deze wijze zicht te houden op het verwachte risico, en de feitelijke gebeurtenissen. De ISAE 3402 type twee verklaring over 2023 van de pensioenuitvoerder bevat een assurance rapport met beperking, niet alle controle doelstellingen konden voldoende worden aangetoond zoals beschreven in de beheersmaatregelen. Alternatieve beheersmaatregelen zijn gehanteerd om risico's te mitigeren. Ook de ISAE-verklaring van de creditmanagementpartij heeft twee bevindingen, echter de controle doelstellingen zijn wel behaald. In 2024 zal aandacht zijn voor het verder op orde krijgen van de interne beheersing conform het control framework en de processen.

Datakwaliteit is als nieuw risico opgenomen onder de operationele risico's. Er is een eerste risicoanalyse uitgevoerd en begin 2023 een datakwaliteitsbeleid vastgesteld. In 2023 is er verder gewerkt aan het uitwerken van het beleid wat onder andere geresulteerd heeft in de inrichting van datakwaliteitsrapportages op de kritische data-elementen.

IT-risico's

Voor het uitvoeren van de processen die voor de pensioenregeling nodig zijn, wordt in grote mate gebruik gemaakt van IT. Er is dan ook sprake van een aantal specifieke IT-risico's zoals cyberberrisico, of IT-systemen zijn niet beschikbaar, of IT-systemen zijn mogelijk toegankelijk voor onbevoegden. In 2022 en 2023 wordt verder gewerkt om het risicomangement raamwerk voor zowel intern als uitbestede activiteiten op het gewenste en aantoonbare volwassenheidsniveau te krijgen. Op

basis van een risk self assessment zijn de IT-risico's in kaart gebracht, waarna risico's gebaseerd op beheersmaatregelen verder worden uitgewerkt. Voor de interne beheersing van informatiebeveiliging is in 2022 gestart met een traject om tot een ISO 27001 certificering te komen. In september 2023 heeft dit geleid tot het behalen van de ISO 27001 certificering. Het ISO 27001 control raamwerk zal een onderdeel worden van het risicomangement raamwerk. Uit het certificeringstraject en de opvolging van de acties uit het DNB on site onderzoek informatiebeveiliging komen acties naar voren om het volwassenheidsniveau verder te verhogen. Deze acties worden in de reguliere managementcyclus opgepakt.

Actief beheerisico

Actief beheer risico betreft het risico dat de vermogensbeheerder neemt in haar poging om een hoger rendement te behalen dan de benchmark (actief beheer) of het risico dat zelfs bij een passief beheerde portefeuille het rendement zal afwijken van de benchmark als gevolg van portefeuille implementatie aspecten (b.v. transactiekosten).

Het pensioenfonds hanteert een passief beleggingsbeleid, de vermogensbeheerders krijgen geen mandaat mee om een hoger rendement te halen van de vastgestelde benchmark. De ruimte om af te wijken van het benchmarkrendement (tracking error) is alleen beschikbaar voor operationeel uitvoeren van het mandaat.

Integriteitsrisico's

Integriteitsrisico's betreffen risico's op het gebied van: witwassen, fraude, misbruik van voorkennis, compliance risico, belangenverstremgeling, onoorbaar handelen, corruptie en terrorismefinanciering. De compliance officer ziet toe op de naleving van de gedragscode en daaraan gerelateerde wet- en regelgeving. Elk jaar maakt het pensioenfonds een systematische integriteit risicoanalyse om inzicht en grip te krijgen en te houden op integriteitsrisico's. Het frauderisico betreft het risico van het zichzelf dan wel anderen onrechtmatig bevoordelen ten laste van derde(n), met financiële en/of reputatieschade als gevolg. Fraude kan zowel intern binnen het pensioenfonds plaatsvinden, als extern, dat wil zeggen bij of door de uitbestedingspartners van het pensioenfonds. Dit risico wordt beheerst door

preventieve en repressieve controles, met name een toepassen van adequate functiescheiding bij controle en (uit-)betalingen van gelden en facturen. In 2023 zijn geen fraude incidenten gemeld.

MVB risico's

Het pensioenfonds heeft een strategisch beleggings- en risicobeleid waar het MVB-beleid (Environmental, Social, Governance, ook wel maatschappelijk verantwoord beleggen genoemd) onderdeel van uitmaakt. MVB-risico's betreffen naast de wettelijke vereisten de financiële risico's als gevolg van: milieu, sociale en bestuurskwesties ('ESG', Environmental, Social and Governance). Hier heeft het pensioenfonds de focus op de Sustainable Development Goal's 8, 12, 13 en 16.

Om MVB-risico's te mitigeren worden verschillende instrumenten gebruikt:

1. Uitsluiting.
2. ESG-integratie (het aanpassen van de benchmarks in de liquide portefeuilles of het maken van specifieke beleggingskeuze op basis van ESG-risico in de illiquide portefeuille).
3. Actief aandeelhouderschap (engagement en stemmen bij beursgenoteerde ondernemingen).
4. Tenslotte is er middels impact investment de mogelijkheid tot off-set negatieve risico's door positieve bijdrage. Voor impact investing zijn er op dit moment nog geen beleggingen gestart, maar het pensioenfonds heeft hier wel een doelstelling over opgenomen.

De SDG's waar het pensioenfonds zich op focust, worden, of zijn reeds geïntegreerd in de portefeuilles. Dit proces is afgerond voor de aandelenportefeuilles, euro credit portefeuille, high yield portefeuille en allocatie naar green bonds. De overige asset classes staan voor de komende periode op de agenda. MVB-risico's zijn tevens onderdeel van de eigenrisicobeoordeling. Klimatrisico's hebben mogelijk gevolgen op de waardering van de beleggingen. Deze risico's hebben zover bekend geen significante invloed gehad op de waardering van de beleggingsportefeuille. DNB heeft in 2022 een onderzoek gedaan naar MVB-risico's in het beleggingsbeleid en risicomangement met twee medium bevindingen op het gebied van governance en risicobeheer. In 2023 is gestart met een risk

self assessment op ESG-risico's onder leiding van een extern consultancybureau. In 2024 zullen de uitkomsten daarvan worden vastgesteld, en verder worden uitgewerkt en geïmplementeerd in het risicomanagement raamwerk.

De eigenrisicobeoordeling

De eigenrisicobeoordeling (ERB) betreft de periodieke strategische risicoanalyse van het pensioenfonds. Doel: vaststellen of de strategie en het risicoprofiel in brede zin met elkaar in lijn zijn. Tevens wordt de effectiviteit en doelmatigheid van het risicobeheer (inclusief feitelijke beheersmaatregelen) beoordeeld. Met de introductie van de IORP II wetgeving is ook de ERB geïntroduceerd. De onderdelen uit de ERB zijn niet nieuw, het voordeel is dat deze onderdelen in één integraal document worden vastgelegd. Er zijn dan ook geen nieuwe risico's of benodigde maatregelen naar voren gekomen. In 2023 is gestart met de uitvoering van de update van de ERB, en zal in 2024 worden afgerond.

Overgang naar het nieuwe pensioenstelsel

Uiterlijk op 1 januari 2027 gaan de bestaande pensioenregelingen over naar een pensioenregeling met individuele vermogensopbouw. In 2023 is het project in een nieuwe fase beland van allereerst aandacht naar de inhoud en contouren van de nieuwe regeling, naar de voorbereidingen van de uitvoering van deze regeling in de systemen. Het betreft een omvangrijk project onderverdeeld naar verschillende projectgroepen op basis van de verschillende onderdelen van het nieuwe pensioenstelsel, zoals bijvoorbeeld risicohouding deelnemers en beleggingen. Binnen het project valt ook het (project)risicomanagement en de risico's met betrekking tot IT en datakwaliteit. De keuze

van de regeling ligt bij de sociale partners. Er is een kritisch pad uitgestippeld op hoofdlijnen met daarin de beslismomenten en vervolgacties die volgen uit de keuzes van de sociale partners. Eind 2022 startte DNB een on-site onderzoek naar onze governance en de manier waarop de pensioentransitie rondom de nieuwe pensioenregeling wordt vormgegeven. Dit onderzoek geeft DNB, naast de opzet, ook inzicht in de werking van de governance en het risicobeheer rond de transitie naar de nieuwe pensioenregeling. Het onderzoek is in 2023 afgerond, waarbij de bevindingen in het bestuur en project zijn besproken en opgevolgd.

Dwangsom of boetes

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen opgelegd. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) heeft op 30 november 2023 een bestuurlijke boete van €136.000 opgelegd aan het pensioenfonds. De boete is opgelegd omdat het pensioenfonds heeft nagelaten om deelnemers tijdig wettelijk verplichte informatie te sturen, en ook onjuiste informatie aan deelnemers heeft verstrekt in de startbrief. Al met al heeft de AFM overtredingen van vijf afzonderlijke informatieverplichtingen uit de Pensioenwet vastgesteld. Het pensioenfonds erkent de overtredingen en heeft meegewerkt aan vereenvoudigde afdoening van de boetezaak. Afgelopen jaar is gewerkt aan het tijdig versturen van wettelijk verplichte informatie en om deelnemers van de juiste informatie te voorzien.

Er zijn door DNB geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het pensioenfonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Uiterlijk op 1 januari 2027 gaan de bestaande pensioenregelingen over naar de nieuwe pensioenregeling met individuele vermogensopbouw

7 •

Goed pensioen- fondsbestuur

Goed bestuur is een belangrijke voorwaarde voor de bedrijven waarin we investeren. Vanzelfsprekend geldt dit ook voor de eigen organisatie, zoals het bestuur en het bestuursbureau.

Bestuursleden en medewerkers van het pensioenfonds werken conform de afspraken die zijn vastgelegd in de verplichte gedragscode. Hetzelfde geldt voor de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan. Eén van de doelen van de gedragscode is het stellen van regels/richtlijnen om mogelijke belangenconflicten te voorkomen. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle betrokkenen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en niet geoorloofd is. Elk bestuurslid, lid van de Raad van Toezicht, lid van het Verantwoordingsorgaan en medewerker van het bestuursbureau moeten jaarlijks schriftelijk verklaren de gedragscode nageleefd te hebben.

In 2023 is door de compliance officer gekeken naar de naleving van de gedragscode, insiderregeling en beoordeling van meldingen en goedkeuringen. De compliance officer heeft geen bijzonderheden waargenomen.

Bestuur

De omvang van het bestuur is tien bestuursleden. De verdeling van zetels:

- 5 voor de werkgevers
- 4 voor werknemers
- 1 voor de pensioengerechtigden.

De benoemingstermijn van een bestuurslid bedraagt vijf jaar. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd. De bestuursleden hebben ieder zitting in twee van de vier bestuurscommissies, commissie pensioenen, - vermogensbeheer, - communicatie en - risk en ICT. Het bestuur vergadert in de regel iedere maand onder leiding van de voorzitter van het bestuur. Deze rol wordt om het jaar vervuld door een werkgever- en een werknemerslid van het bestuur.

Zelfevaluatie

Zoals ieder jaar hebben de voorzitters met de individuele bestuursleden gesproken over het

functioneren van het bestuur als geheel, het betreffende bestuurslid en het functioneren van de voorzitters. Tevens worden opleidingsbehoeften en wederzijdse toekomstverwachtingen besproken. Van deze individuele gesprekken wordt een verslag gemaakt dat door alle betrokkenen wordt geaccordeerd. Zaken die het algemene functioneren van het fonds en het voltallige bestuur betreffen worden vanuit deze verslagen samengebundeld en in het bestuur besproken. Het bestuur borgt dat deze samenvatting inderdaad alle collectieve elementen bevat en zet op basis hiervan zo nodig actiepunten uit. Deze collectieve punten worden ook gedeeld met andere gremia van het pensioenfonds. Een van de punten uit de evaluatie betrof de ervaringen van de vele recente en aankomende bestuurswisselingen op het bestuur. Ondanks deze wisselingen is er sprake van een goede dynamiek in het bestuur.

Onafhankelijkheid bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds stelt zich bij het uitoefenen van zijn bestuurstaak onafhankelijk op. Het bestuur draagt er zorg voor dat het pensioenfonds uitsluitend handelt ten behoeve van alle belanghebbenden van het pensioenfonds. Het bestuur weegt deze belangen op een zorgvuldige en evenwichtige wijze tegen elkaar af en maakt dit inzichtelijk. De belanghebbenden zijn de actieve en gewezen deelnemers, de pensioengerechtigden en de aangesloten werkgevers.

Naleving wet- en regelgeving

Privacyregelgeving

Het beschermen van de vertrouwelijkheid van persoonsgegevens van deelnemers en het naleven van de Algemene Verordening Gegevensbescherming, heeft voor het bestuur een hoge prioriteit. Het fonds heeft al maatregelen getroffen om te voldoen aan de AVG, maar heeft de wens om de volwassenheid op het gebied van AVG-compliance verder te verhogen. Voor dit doel is in 2023 een quickscan AVG-compliance uitgevoerd, op basis waarvan een plan van aanpak is vastgesteld om het volwassenheidsniveau te verhogen naar niveau drie (vastgesteld). Een van de uitgevoerde acties uit het plan van aanpak is het aanstellen van een functionaris gegevensbescherming en een privacy officer. In 2024 zal verder worden gewerkt aan het plan van aanpak.

Over het verslagjaar 2023 heeft het fonds twee datalekken gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP), grotendeels veroorzaakt door menselijk handelen bij verzending van communicatie per e-mail of post. Hierbij zijn gegevens over deelnemers bij de verkeerde persoon of organisatie terecht gekomen.

Het bestuur van het pensioenfonds is verder niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving (afgezien van eerdere boete melding).

OOB-status

Het pensioenfonds wordt aangemerkt als organisatie van openbaar belang (OOB), omdat het fonds op twee opeenvolgende balansdata een beheerd vermogen van meer dan € 10 miljard heeft. De status van OOB stelt met name strengere eisen ten aanzien van de kwaliteitsbeheersing en onafhankelijkheid van de accountant bij de controle van de jaarrekening van het fonds.

Geschillen

Een deelnemer, gewezen deelnemer, andere aanspraak- of pensioengerechtigden die een geschil hebben met het pensioenfonds kunnen hiertegen bezwaar aantekenen bij de commissie pensioenen en daarna bij het bestuur terecht.

Pensioenfonds Detailhandel volgt de Gedragslijn Goed omgaan met klachten. Er is in 2023 geen klacht door de commissie pensioenen of het bestuur in behandeling genomen. Ook zijn er geen klachten in behandeling genomen door de Ombudsman Pensioenen. Vanaf 1 januari 2024 kunnen deelnemers terecht bij de Geschilleninstantie Pensioenfondsen in plaats van de Ombudsman.

De inkomende meldingen van ontevredenheid (over de bereikbaarheid en de premiefacturering) zijn drastisch afgenomen. Deze meldingen zijn door de pensioenuitvoerder afgehandeld of nog in behandeling.

Het pensioenfonds is aangemerkt als organisatie van openbaar belang (OOB)

8

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is door de sector zelf opgesteld en is bedoeld om de communicatie met de deelnemers transparanter te maken en daarmee bij te dragen aan het verbeteren van de kwaliteit van het functioneren van het pensioenfondsbestuur. De normen in de code zijn weliswaar leidend, maar laten ruimte voor de eigen verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor naleving van de Code geldt het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is. De normen uit de 'Code Pensioenfondsen 2018' zijn gegroepeerd naar acht thema's om zo het doel van de code zichtbaarder te maken en daarmee het gesprek over de code tussen intern toezicht en bestuur te vereenvoudigen. De acht thema's betreffen:

1. Vertrouwen waarmaken
2. Verantwoordelijkheid nemen
3. Integer handelen
4. Kwaliteit nastreven
5. Zorgvuldig benoemen
6. Gepast belonen
7. Toezicht houden en inspraak waarborgen
8. Transparantie bevorderen

Hieronder volgt een korte toelichting op de verschillende normen:

1. Vertrouwen waarmaken

Dat blijkt vooral uit de aanwezigheid van adequaat bestuur, maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid en zorgvuldig risicomanagement. De normen zijn onder andere vastgelegd in de statuten, ABTN, uitbestedingsbeleid, contracten en afspraken omtrent uitvoering. In beleidsdocumenten is beschreven dat het bestuur altijd eindverantwoordelijk is. In het jaarverslag legt het bestuur verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Daarnaast is het bestuur in gezamenlijke vergaderingen ook rechtstreeks in gesprek met de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan.

Het bestuur heeft beleggingsbeleid op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen vastgelegd. Het bestuur volgt een zogenoemd 'top-down beleggingsproces'. Verantwoord beleggen is

onderdeel van het strategisch beleid van ons fonds en onderdeel van onze visie.

Het bestuur vindt risicomanagement belangrijk. Evaluatie vindt jaarlijks plaats. Er is een jaarkalender opgesteld voor de risicomanagementcyclus. Inzicht in de risico's is opgenomen in de risicoparagraaf. Ook in het crisismanagementplan staan de risico's en bijbehorende beheersmaatregelen beschreven met betrekking tot de financiële risico's. Het bestuur heeft naast een crisismanagementplan ook een noodprocedure voor spoedeisende situaties opgesteld. Dit is vastgelegd in het Contingency Plan.

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

2. Verantwoordelijkheid nemen

Het bestuur draagt te allen tijde de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering. Specifieke taken zijn uitbesteed aan uitbestedingspartners en de taak- en rolverdeling is daarbij expliciet vastgelegd. De normen zijn verankerd in het uitbestedingsbeleid van het fonds. Ieder kwartaal rapporteert de uitbestedingspartij over de dienstverlening en de mate waarin de SLA-normen zijn gerealiseerd. In de SLA's met uitbestedingspartners is geregeld dat het bestuur jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering en de gemaakte kosten kritisch evalueert.

In het uitbestedingsbeleid van het fonds is vastgelegd dat in de overeenkomst tot uitbesteding ten minste wordt vastgelegd dat gewaarborgd is dat de partij aan wie wordt uitbesteed de werkzaamheden niet deels of geheel op zijn beurt uitbesteed aan een derde partij, anders dan met uitdrukkelijke schriftelijke toestemming daarvoor van het pensioenfonds. Er is een "look-through" naar onder- en onderonderuitbesteding. Daarnaast moet iedere uitbestedingspartij aantonen dat er een beloningsbeleid gevoerd wordt, waarbij het variabele deel niet kan leiden tot ongewenste beloningsprikkelers zodat de belangen van het fonds niet in gevaar kunnen worden gebracht. In de uitbestedingsovereenkomst met dienstverleners is de aansprakelijkheid over schade als gevolg van toerekenbare tekortkomingen vastgelegd.

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

De normen zijn uitgewerkt in de gedragscode, register nevenfuncties, statuten, reglementen, incidentenregeling, regeling ongewenst gedrag, klokkenluidersregeling, het integriteitsbeleid en het uitbestedingsbeleid

3. Integer handelen

De normen zijn uitgewerkt in de: gedragscode, register nevenfuncties, statuten, reglementen, incidentenregeling, regeling ongewenst gedrag, klokkenluidersregeling, het integriteitsbeleid en het uitbestedingsbeleid. In het register nevenfuncties van het fonds worden door de leden uitgeoefende relevante nevenfuncties geregistreerd. Het onderwerp compliance maakt structureel onderdeel uit van de bestuursagenda. Het bestuur heeft een klokkenluidersregeling en een incidentenregeling vastgesteld. Het bestuur van het fonds heeft een compliance officer benoemd. De compliance officer vervult een onafhankelijke rol binnen het fonds. De compliance officer heeft als taak toe te zien op de naleving van relevante wet- en regelgeving en de gedragscode, zowel binnen het fonds en de fondsorganen als bij naleving van relevante wet- en regelgeving en de gedragscode, zowel binnen het fonds en de fondsorganen als bij de uitbestedingspartners.

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

4. Kwaliteit nastreven

Het bestuur heeft een geschiktheidsmatrix en een HR-beleid opgesteld. Het bestuur is zich bewust van de continue veranderende wereld en ziet het als een verantwoordelijkheid die deskundigheid up-to-date te houden. Er zijn specifieke profielschetsen opgesteld voor bestuursleden en de leden van de Raad van Toezicht. Het bestuur en de Raad van Toezicht evalueren jaarlijks hun eigen functioneren (periodiek onder leiding van een derde) en zorgen voor permanente educatie van de leden. Het Verantwoordingsorgaan sluit iedere vergadering af met een evaluatie.

In de statuten is de wijze van besluitvorming van het bestuur vastgelegd. Hier is beschreven dat elke bestuurder één stem heeft. Het bestuur neemt besluiten bij gewone meerderheid van stemmen. Het bestuur heeft een regeling voor de behandeling van klachten en geschillen opgesteld.

Het Verantwoordingsorgaan heeft een werkplan en competentievisie vastgelegd.

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

5. Zorgvuldig benoemen

In het HR-beleid is als diversiteitsaspect opgenomen dat het bestuur minimaal uit één vrouw en één lid jonger dan 40 jaar bestaat. In 2023 is de verdeling in het bestuur: vijf mannelijke en vijf vrouwelijke bestuursleden, waarvan één jonger dan 40 jaar. In het Verantwoordingsorgaan is sprake van twee vrouwelijke leden. De Raad van Toezicht heeft twee mannelijke leden en één vrouw.

Waar we niet aan voldoen is norm 34 van het thema 'zorgvuldig benoemen'. Norm 34 stelt dat een bestuurslid voor maximaal vier jaar wordt benoemd en vervolgens maximaal tweemaal kan worden herbenoemd. Het pensioenfonds hanteert een termijn van vijf in plaats van vier jaar. De reden van deze afwijking is een praktische, namelijk dat in de opzet het bestuur bestaat uit tien leden en er ieder jaar twee leden (een werkgevers- en een werknemerslid) aftreden. Het bestuur verwacht niet dat het beleid aankomend boekjaar zal worden gewijzigd. Het aftreedschema is echter door de vele bestuurswisselingen niet meer de reden voor deze afwijking. Bij wijzigingen in beleid zal de code en specifiek norm 34 worden meegenomen.

6. Gepast belonen

Dit is vastgelegd in het beloningsbeleid van het fonds. Jaarlijks wordt expliciet aangegeven wat de beloningen zijn voor bestuur, Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan (onderdeel bestuurskosten in de jaarrekening).

Het bestuur hanteert onder andere de volgende uitgangspunten in het beloningsbeleid. Het pensioenfonds voert een verantwoord, beheerst en duurzaam beloningsbeleid. De beloning moedigt niet aan tot het nemen van meer risico's dan voor het fonds aanvaardbaar is. Het beloningsbeleid is in overeenstemming met de werkzaamheden, risicoprofiel, doelstellingen, het langetermijnbelang, de financiële stabiliteit en de prestaties van het pensioenfonds als geheel en draagt bij aan een deugdelijk, prudent en doeltreffend bestuur van het pensioenfonds. De beloning staat in redelijke verhouding tot de gedragen verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen en het feitelijk tijdsbeslag. Het pensioenfonds hanteert geen prestatiegerelateerde beloningen.

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

7. Toezicht houden en inspraak waarborgen

Onafhankelijkheid van de RvT is onderdeel van de profielschets bij de werving. Door de RvT wordt een jaarplanning met thema's ter beoordeling opgesteld en afgestemd met bestuur. De RvT volgt deze code. In 2023 heeft de RvT achtmaal vergaderd waarvan drie keer digitaal. Daarnaast heeft de RvT twee vergaderingen van het bestuur bijgewoond en regelmatig overleg gehad met de voorzitters van het fonds. Ook hebben leden van de RvT enkele commissievergaderingen bijgewoond en twee leden van de RvT hebben beleggingsstrategiedagen bijgewoond. Naast deze overleggen wordt de RvT regelmatig op de hoogte gehouden van de gang van zaken bij het fonds en de voortgang van belangrijke activiteiten. De RvT heeft ook driemaal overleg gevoerd met (een delegatie van) het Verantwoordingsorgaan.

De RvT rapporteert haar bevindingen over het functioneren van het bestuur respectievelijk het fonds jaarlijks schriftelijk en licht deze rapportage mondeling toe. De rapportage van de RvT wordt

in het bestuursverslag opgenomen. Daarin wordt onder meer ingegaan op het gevoerde toezicht en de verhouding bestuur en toezicht.

In de statuten zijn de taken en bevoegdheden en de ontslagprocedures vastgelegd. Het bestuur legt verantwoording af aan de RvT over het beleid van het fonds en de wijze waarop het is uitgevoerd. Daarnaast legt het bestuur verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over beleid en de wijze van uitvoering door het fonds.

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

8. Transparantie bevorderen

Het bestuur hecht aan transparantie en heeft dit in diverse beleidsdocumenten vastgelegd. Het bestuur beschrijft in het jaarverslag helder en duidelijk de missie, visie en strategie van ons fonds. En het geeft daarin aan in hoeverre ons fonds de gestelde doelen heeft bereikt. Het bestuur rapporteert in het jaarverslag ook over de naleving van de gedragscode, de Code Pensioenfondsen en over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.

Het bestuur van het fonds heeft haar werkzaamheden uitbesteed die als gevolg van de complexiteit van regelgeving door een externe partij effectiever en efficiënter kunnen worden verricht dan door middel van een uitvoering in eigen beheer. Het bestuur is van oordeel dat de belangen van de deelnemers bij deze uitbesteding beter zijn gediend. In het jaarverslag wordt informatie hieromtrent opgenomen.

Over verantwoord beleggen wordt verslag gedaan in het onderdeel beleggen. Aan transparantie en communicatie wordt aandacht besteed in het communicatiebeleidsplan. Om zo effectief mogelijk te zijn, zet ons fonds moderne communicatiemiddelen in ter verhoging van de effectiviteit.

Het fonds beschikt over een klachten- en geschillenregeling. Deze is toegankelijk via de website van het fonds. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en geschillen.

Wij voldoen aan de normen binnen dit thema.

9.

Verlag van het Verantwoordings- orgaan en de Raad van Toezicht

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Het is de taak van het Verantwoordingsorgaan (VO) om eraan bij te dragen dat het bestuur verantwoord en evenwichtig beleid maakt en te beoordelen of het beleid conform afspraken wordt uitgevoerd. Het VO hanteert daarbij de volgende hoofdcriteria:

- Good governance
- Evenwichtige afweging van belangen
- Beheersing van risico's
- Transparantie en uitlegbaarheid.

Het pensioenfonds kent vier groepen van belanghebbenden, te weten deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden en werkgevers. Het VO beoordeelt of de belangen van al deze groepen evenwichtig zijn afgewogen.

De organisatie van het VO

Het VO bestaat uit veertien leden. De benoemde organisaties in 2023 zijn FNV (7 leden), CNV (2 leden), Vereniging van Gepensioneerden in de Detailhandel (4 leden) en werkgeversvereniging VPBB (1 lid). Het VO werkt met vier commissies, die worden ingezet voor de voorbereiding van bepaalde thema's en adviesaanvragen. Het VO werkt volgens een vast werkplan en normenkader en stelt jaarlijks een jaarplan op.

In 2023 was de heer Boonekamp voorzitter en de heer Veurtjes vice-voorzitter. Zij zijn ook unaniem benoemd voor 2024.

Het VO heeft binnen het bestuursbureau en het bestuur een vast aanspreekpunt (respectievelijk de heren Groot -tot februari 2023- en Geerdinck -vanaf april 2023- en mevrouw Skalli) en wordt extern secretariaal professioneel ondersteund.

Werkwijze 2022

Het VO heeft in 2023 planmatig en in goede

sfeer kunnen werken aan vooraf geformuleerde speerpunten en actuele ontwikkelingen.

Er zijn zeven geplande vergaderingen geweest. Die vergaderingen hebben een vaste structuur, waarin het VO start met een eigen overleg, en aansluitend overleg heeft met één van de bestuursvoorzitters en het bestuursbureau. In dat overleg is ruimte voor vragen, dialoog en bespreking van de actualiteit. Afhankelijk van de agendapunten, worden gasten uitgenodigd vanuit het bestuur, bestuursbureau of extern, voor een gesprek of presentatie. Het VO sluit iedere vergadering af met een evaluatie.

De voorzitters van de bestuurscommissies communicatie, pensioenen, IT&Risk en vermogensbeheer zijn door het jaar heen langs geweest om verslag uit te brengen van hun werkzaamheden.

Aansluitend aan of buiten de reguliere vergaderingen om is het VO drie keer bij elkaar gekomen voor studiebijeenkomsten. De studiebijeenkomsten in maart en december stonden in het teken van het nieuwe pensioencontract. De studiedag in oktober had als thema datakwaliteit en informatiebeveiliging.

De financiële commissie van het VO heeft eenmaal overleg gehad met het bestuursbureau, de accountant en de actuaaris inzake het jaarwerk.

Tijdens de vergaderingen in februari, mei en november is er een overleg met de Raad van Toezicht (verder RvT) geweest.

Het VO heeft een zelfevaluatie gehouden waarin gereflecteerd is op het eigen functioneren en de samenwerking met het bestuur. Het VO heeft de bevindingen gedeeld met het bestuur. De drie belangrijkste gespreksthema's waren:

- Werking van VO-commissies: er zijn afspraken

gemaakt hoe de commissies moeten gaan werken. Het VO wil het contact tussen VO-commissies en bestuurscommissies intensiveren;

- Relatie met bestuur: het VO wil een stevige gesprekspartner zijn voor het bestuur in de volle breedte;
- VO-vergaderingen: de vergaderingen verlopen goed, stukken zijn meestal tijdig beschikbaar.

Het VO heeft in 2023 een interne inventarisatie gehouden van deskundigheid en ervaring. Het VO heeft vastgesteld dat de deskundigheid als collectief goed op orde is en qua diepgang goed verspreid over de VO-commissies.

Thema's

Het VO heeft aan het begin van 2023 de volgende speerpunten benoemd:

1. (Maatschappelijk verantwoord) beleggen
2. Communicatie
3. Dienstverlening door Capgemini
4. Haalbaarheidstoets, dekkingsgraden, met name premiedekkingsgraad
5. Ontwikkelingen nieuwe pensioenregeling en transitie(plan) naar nieuw pensioencontract
6. Risk: datakwaliteit en cybercriminaliteit
7. Successie binnen bestuur en bestuursbureau
8. Indien aan de orde:
  - a. Voortgang fusies en overnames
  - b. Aandachtspunten DNB

1. (Maatschappelijk Verantwoord) Beleggen

De voorzitter van de commissie vermogensbeheer en het hoofd beleggingen van het bestuursbureau zijn in december te gast geweest bij het VO en hebben een uitgebreide update gegeven.

2. Communicatie

Communicatie wordt een steeds belangrijker thema met de introductie van het nieuwe pensioencontract. Tijdens veel vergaderingen is hier tijdens het overleg met het bestuur aandacht voor gevraagd.

De voorzitter van de commissie communicatie, de communicatieadviseur van het fonds en het hoofd communicatie van het bestuursbureau zijn in september te gast geweest bij het VO. Er is

uitgebreid stil gestaan bij de (voorbereiding op) het communicatieplan in het kader van het nieuwe pensioencontract. Het VO stelt vast dat het bestuur zich gedegen voorbereidt, onder andere aan de hand van deelnemersonderzoeken. Het VO volgt met belangstelling de uitkomsten van het (langlopende) deelnemersonderzoek door Fast Insights.

3. Dienstverlening door Capgemini

Tijdens vergaderingen is er regelmatig gesproken over de manier waarop de dienstverlening door Capgemini zich ontwikkelt. Het VO zal aandacht blijven besteden aan de vraag of en in welke mate de dienstverlening van Capgemini voldoet aan de eisen van het bestuur en RvT.

Het VO is uitgebreid en tijdig geïnformeerd over de overgang naar een nieuw klantcontactcentrum: Yource. Het VO vindt goed contact met deelnemers van groot belang en heeft vertrouwen in de nieuwe gespecialiseerde uitvoerder.

4. Haalbaarheidstoets, dekkingsgraden en premiedekkingsgraad

Tijdens veel vergaderingen is er aandacht voor de financiële positie van het fonds, de verleende indexatie in 2023 en 2024 en de verhoging van de opbouw per 1.1.2024. Voor het VO is het belangrijk dat de belangen van diverse stakeholders evenwichtig gewogen worden door het bestuur. De gesprekken daarover zijn soms stevig, maar transparant en constructief.

5. Ontwikkelingen nieuwe pensioenregeling en transitie naar nieuw pensioencontract

Het VO is in 2023 voortdurend en goed geïnformeerd over de ontwikkelingen met betrekking tot de nieuwe pensioenregeling. Inhoudelijk zijn er twee studiedagen aan besteed. Het proces is bijna iedere vergadering besproken met bestuur of medewerkers van het bestuursbureau.

In de vergadering van september hoorde het VO dat de transitie uitgesteld wordt van 1.1.2025 naar 1.1.2026, als gevolg van het uitblijven van lagere wetgeving. In de vergadering van november is de aangepaste planning voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel gepresenteerd en de voortgang van het project besproken.

Het VO heeft onder andere stilgestaan bij de gevolgen van het verlagen van de pensioenleeftijd naar achttien jaar: jonge mensen in de branche gaan nu eerder pensioen opbouwen.

6. Risk en datakwaliteit

De voorzitter van de commissie IT en Risk en het hoofd Risk en Finance van het bestuursbureau zijn in juni te gast geweest bij het VO voor een uitgebreide update. De studiedag in oktober stond in het teken van datakwaliteit en informatiebeveiliging.

In 2023 werd voor het VO duidelijk dat een aantal grote werkgevers in betalingsproblemen (dreigden te) raken of geraakt waren. Dit was niet af te leiden uit de balansposities per 31.12.2021 en 31.12.2022. Het VO heeft het bestuur hier vragen over gesteld en antwoord gekregen.

7. Successie binnen bestuur en bestuursbureau

Het VO maakt altijd kennis met nieuwe bestuursleden. In 2023 heeft het VO nader kennis gemaakt met Renate Pijst.

Het VO wordt geïnformeerd over lopende procedures of benoemingen van nieuwe bestuursleden of medewerkers op het bestuursbureau. Voor het bestuursbureau is een hoofd Finance & Control benoemd.

Adviezen

Het VO heeft in 2023 de volgende adviesaanvragen behandeld:

- Advies- en geschillenprocedure, tweemaal positief advies. Naast het positieve advies heeft het VO aandacht gevraagd voor begrijpelijk taalgebruik in het klachtenreglement. Het fonds heeft aangegeven dat het klachtenreglement een formeel document is, met een begrijpelijke uitleg op de website.
- Samenstelling feitelijke premie en premiecomponenten, positief (niet unaniem) advies.

Daarnaast heeft het VO een bindende voordracht gedaan voor de benoeming van een nieuw lid van de RvT.

Het VO heeft het bestuur gevraagd om tijdig(er) de stukken voor een adviesaanvraag ter beschikking te stellen.

Terugblik op 2022

Het VO kijkt terug op een jaar waarin veel belangrijke thema's (blijven) spelen; de overgang naar een nieuw pensioencontract wordt een steeds dominanter thema op de agenda. Toch is het VO erin geslaagd om in de volle breedte met de voorzitter en een aantal bestuursleden van gedachten te wisselen over diverse onderwerpen. Het bestuur legt op heldere wijze verantwoording af aan het VO.

De bestuursvoorzitter deelt mondeling veel informatie met het VO, ook als deze niet tot het primaire werkveld van het VO behoort. Deze informatie komt soms wel in een laat stadium bij het VO.

Het VO is van mening dat het overleg met de RvT een belangrijke bijdrage levert voor de beoordeling van het gevoerde beleid. Zij vindt het dan ook van belang om bij die besprekingen alle RvT-leden te spreken. Het VO heeft met de 'bindende voordracht' een stevige rol in de benoeming van RvT-leden. Het VO heeft met het bestuur afspraken gemaakt over de inhoud van die stevige rol bij volgende benoemingen. Het VO is te spreken over de kwaliteit van de benoemingen.

Het VO waardeert de samenwerking met bestuursleden en medewerkers van het bestuursbureau. De sfeer wordt door het VO ervaren als open, kritisch en constructief. Het VO voelt zich serieus genomen en waardeert gezamenlijke bijeenkomsten met bestuur en/of RvT.

Het VO heeft inmiddels een volwassen plaats ingenomen binnen de governance van het fonds. Dat is belangrijk, zeker met het oog op de overgang naar een nieuw pensioencontract, waarin het VO een belangrijke rol heeft. Het VO vindt het daarom belangrijk om voldoende scholing en informatie te blijven ontvangen, om ook de komende jaren haar taak goed te kunnen vervullen.

Verantwoording door RvT

Het VO heeft met de RvT uitgebreid gesproken over de speerpunten van het VO en de RvT, waaronder de WTP en de successie in 2024 binnen het bestuur en

de RvT. De RvT heeft een oordeel over het gevoerde beleid gedeeld met het VO. Het VO heeft hiervan met instemming kennisgenomen.

Oordeel

Het VO geeft een oordeel over:

- Het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht.
- Het door het bestuur uitgevoerde beleid, en
- De beleidskeuzes voor de toekomst.

De samenwerking met het bestuur en bestuursbureau is goed. Het VO is te spreken over de uitgebreide rapportages, besluitenlijsten en toelichting daarop, de presentaties en rapporten. Met name voor de presentaties over het nieuwe pensioencontract op de studiedagen is grote waardering. Het stelt het VO in staat om de dialoog met de bestuurder op inhoud te voeren.

De sfeer in de gesprekken met de RvT is open en dat is voor het VO waardevol.

Het VO is, op basis van de informatie die het VO heeft ontvangen, van mening dat het bestuur de belangen van alle genoemde groepen belanghebbenden binnen de beschikbare mogelijkheden evenwichtig heeft gewogen bij de besluitvorming.

Reactie van het bestuur

Het bestuur bedankt het Verantwoordingsorgaan voor het positieve oordeel over 2023 en voor de constructieve en prettige samenwerking met het verantwoordingsorgaan. Het is goed te horen dat u positief oordeelt over onze samenwerking en deze als open, kritisch en constructief ervaart. Dat is wat ons betreft wederzijds. Dat vinden wij een belangrijke voorwaarde voor de gezamenlijke uitdaging met de overgang naar het nieuwe pensioencontract. Het bestuur is het VO dankbaar voor de tijd en energie dat het VO steekt in de ontwikkeling van kennis op een breed gebied, en specifiek het nieuwe pensioencontract.

Naast het positieve advies heeft het VO aandacht gevraagd voor begrijpelijk taalgebruik in het klachtenreglement

Verslag van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht (hierna RvT) heeft tot taak onafhankelijk toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken bij het fonds.

De RvT bestaat uit drie leden te weten: de heer H. Schuijt (voorzitter), mevrouw M. Slabbers, de heer R. Beetsma (tot 30 juni) en de heer L. Meijaard (vanaf 17 juli). De heer Meijaard is de heer Beetsma opgevolgd en De Nederlandsche Bank (DNB) heeft op 17 juli 2023 ingestemd met zijn benoeming. In 2023 heeft de RvT achtmaal vergaderd waarvan drie keer digitaal. Daarnaast heeft de RvT twee vergaderingen van het bestuur bijgewoond en regelmatig overleg gehad met de voorzitters van het fonds. Ook hebben leden van de RvT enkele commissievergaderingen bijgewoond en twee leden van de RvT hebben beleggingsstrategiedagen bijgewoond. Naast deze overleggen wordt de RvT regelmatig op de hoogte gehouden van de gang van zaken bij het fonds en de voortgang van belangrijke activiteiten. De RvT heeft ook driemaal overleg gevoerd met (een delegatie van) het Verantwoordingsorgaan. Het overleg met het Verantwoordingsorgaan ervaart de RvT als transparant en prettig. De RvT heeft kennisgenomen van notulen van bestuursvergaderingen en rapportages van bestuurscommissies, toezichthouders, sleutelfunctiehouders, onafhankelijk accountant en actuarissen.

Visie en strategie van het fonds

De doelstelling van het fonds is om de uit de pensioenovereenkomst en reglementen voortvloeiende verplichtingen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen binnen de statuten en relevante wetgeving en in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien. Het lange termijn doel van het fonds is om tot een Fonds voor de Handel te komen. Dit betekent dat het fonds openstaat voor aansluitingen door andere fondsen in de handelssector. Deze strategie wordt breed gedragen

door zowel de werkgevers als de werknemers in de sector. Als gevolg van de voorbereidingen om te komen naar een nieuwe pensioenregeling zullen nieuwe aansluitingen waarschijnlijk voorlopig niet plaatsvinden.

De taak om toezicht te houden op het beleid van het fonds en op de algemene gang van zaken bij het fonds, rapporteert de RvT over de volgende onderwerpen die op de agenda voor 2023 hebben gestaan.

Ontwikkelingen t.a.v. een nieuwe pensioenregeling

De RvT is betrokken bij de overgang naar een nieuw pensioencontract. Het bestuursbureau heeft ook in 2023 uitgebreide kennissessies georganiseerd met betrekking tot de nieuwe pensioencontracten met ondersteuning van de adviserend actuaris. Bij de sessies is de RvT aanwezig geweest. Het bestuur heeft goed overleg met de sociale partners en de besluitvorming komt nu in een afrondende fase. De RvT is van oordeel dat het bestuur grondig te werk gaat en goed geëquipeerd is voor de overgang naar het nieuwe contract. Dit wordt projectmatig aangepakt. Het projectplan is uitgebreid gepresenteerd aan de RvT.

Implementatie nieuw systeem voor pensioenadministratie en de pensioenuitvoering

Vanaf 2021 wordt de pensioenadministratie uitgevoerd door Capgemini Pensioen Services (Capgemini). Hiertoe heeft Capgemini een nieuw technologisch platform voor de pensioenadministratie ontwikkeld. Bij de start zijn onvolkomenheden geconstateerd waardoor enkele functionaliteiten niet goed bleken te werken. Bij deelnemers en werkgevers heeft dit tot klachten geleid. In 2023 zijn de problemen opgelost maar heeft het fonds nog wel te maken gehad met de nasleep van afhandeling van werkgevers- en deelnemersverzoeken. Voor het te

laat versturen van wettelijk verplichte informatie aan deelnemers en verstrekken van onjuiste informatie aan deelnemers heeft de Autoriteit Financiële Markten (AFM) het fonds een bestuurlijke boete opgelegd.

Bestuurssamenstelling, successieplanning en benoemingen diverse organen

De zittingstermijn van het lid van de RvT, de heer Beetsma, is per 1 juli 2023 afgelopen. De heer Beetsma heeft vanaf de start van het functioneren van de RvT een belangrijke rol gespeeld en wij zijn hem hiervoor heel veel dank verschuldigd. In nauw overleg met het Verantwoordingsorgaan en een bestuursvoorzitter is een voorkeurslijst met kandidaten opgesteld. Na een sollicitatieprocedure is de heer Meijaard gekozen en bereid gevonden om lid van de RvT te worden op voordracht van het Verantwoordingsorgaan. Na instemming van DNB is hij in juli benoemd. In 2024 zal de heer Schuijt terugtreden. De heer Meijaard zal de rol van voorzitter van de RvT van de heer Schuijt overnemen. De procedure om te voorzien in de vacature voor een nieuw lid van de RvT is begin 2024 opgestart. De heer B. van Popta is eind 2023 afgetreden als bestuurslid en voorzitter van de commissie vermogensbeheer. Wij danken de heer van Popta voor de belangrijke rol die hij vele jaren bij het fonds heeft vervuld en de open relatie met de RvT op het gebied van het beleggingsbeleid. De RvT is betrokken geweest bij de uitgebreide selectieprocedure van een nieuw bestuurslid als opvolger van de heer van Popta en heeft de benoeming van de heer R. Schreur als bestuurslid van het fonds goedgekeurd. De heer Schreur is tevens voorzitter van de commissie vermogensbeheer.

De RvT is nauw betrokken bij het successie-beleid. In dit kader merken we op dat de bezetting op het bestuursbureau efficiënt maar als krap ervaren wordt. Met name in de periode dat een nieuwe pensioenregeling geïmplementeerd moet worden conform de Wet toekomst pensioenen (Wtp) en de transitie daarnaartoe. Een stap naar uitbreiding is gezet door het aantrekken van een nieuwe FTE voor de functie Hoofd Finance and Control. Zijn werkzaamheden behoren nu niet meer tot de werkzaamheden van het Hoofd IT & Risk. De back-up mogelijkheden binnen het bestuursbureau zijn echter nog beperkt. De werkrelaties met de externe

consultants zijn goed en diep en zij zullen een belangrijke rol spelen bij de transitie. Hierdoor wordt het risico enigszins gemitigeerd.

Beleggingsbeleid

Het fonds voert een passief beleggingsbeleid. Het fonds is van mening dat het in publieke markten doorgaans niet mogelijk is om een index systematisch te verslaan. Het renterisico wordt grotendeels afgedekt. Dat geldt ook voor het risico van de belangrijkste valuta's. Het fonds heeft geen visie op de toekomstige ontwikkeling van rente- en valuta's. Maatschappelijk verantwoord beleggen is diep verankerd in het beleggingsbeleid, bijvoorbeeld door het uitsluitingen- en engagementbeleid en door de integratie van ESG factoren in de benchmarkindices voor grote beleggingscategorieën. Het fonds gelooft dat het loont om ESG factoren te integreren in de beleggingen vanuit de overtuiging dat beleggingen die rekening houden met ESG op lange termijn beter renderen (gecorrigeerd voor risico). De RvT steunt bovengenoemde uitgangspunten van harte.

Gedurende het jaar zijn door leden van de RvT meerdere vergaderingen van de Commissie Vermogensbeheer bijgewoond. In deze vergaderingen stonden onder meer op de agenda de introductie van de custom benchmark high yield, het beleggingsjaarplan en de strategische normportefeuille 2024, inclusief de ophoging van de strategische renteafdekking van 59% tot 70% waartoe in december besloten is. De RvT kan zich vinden in de argumenten van het bestuur om de strategische renteafdekking te verhogen in het licht van de gestegen rente en ter bescherming van de gestegen dekkingsgraad, ook met het oog op de transitie naar het nieuwe pensioencontract. Tevens heeft de binnen de RvT verantwoordelijke voor het Vermogensbeheer een aantal presentaties van Mercer aan de Commissie Vermogensbeheer bijgewoond hoe, in het nieuwe pensioenstelsel tot een goed onderbouwd beleggingsbeleid te komen.

Communicatie

De RvT is uitgebreid geïnformeerd over het communicatiebeleid. In 2023 is het bestaande communicatiebeleid verder ontwikkeld met als doel om de communicatie zo laagdrempelig mogelijk te maken en zo de verschillende doelgroepen regelmatig stil te laten staan bij hun pensioen.

De Wtp verplicht pensioenfondsen om een communicatieplan op te stellen als onderdeel van het implementatieplan. Dit communicatieplan wordt geschreven conform de leidraad van AFM en servicedocumenten van de Pensioenfederatie. Inmiddels zijn per doelgroep conclusies van een deelnemersonderzoek in de eerste fase geformuleerd. De RvT is van mening dat communicatie ook in het kader van de Wtp binnen het fonds adequaat wordt aangepakt. Ook in 2024 zal de RvT de voortgang en kwaliteit van het communicatiebeleid blijven volgen.

Risicomanagement

Het risicomanagement is verder versterkt. De RvT hecht zeer aan een krachtig risicobeheer en heeft dit onderwerp hoog op de agenda staan. Binnen het fonds wordt gebruik gemaakt van een dashboard over informatiebeveiliging waarbij de stand van zaken van de planning en uitvoering van de activiteiten van informatiebeveiliging worden weergegeven t.b.v. het bestuur.

In 2023 is in vervolg op het Business Continuity Plan ten behoeve van continuïteit van de bedrijfsvoering een crisismanagement plan opgesteld. In dit plan wordt beschreven wanneer sprake is van een crisis en welke maatregelen het bestuur op korte termijn kan inzetten om te voorkomen dat het realiseren van de doelstellingen van het fonds in gevaar komt. In 2023 is een SIRA uitgevoerd en vastgelegd. De Sleutelfunctiehouder Risicobeheer heeft zijn opmerkingen hierop gegeven. De RvT heeft hiervan kennisgenomen.

Capgemini rapporteert periodiek over de realisatie van de overeengekomen kritieke prestatie-indicatoren, middels een service level rapportage, en eventuele incidenten ten aanzien van de IT-omgeving. Extra aandacht en capaciteit is nodig gebleken om het aantal openstaande service verzoeken sterk te laten afnemen.

Het handboek Risico Management Raamwerk is in 2023 aangepast t.a.v. risicotaxonomie en risico-classificatie.

In 2023 is een Risk Self Assessment in het kader van Wtp opgeleverd en deze zal in de komende tijd worden geactualiseerd.

De Sleutelfunctiehouder Risicobeheer rapporteert ieder kwartaal over de activiteiten en bevindingen. De RvT neemt hiervan kennis en bepreekt de aandachtspunten met de Sleutelfunctiehouder Risicobeheer.

Premie en premiedekkingsgraad

Het fonds hanteert een zogenaamde systematiek van gedempte kostendekkende premie op basis van een verwacht rendement. Het verwacht rendement is door het fonds vastgesteld op de rente in 2020, en staat voor vijf jaar vast, op de door de Commissie Parameters in 2020 vastgestelde maximaal toegestane rendementen. Deze zouden weer in 2025 worden herzien. De Commissie Parameters heeft de maximaal toegestane rendementen echter in 2023 aangepast en die zijn lager geworden. Hierdoor zou de kostendekkende premie vanaf 2024 hoger uitkomen dan de premie die door werkgevers en werknemers wordt betaald. Omdat de premie tot en met 2025 vaststaat, zou in 2024 de pensioenopbouw verlaagd moeten worden. Aan de pensioenfondsen is de ruimte geboden om de rente opnieuw vast te zetten voor vijf jaar op het niveau van de rente in 2023. Het fonds heeft hier gebruik van gemaakt om te voorkomen dat de pensioenopbouw vanaf 2024 verlaagd moest worden. De gedempte kostendekkende premie kwam hierdoor fors lager uit dan de premie die door werkgevers en werknemers wordt betaald. Hierdoor ontstond ruimte om de pensioenopbouw te verhogen van 1,41% per jaar naar het binnen de pensioenregeling maximaal toegestane niveau van 1,622% per jaar.

De sociale partners hebben het bestuur verzocht om de pensioenopbouw voor 2024 en mogelijk voor 2025 te verhogen naar 1,622% per jaar. Op basis van deze opbouw in 2024 en 2025 zou de premie en de pensioenopbouw over de periode 2021 tot en met 2025, de periode waarover de huidige premie van 24,75% is vastgesteld, naar verwachting een licht positieve bijdrage leveren aan de dekkingsgraad van het fonds. Het bestuur heeft alles overwegend besloten om het verzoek van het Pensioenplatform Detailhandel (PPD) in te willigen en de pensioenopbouw voor in ieder geval 2024 te verhogen van 1,41% naar 1,622%. De RvT heeft kennisgenomen van de overwegingen van het bestuur die ten grondslag liggen aan dit besluit.

Indexatie

Pensioenfondsen hebben tijdelijk de mogelijkheid af te wijken van de toeslagregel, mits de sociale partners de intentie hebben uitgesproken om het fonds te verzoeken de huidige pensioenen mee te nemen naar het nieuwe pensioencontract. Deze tijdelijke mogelijkheid geldt voor toeslagverlening in 2023 en 2024 mits het toeslagbesluit is genomen voor 1 januari 2024 en een dergelijke verhoging, naar het oordeel van het Bestuur, evenwichtig is. Het fonds heeft in 2022 besloten om per 1 januari 2023 gebruik te maken van de mogelijkheid om tijdelijk af te wijken van de toeslagregel en een toeslag verleend van 10% in plaats van 5,3%. Het bestuur heeft vervolgens in 2023 besloten om per 1 januari 2024 wederom gebruik te maken van deze mogelijkheid en heeft per 1 januari 2024 een toeslag verleend van 3,3% in plaats van 1,4%. Het bestuur heeft geoordeeld dat ook deze verhoging per 1 januari 2024 evenwichtig is, gegeven de doelstelling om toeslagen te verlenen, de financiële positie van het fonds, het voornemen om vanaf 2024 de pensioenopbouw te verhogen en het beperkte effect op de herverdeling van de vermogens tussen generaties deelnemers. De RvT is van mening dat het besluitvormingsproces en het besluit in lijn zijn met de tijdelijke regeling.

Planning onderwerpen 2024

Naast de standaard werkzaamheden van de RvT hebben we de volgende speerpunten benoemd waar we ons in 2024 nadrukkelijk op zullen richten.

Deze punten zijn:

- De transitie naar het nieuwe pensioencontract binnen de kaders van Wtp alsmede de pensioenuitvoering en IT-ontwikkeling bij Capgemini hiervoor.
- De verdere professionalisering van het risicomanagement.
- Successie binnen het bestuur, RvT en versterking bezetting bestuursbureau.

De RvT heeft zich een goed oordeel kunnen vormen over het functioneren van het bestuur en de samenwerking binnen het bestuur en haar

commissies. Ze heeft vastgesteld dat het bestuur het fonds professioneel bestuurt en de belangen van de (ex)-deelnemers en pensioengerechtigden evenwichtig behartigt. Het bestuur heeft er van blijk gegeven dat het hecht aan een goede governance en een goede relatie met het Verantwoordingsorgaan en de RvT.

De RvT spreekt waardering uit voor de inzet van het bestuur, het bestuursbureau en het Verantwoordingsorgaan heeft de samenwerking als prettig ervaren.

Reactie van het bestuur

Het bestuur bedankt de Raad van Toezicht voor zijn verslag. Hierin worden de voornaamste onderwerpen geadresseerd die het afgelopen jaar door het bestuur en de Raad zijn besproken. Het bestuur waardeert de betrokkenheid en de wijze waarop de Raad de werkzaamheden van het bestuur constructief volgt en beoordeelt. Het bestuur waardeert het ook zeer dat de Raad zich opstelt als klankbord voor het bestuur. De samenwerking met de Raad is als zeer prettig ervaren en in een open sfeer.

Het bestuur bedankt de Raad van Toezicht voor de goede samenwerking in het afgelopen jaar en blijft dit ook in 2024 voortzetten.

Utrecht, 26 juni 2024

Selma Skalli, werknemersvoorzitter
André Snellen, werkgeversvoorzitter
Henk van der Kolk, bestuurslid
Lieske van den Bosch, bestuurslid
Evelyne Simons, bestuurslid
Jan de Planque, bestuurslid
Steffi Troost, bestuurslid
Rob Schreur, bestuurslid
Gert-Jan Seffinga, bestuurslid
Renate Pijst, bestuurslid

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

10.

Jaarrekening

Jaarrekening

BALANS PER 31 DECEMBER 2023 NA RESULTAATBESTEMMING (bedragen x € 1.000)

		31/12/2023 €	31/12/2022 €
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	(1)	34.683.608	32.654.698
Vorderingen en overlopende activa	(2)	902.485	900.858
Overige activa	(3)	224.812	113.480
TOTAAL ACTIVA		35.810.905	33.669.036
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	(4)	4.749.155	4.160.912
Technische voorzieningen	(5)	25.840.261	23.818.125
VPL-schulden		-	-
Derivaten	(6)	4.923.681	5.331.673
Overige schulden en overlopende passiva	(7)	297.808	358.326
TOTAAL PASSIVA		35.810.905	33.669.036

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN (bedragen x € 1.000)

		2023 €	2022 €
BATEN			
Premiebijdragen voor risico pensioenfonds	(8)	1.126.840	1.007.421
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(9)	2.504.828	- 10.042.607
Overige baten	(10)	3.141	52
Totaal baten		3.634.809	- 9.035.134
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(11)	533.735	471.520
Pensioenuitvoeringskosten	(12)	41.950	40.854
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	(13)		
- Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten		826.284	1.206.837
- Rentetoevoeging		771.502	- 155.224
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten		-542.168	- 480.227
- Wijziging marktrente		601.513	- 10.760.839
- Wijziging actuariële uitgangspunten		68.600	68.489
- Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting		810.052	2.131.684
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-490.060	3.867.046
- Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		-23.587	- 71.931
		2.022.136	- 4.050.303
Beleggingsrendementen inzake VPL	(14)	-	- 4
Saldo overdracht van rechten	(15)	441.769	- 4.010.268
Overige lasten	(16)	6.976	2.565
Totaal lasten		3.046.566	- 8.036.636
SALDO VAN BATEN EN LASTEN			
<i>Bestemming van het saldo van baten en lasten</i>			
Beleggingsreserves		120.374	- 202.323
Beleidsreserves		467.869	- 796.175
		588.243	- 998.498

(-) De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de balans.

KASSTROOMOVERZICHT
(bedragen x € 1.000)

	€	2023 €	€	2022 €
KASSTROOM UIT PENSIOENACTIVITEITEN				
Ontvangsten				
Ontvangen premies		1.153.638		954.404
Ontvangen in verband met overdracht van rechten		72.017		99.796
Overig		14.381		3.147
		1.240.036		1.057.347
Uitgaven				
Betaalde pensioenuitkeringen		-532.765		-469.504
Betaald in verband met overdracht van rechten		-474.865		-66.366
Betaalde pensioenuitvoeringskosten		-41.950		-40.854
Overig		-6.976		-2.895
		-1.056.556		-579.619
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten		183.480		477.728
KASSTROOM UIT BELEGGINGSACTIVITEITEN				
Ontvangsten				
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		657.166		862.236
Verkopen en aflossingen van beleggingen		15.438.892		22.659.234
		16.096.058		23.521.470
Uitgaven				
Aankopen beleggingen		-16.046.941		-22.735.964
Betaalde kosten van vermogensbeheer		-20.823		-26.554
Overige mutaties		-100.442		-1.237.850
		-16.168.206		-24.000.368
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten		-72.148		-478.898
Netto kasstroom		111.332		-1.170
SAMENSTELLING GELDMIDDELEN				
Liquide middelen primo boekjaar		113.480		114.650
Mutatie liquide middelen		111.332		-1.170
Liquide middelen ultimo boekjaar		224.812		113.480

Toelichting op de jaarrekening

Algemeen

Activiteiten

Stichting Bedrijfstakingpensioenfonds voor de Detailhandel (hierna 'het pensioenfonds'), is statutair gevestigd te Utrecht. Het adres is Euclideslaan 201, 3584 BS, te Utrecht. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41178211.

Het pensioenfonds heeft tot doel om de uit de pensioenovereenkomsten en reglementen voortvloeiende verplichtingen jegens de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen, dit overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving en tevens in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfondsen. Het bestuur heeft op 26 juni 2024 de jaarrekening vastgesteld.

Referenties

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Grondslagen

Algemene grondslagen

Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van deze continuïteitsveronderstelling. Daarbij geldt dat het

voortbestaan van het pensioenfonds niet wordt bedreigd. Voor een nadere onderbouwing wordt verwezen naar de toelichting op het eigen vermogen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt

voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Vreemde valuta

Functionele valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, zijnde de functionele en presentatievaluta van het pensioenfonds.

Transacties, vorderingen en schulden

Transacties in vreemde valuta gedurende de verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de koers op transactiedatum. Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. De uit de afwikkeling en omrekening voortvloeiende koersverschillen komen ten gunste of ten laste van de staat van baten en lasten.

De koersen van de belangrijkste valuta zijn:

	31 december 2023	Gemiddeld 2023	31 december 2022	Gemiddeld 2022
USD	1,1047	1,0828	1,0673	1,0516
GBP	0,8665	0,8678	0,8872	0,8549

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Wel zijn er een aantal schattingswijzigingen toegepast zoals opgenomen in de desbetreffende paragraaf hieronder.

Oordelen, schattingen en onzekerheden

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard

van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De belangrijkste schattingen hebben betrekking op reële waarde van de beleggingen en derivaten voor risico pensioenfonds en de actuele waarde van de technische voorzieningen.

Schattingswijzigingen

In 2023 zijn een aantal schattingswijzigingen doorgevoerd met een totaal verhogend effect van € 53,3 miljoen op de technische voorziening.

In 2023 heeft het bestuur besloten het opbouwpercentage per 1 januari 2024 te verhogen van 1,41% naar 1,622%. De verhoging van dit opbouwpercentage heeft binnen de technische voorziening gevolgen voor de premievrije toekomstige opbouw voor arbeidsongeschikten. Dit heeft een verhogend effect op de technische voorziening van € 47,1 miljoen en op de dekkingsgraad een negatief effect van 0,2%-punt.

De voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt met ingang van 2023 bepaald door twee maal 6,1% van de gecorrigeerde actuariële benodigde premie van het betreffende boekjaar te nemen. Ultimo 2023 wijzigt het percentage naar 6,5%. Dit heeft een verhogend effect op de technische voorziening van circa € 6,3 miljoen en op de dekkingsgraad een negatief effect van 0,0%-punt.

Dekkingsgraden

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste twaalf maanden.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend op basis van het balanstotaal per balansdatum minus de overige schulden en overlopende passiva ten opzichte van de technische voorzieningen per balansdatum zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de indexatiedekkingsgraad. De indexatiedekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Het begrip reële waarde is te beschouwen als synoniem van marktwaarde. Onder waardering op marktwaarde wordt verstaan: het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en onafhankelijk van elkaar zijn.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de beursnotering per balansdatum.

Niet-beursgenoteerde aandelen en participaties worden gewaardeerd tegen reële waarde. De reële waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Private equity beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele positieve of negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de waarde van de beleggingen op basis van lokale wet- en regelgeving.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde vastrentende waarden en geldmarktbeleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van de geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico. De lopende interest op vastrentende waarden wordt gepresenteerd onder de kortlopende vorderingen en maakt derhalve geen onderdeel uit van de reële waarde van de vastrentende waarden.

Vorderingen op banken en posities in rekening-courantsaldi worden gewaardeerd op nominale waarde.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de marktwaarde van het contract. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beurskoers per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op beschikbare marktinformatie als input voor gehanteerde waarderingmodellen.

Indien een derivatenpositie negatief is wordt het bedrag onder de passiva verantwoord.

Overige beleggingen

De infrastructuurfondsen worden gewaardeerd op reële waarde, zijnde de intrinsieke waarde. Deze waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-of-fund-managers, gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum. Daarnaast wordt bij de waardering rekening gehouden met eventuele negatieve gevolgen van materiële gebeurtenissen in het verslagjaar na ontvangst van deze rapportages. De managers bepalen de intrinsieke waarde op basis van lokale wet- en regelgeving.

Securities lending

Het pensioenfonds neemt deel aan een securities-lendingprogramma, waarbij bepaalde effecten voor een periode worden uitgeleend aan andere marktpartijen. Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering

en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma beleggingen als zekerheid zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans van het pensioenfonds opgenomen maar in de toelichting vermeld. Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de desbetreffende transacties verantwoord en in de rentebaten of -lasten in de staat van baten en lasten.

Het pensioenfonds participeert direct in securities lending.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Liquide middelen

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd. Onder de liquide middelen zijn opgenomen de kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden, ook als het een schuld betreft, gepresenteerd onder de beleggingen. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderinggrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Beleggingsreserve

De beleggingsreserve wordt aangehouden als buffer voor neerwaartse koersfluctuaties van beleggingen. De omvang van deze reserve is gelijk aan het vereist eigen vermogen aan de hand van de standaardtoets van DNB. Zie hiervoor de paragraaf solvabiliteitsrisico's in het hoofdstuk Risicobeheer.

Beleidsreserve

De Beleidsreserve is gelijk aan de totale reserve onder aftrek van de beleggingsreserve.

Technische voorzieningen**Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds**

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de toekomstige opbouw waarvoor premievrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder

acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De gehanteerde marktrente die gebaseerd is op de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB (2022: idem).
- Overlevingstafels, te weten de Prognosetafel AG2022 met ervaringssterfte op basis van in 2022 geactualiseerde fondsspecifieke correctiefactoren (2022: idem).
- Voor niet ingegane partnerpensioenen wordt een fondsspecifieke partnerfrequentie gehanteerd, met uitzondering van de leeftijden 62 tot en met pensioenrichtleeftijd. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Vanaf de pensioenrichtleeftijd wordt uitgegaan van de werkelijke partnersituatie (2022: idem).
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 2 jaar ouder dan de verzekerde vrouw (2022: idem).
- De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 1,5% van het latent partnerpensioen behorend bij het nog niet ingegane ouderdompensioen. Bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen van minderjarigen voor de helft moet worden uitgekeerd tot 18- jaar en voor de helft tot de 27-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen (2022: idem).
- Een kostenopslag ter grootte van 1,8% van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten (2022: idem).
- Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan AOP is uitgegaan van een revalidatiekans van 0% (2022: idem).
- Een voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door twee maal 6,5% van de gecorrigeerde actuariële benodigde premie van het betreffende boekjaar te nemen (2022: 6,1%).

- Niet-opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan, omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering tot vijf jaar na de ingangsdatum volledig in stand gehouden en vervolgens verlaagd tot nihil (2022: idem).

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers) voor risico van het pensioenfonds

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers worden verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. De premiebatens in het boekjaar zijn gebaseerd op de definitieve loonsomopgaven van de werkgevers. Voor een beperkt aantal werkgevers zijn de premies gebaseerd op de voorlopige loonsomopgaven.

Beleggingsresultaten voor risico van het pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten

en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderingsresultaten. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau wat zij op de balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 3,264% (2022: -0,486%), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Er wordt een actuariële berekening gemaakt van de

toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen en afkopen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

Wijzigingen actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van toeslagverlening en korting

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve-, gewezen en gepensioneerde deelnemers jaarlijks aan te passen aan de stijging van het CBS-consumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens afgeleid, over de periode van juli tot juli daaraan voorafgaand. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden.

Het toeslagbeleid kent op dit moment in principe geen mogelijkheid van inhaaltoeslagverlening.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Een resultaat op overdrachten kan ontstaan doordat de vrijval van de voorziening plaatsvindt tegen fondstarieven, terwijl het bedrag dat wordt overgedragen gebaseerd is op de wettelijke factoren voor waardeoverdrachten. De tarieven van het pensioenfonds wijken af van de wettelijke tarieven.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties ontstaan door mutaties in de aanspraken door overlijden, arbeidsongeschiktheid en pensioneren.

Saldo overdracht van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december 2023

Ook het BlackRock ICS Euro geldmarktfonds heeft met een totale waarde van € 3.912.983 (13,1% van de totale beleggingsportefeuille) per 31 december 2023 een belang groter dan 5% in de totale beleggingsportefeuille van het pensioenfonds. Echter, het geldmarktfonds bestaat uit verschillende

beleggingen die door middel van toepassing van look-through voor het pensioenfonds inzichtelijk zijn. De feitelijke exposure van het pensioenfonds is naar de onderliggende beleggingen van het geldmarktfonds.

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Vastgoedbeleggingen	2.152.195	2.146.128
Aandelen	9.382.679	8.982.160
Vastrentende waarden	19.770.707	17.468.760
Derivaten	3.209.631	3.850.460
Overige beleggingen	168.396	207.190
Totaal	34.683.608	32.654.698

	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2023	2.146.128	8.982.160	17.468.760	-1.481.213	207.190	27.323.025
Aankopen	210.888	1.579.090	13.830.500	423.840	2.623	16.046.941
Verkopen	-135.831	-2.427.785	-12.309.134	-565.057	-1.085	-15.438.892
Herwaardering	-68.990	1.249.214	780.581	-91.620	-1.770	1.867.415
Overige mutaties	-	-	-	-	-38.562	-38.562
Stand per 31 december 2023	2.152.195	9.382.679	19.770.707	-1.714.050	168.396	29.759.927
Schuldpositie derivaten						4.923.681
Totaal						34.683.608

In de overige mutaties van de overige beleggingen is de mutatie liquide middelen exclusief herwaardering opgenomen (-€ 38.562).

Ultimo boekjaar betreffen de volgende posten op basis van look-through meer dan 5% van de totale beleggingsportefeuille:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
Franse staatsobligaties	3.219.251	10,7	2.597.099	9,4
Duitse staatsobligaties	2.054.601	6,8	1.722.001	6,2
Totaal	5.273.852	17,5	4.319.100	15,6

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Vastgoedbeleggingen		
Niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen	988.398	1.040.315
Beursgenoteerde vastgoedfondsen	1.163.797	1.105.813
Totaal	2.152.195	2.146.128

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Aandelen		
Beursgenoteerde aandelen	9.248.443	8.824.703
Niet-beursgenoteerde aandelen	2.377	1.889
Private Equity	113.958	129.020
Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in aandelen	17.901	26.548
Totaal	9.382.679	8.982.160

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Vastrentende waarden		
Staatsobligaties	9.709.507	8.649.737
Geldmarktfondsen	3.942.127	3.389.475
Leningen op schuldbekentenis	10.677	11.903
Bedrijfsobligaties	4.740.514	4.099.895
Vastrentende beleggingsfondsen	112.339	107.481
Beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen die beleggen in hypothecaire leningen	1.255.543	1.210.269
Totaal	19.770.707	17.468.760

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Derivaten		
Valutaderivaten	187.258	394.985
Aandelenderivaten	50.390	44.430
Rentederivaten	2.971.983	3.411.045
	3.209.631	3.850.460

Het pensioenfonds heeft ultimo 2023 € 159,1 miljoen (2022: € 230,0 miljoen) in de vorm van cash als onderpand ontvangen. Dit als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten.

Het pensioenfonds heeft ultimo 2023 € 1.299,8 miljoen (2022 € 1.386,3 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats)obligaties en € 332,3

miljoen (2022 € 214,7 miljoen) in de vorm van cash als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het pensioenfonds heeft daarbij ultimo 2023 totaal € 574,1 miljoen (2022 € 513,3 miljoen) in de vorm van (staats)obligaties aan initial margin verstrekt aan Central Clearing partijen LCH Clearnet (€ 538,0 miljoen) en Eurex (€ 36,1 miljoen) uit hoofde van zijn Cleared Interest Rate Swap posities.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2023:

2023	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Type contract	€	€	€	€
Valutaderivaten	8.558.870	174.248	187.258	13.010
Aandelenderivaten	-	-	50.390	50.390
Rentederivaten	27.288.754	- 1.888.298	2.971.983	4.860.281
	35.847.624	- 1.714.050	3.209.631	4.923.681

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de derivatenpositie op 31 december 2022:

2022	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Type contract	€	€	€	€
Valutaderivaten	6.590.143	385.943	394.985	9.042
Aandelenderivaten	1	-	44.430	44.430
Rentederivaten	32.235.894	-1.867.156	3.411.045	5.278.201
	38.826.038	-1.481.213	3.850.460	5.331.673

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Overige beleggingen		
Infrastructuurfondsen	63.070	65.952
Liquide middelen	105.326	141.238
	168.396	207.190

Securities lending

Het pensioenfonds had gemiddeld over 2023 € 3.656,6 miljoen (2022 € 4.187,1 miljoen) aan securities lending transacties uitstaan.

Ter beperking van het tegenpartij risico worden aandelen en obligaties ontvangen als onderpand, met een waarde hoger dan de uitgeleende positie (haircut). De gemiddelde collateralisatie per 31 december 2023 is 108,51%, € 3.656,6 miljoen (2022

108,44% € 4.540 miljoen). Dagelijks wordt het te ontvangen onderpand herkend en uitgewisseld.

Beleggingen in premiebijdragende ondernemingen

Het pensioenfonds heeft meer dan 30.000 aangesloten werkgevers. Een aantal werkgevers is onderdeel van een groter (buitenlands) concern met een beursnotering. De omvang van deze beleggingen in deze werkgevers is verwaarloosbaar klein.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het pensioenfonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten geldt dat de boekwaarde de actuele waarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde.

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Op basis van de boekwaarde kan het volgende onderscheid worden gemaakt, waarbij overig staat voor beleggingen via beleggingsfondsen met een waardering op basis van de Net Asset Value:

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
	€	€	€	€	€
Per 31 december 2023					
Vastgoedbeleggingen	1.143.303	-	-	1.008.892	2.152.195
Aandelen	9.253.685	-	-	128.994	9.382.679
Vastrentende waarden	19.647.691	-	10.677	112.339	19.770.707
Derivaten	-	-	-1.714.050	-	-1.714.050
Overige beleggingen	105.326	-	-	63.070	168.396
	30.150.005	-	-1.703.373	1.313.295	29.759.927

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	Waarderings- modellen	Overig	Totaal
	€	€	€	€	€
Per 31 december 2022					
Vastgoedbeleggingen	1.105.813	-	-	1.040.315	2.146.128
Aandelen	8.842.123	-	-	140.037	8.982.160
Vastrentende waarden	17.349.376	-	11.903	107.481	17.468.760
Derivaten	-	-	-1.481.213	-	-1.481.213
Overige beleggingen	141.238	-	-	65.952	207.190
	27.438.550	-	-1.469.310	1.353.785	27.323.025

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
2. Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op de werkgevers	287.260	311.391
Vordering BTW	441	1.937
Beleggingsdebiteuren	613.456	586.774
Overige vorderingen en overlopende activa	1.328	756
	902.485	900.858

De premie-oplegging is gebaseerd op de loonaangifte. Dit heeft als gevolg dat de premie-oplegging twee maanden later plaatsvindt dan de periode waar de premie-oplegging betrekking op

heeft. Daardoor is een vordering op de werkgevers van toepassing. Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Vordering op de werkgever(s)	31/12/2023	31/12/2022
Vorderingen op de werkgevers	298.190	315.882
Voorziening dubieuze debiteuren	-10.930	-4.491
	287.260	311.391

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Verloop van de voorziening dubieuze debiteuren		
Stand per 1 januari	4.491	3.503
Afgeschreven vorderingen	-353	-856
Dotatie ten laste van de rekening van baten en lasten	6.792	1.844
Stand per 31 december	10.930	4.491

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Beleggingsdebiteuren		
Interest	177.711	148.600
Nog af te wikkelen transacties	47.499	88.534
Dividend en dividend- en couponbelasting	55.689	52.527
CSA posities	332.346	297.003
Overig	211	110
	613.456	586.774

De CSA posities betreffen het in cash verstrekte onderpand voor de negatieve derivatenposities.

	31/12/2023	31/12/2022
3. Overige activa		
Liquide middelen	224.812	113.480

De tegoeden bij banken staan ter vrije beschikking van het pensioenfonds. Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
4. Stichtingskapitaal en reserves		
Beleggingsreserves	4.887.796	4.767.422
Beleidsreserves	-138.641	-606.510
	4.749.155	4.160.912

	Beleggingsreserves	Beleidsreserves	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari 2022	4.969.745	189.665	5.159.410
Bestemming van saldo baten en lasten	-202.323	-796.175	-998.498
Stand per 1 januari 2023	4.767.422	-606.510	4.160.912
Bestemming van saldo baten en lasten	120.374	467.869	588.243
Stand per 31 december 2023	4.887.796	-138.641	4.749.155

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

De beleidsdekkingsgraad is gebaseerd op het rekenkundig gemiddelde van de dekkingsgraden over de laatste twaalf maanden.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden en de passiva-kant van de derivatenposities te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de

indexatiedekkingsgraad. De indexatiedekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen in de risicoparagraaf.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist vermogen op 31 december:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Stichtingskapitaal en reserves	4.749.155	118,4	4.160.912	117,5
Minimaal vereist eigen vermogen	1.166.891	104,5	1.079.873	104,5
Vereist eigen vermogen	4.887.796	118,9	4.767.422	120,0

De beleidsdekkingsgraad is ultimo december 2023 121,9% (2022: 121,9%) en daarmee hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen van 118,9% (2022: 120,0%).

De dekkingsgraad is ultimo december 2023 118,4% (2022: 117,5%) en is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen van 118,9%. Daarmee is de vermogenspositie van het pensioenfonds niet voldoende.

De reële dekkingsgraad is ultimo december 2023 88,5% (2022: 91,4%).

Herstelplan

Als de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds lager is dan de vereiste dekkingsgraad, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het pensioenfonds het vermogen binnen tien jaar op het vereiste niveau brengt. Jaarlijks wordt dit plan geëvalueerd en geactualiseerd.

Eind 2022 was de beleidsdekkingsgraad met 121,9% hoger dan de vereiste dekkingsgraad eind 2022 van 120,0%. Er hoefde in 2023 dus geen herstelplan ingediend te worden bij DNB.

Eind 2023 was de beleidsdekkingsgraad met 121,9% ook hoger dan de vereiste dekkingsgraad eind 2023 van 118,9%. Er hoefde in 2024 dus geen herstelplan ingediend te worden bij DNB.

Op grond van het financieel toetsingskader moet een pensioenfonds jaarlijks een haalbaarheidstoets uitvoeren en moet het pensioenfonds laten zien dat het afgesproken premiebeleid reëel en haalbaar is, en dat het pensioenfonds een voldoende herstelkracht heeft.

Op 30 juni 2023 heeft het pensioenfonds een haalbaarheidstoets ingediend bij DNB. De uitkomsten van deze toets zijn getoetst aan de risicohouding op lange termijn. De door het pensioenfonds vastgestelde beleidsgrenzen voldoen aan de uitkomsten van de haalbaarheidstoets.

Voorstel tot resultaatbestemming

In het verslagjaar wordt € 120.374 gedoteerd aan de beleggingsreserves. Het resterende saldo van € 467.869 wordt gedoteerd aan de beleidsreserves.

5. Technische voorzieningen

	2023	2022
	€	€
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds		
Stand per 1 januari	23.818.125	27.868.428
Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten	822.982	1.206.837
Rentetoevoeging	771.502	-155.224
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-542.168	-480.227
Wijziging marktrente	602.088	-10.760.839
Wijziging actuariële uitgangspunten	68.600	68.489
Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting	810.052	2.131.684
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-490.060	3.867.046
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-20.860	71.931
Stand per 31 december	25.840.261	23.818.125

Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de opbouw van de nominale aanspraken ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen, de risicodekkingen op overlijden en arbeidsongeschiktheid op de grondslagen primo boekjaar. Dit is inclusief de kostenopslag in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met 3,264% (2022: -0,486%), op basis van de éénjaarsrente van de DNB-RTS aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen en afkopen worden vooraf actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen.

De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen en afkopen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden actuariel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder wijziging marktrente.

Rentepercentage per 31 december

	Rentepercentage per 31 december
2023	2,23
2022	2,41

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde pensioenrechten van de actieve-, gewezen en gepensioneerde deelnemers jaarlijks aan te passen aan de stijging van het CBS consumentenprijsindexcijfer, alle huishoudens afgeleid, over de periode van juli tot juli daaraan voorafgaand. De toeslagverlening heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op toeslagen bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst toeslagverlening kan plaatsvinden. Het pensioenfonds reserveert geen gelden voor toekomstige toeslagen.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen van het pensioenfonds toereikend zijn om de opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen te verhogen.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2024 een toeslag te verlenen van 3,3% (1 januari 2023: 10,0%).

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

	2023	2022
	€	€
Toevoeging aan de technische voorzieningen	46.641	3.934.447
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-536.701	-67.401
	-490.060	3.867.046

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

	2023	2022
	€	€
Resultaat op kanssystemen:		
Sterfte	-11.245	-31.039
Arbeidsongeschiktheid	2.024	36.059
Mutaties	-	232
Overige mutaties	-11.639	66.262
Inkoop VPL	-	417
	-20.860	71.931

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën als volgt samengesteld:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	Aantallen	€	Aantallen
Actieven en arbeidsongeschikten	9.444.348	363.954	8.922.312	352.551
Gepensioneerden	6.563.664	158.359	5.933.101	152.700
Slapers	9.832.249	828.360	8.962.712	962.568
	25.840.261	1.350.313	23.818.125	1.467.819

Korte beschrijving pensioenregeling

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 67 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,41% (2022: idem%) van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is gelijk aan het loon volgens de Wet financiering sociale verzekeringen tot maximaal een bedrag van € 66.956 (2022: € 59.706) verminderd met de franchise van € 16.265 (2022: € 14.720). De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Deelname aan de regeling is mogelijk vanaf de leeftijd van 20 jaar. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd. Overeenkomstig artikel tien van de

Pensioenwet kan de pensioenregeling worden gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst. Werkgevers kunnen vanaf 1 januari 2007 deelnemen aan de aanvullende pensioenregeling. Als een werkgever deze regeling afsluit, geldt deze voor alle werknemers die deelnemen aan de verplichte regeling en een salaris boven het maximum loon Wfsv hebben. De pensioenopbouw bedraagt 1,41% (2022: idem) over het loon boven het maximum loon Wfsv. De premie voor de basisregeling betreft 24,75% (2022: idem) en voor de aanvullende pensioenregeling 26,4% (2022: idem).

Met ingang van 1 januari 2024 wordt jaarlijks een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,622% (2023: 1,41%). Dit is een schattingswijziging met impact.

Toeslagverlening

Vanwege de voorwaardelijkheid van het toeslagenbeleid is het niet zeker of en in hoeverre er toeslagen worden verleend. De Pensioenwet stelt dan ook dat er in dat geval een consistent geheel dient te zijn tussen de gewekte verwachtingen, de financiering en het realiseren van voorwaardelijke toeslagen. Met andere woorden: als het pensioenreglement stelt dat

het de ambitie is om op de pensioenen bepaalde toeslagen te verlenen, dan moet het pensioenfonds deze ambitie ook naar verwachting in voldoende mate kunnen nakomen en duidelijk en helder over deze verwachtingen communiceren.

Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2024 een toeslag te verlenen van 3,3% (1 januari 2023: 10,0%).

	31/12/2023	31/12/2022
6. Derivaten	€	€
Derivaten	4.923.681	5.331.673

	31/12/2023	31/12/2022
7. Overige schulden en overlopende passiva		
Schulden inzake ambtshalve premienota's	2.900	2.900
Pensioenuitkeringen	331	238
Beleggingscrediteuren	217.645	332.533
Belastingen en premies sociale verzekeringen	10.625	9.736
Nog te verwerken waardeoverdrachten	40.833	4.262
Schuld sociale partners Schoenmakerij	417	417
Overige schulden en overlopende passiva	25.057	8.240
	297.808	358.326

Het pensioenfonds voerde in 2022 nog één VPL-regeling uit voor de Schoenmakerij. Eind 2022 zijn de aanspraken volledig ingekocht. Het op 1 januari resterende saldo wordt in overleg met de sociale partners aangewend. Dit overleg is nog niet afgerond.

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

	31/12/2023	31/12/2022
Beleggingscrediteuren		
CSA verplichtingen	159.146	227.756
Nog af te wikkelen transacties	58.499	104.777
	217.645	332.533

Risicobeheer

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Onderstaand in deze risicoparagraaf worden per risico een aantal cijfermatige overzichten getoond. Het totaal van de beleggingen in de risicoparagraaf sluit aan op het totaal van de balans, maar er zitten verschuivingen tussen subcategorieën in de beleggingen. Dit wordt verklaard doordat de custodian Northern Trust gebruik maakt van look-through gegevens op detailniveau. Dit geeft een getrouwer beeld van de werkelijke risico's.

Solvabiliteitsrisico's

Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten op basis van zowel algemeen geldende normen als specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de ondernemingen en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

De aanwezige dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

	31/12/2023	31/12/2022
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	117,5	118,5
Premie	0,6	-1,5
Uitkering	0,4	0,3
Toeslagen	-3,9	-10,8
Wijziging rentetermijnstructuur	-3,0	74,5
Beleggingsresultaat	6,6	-31,6
Overige oorzaken	0,2	-31,9
Dekkingsgraad per 31 december	118,4	117,5

Het effect bij overige oorzaken is een kruiseffect. Dit is een effect als gevolg van een combinatie van de andere effecten. Deze post is relatief groot als er sprake is van grote tegengestelde effecten in het verloop van de dekkingsgraad. De bepaling van de procentuele effecten van de diverse resultaatbronnen op de dekkingsgraad zijn uitgedrukt ten opzichte van de dekkingsgraad primo jaar. Dit zorgt ervoor dat de optelling van de dekkingsgraad primo jaar plus alle afzonderlijke procentuele effecten niet leidt tot de dekkingsgraad ultimo jaar.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het pensioenfonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
S1 Renterisico	1.059.972	1.383.880
S2 Risico zakelijke waarden	3.302.545	3.072.147
S3 Valutarisico	1.267.880	1.226.888
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	1.250.412	1.107.664
S6 Verzekeringstechnisch risico	835.950	782.651
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief risico	-	-
Diversificatie-effect	-2.828.963	-2.805.808
Totaal	4.887.796	4.767.422

Dit resulteert per 31 december 2023 in een vereiste dekkingsgraad van 118,9% (2022: 120,0%).

De buffers zijn berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie. De

belangrijkste verschillen in de vereiste buffers op 31 december 2023 ten opzichte van 31 december 2022 worden veroorzaakt door de licht gedaalde rente, waardoor S1 automatisch daalt, de hogere afdekking van het renterisico waardoor S1 lager is geworden en de hogere exposure naar aandelen, wat een stijging van S2 veroorzaakt.

Beleggingsrisico

De belangrijkste beleggingsrisico's betreffen het markt-, krediet- en liquiditeitsrisico. Het marktrisico is uit te splitsen in renterisico, valutarisico en prijs(koers)risico. Marktrisico wordt gelopen op de verschillende beleggingsmarkten waarin het pensioenfonds op basis van het vastgestelde beleggingsbeleid actief is. De beheersing van het risico is geïntegreerd in het beleggingsproces. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid kunnen zich voorts risico's manifesteren uit hoofde van de geselecteerde managers en bewaarbedrijven (zogenoeten manager- en custody risico), en de juridische bepalingen omtrent gebruikte instrumenten en de uitvoeringsovereenkomst (juridisch risico). Het marktrisico wordt beheerst doordat met de vermogensbeheerder specifieke mandaten zijn afgesproken, welke in overeenstemming zijn met de beleidskaders en richtlijnen zoals deze zijn vastgesteld door het bestuur. Het bestuur monitort de mate van naleving van deze mandaten. De marktposities worden periodiek gerapporteerd.

Renterisico (S1)

Renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de waarde van de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de markttrent. Maatstaf voor

het meten van rentegevoeligheid is de duration. De duration is de gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

Het beleid van het pensioenfonds is erop gericht om het renterisico voor 70% af te dekken (2022: 59%). Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer (langlopende) obligaties in plaats van aandelen en door middel van renteswaps. Bij een renteswap wordt een vaste lange rente geruild tegen een variabele korte rente. Het pensioenfonds ontvangt in dit geval een lange rente, vergelijkbaar met de kasstroom van een langlopende obligatie en betaalt daarvoor een variabele korte rente. Hierdoor wordt de "duration-mismatch" verkleind, maar het pensioenfonds wordt wel afhankelijk van de ontwikkeling van de korte rente die het pensioenfonds aan de tegenpartij betaalt. Bij het afsluiten van een swap kunnen dus mismatchrisico's worden afgedekt en worden nieuwe risico's geïntroduceerd die gepaard gaan met dit soort instrumenten (zoals liquiditeit, tegenpartij en juridisch risico).

De uitvoering van de renteaftdekking is ondergebracht bij BlackRock.

De duration en het effect van de renteaftdekking kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	Duratie	€	Duratie
Vastrentende waarden (vóór derivaten)	19.770.707	8,1	17.468.399	6,4
Vastrentende waarden (na derivaten)	17.882.410	20,1	15.601.244	21,2
(Nominale) pensioenverplichtingen	25.840.261	22,4	23.818.125	22,5

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd is als volgt:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 1 jaar	2.222.079	13,2	4.468.983	25,9
Resterende looptijd > 1 jaar en < 5 jaar	4.514.948	26,9	4.433.197	25,7
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	3.491.228	20,8	3.499.638	20,3
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	2.884.761	17,1	2.381.532	13,8
Resterende looptijd > 20 jaar	3.689.381	22,0	2.478.538	14,3
Totaal	16.802.397	100,0	17.261.888	100,0

De presentatie van de vastrentende waarden in bovenstaande looptijden hangt samen met het lange termijn karakter van de investeringen van het pensioenfonds, het hiermee samenhangende beleid en de looptijden van de verplichtingen.

De resterende looptijd van de verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Resterende looptijd < 5 jaar	2.888.591	11,2	2.747.041	11,5
Resterende looptijd > 5 en < 10 jaar	3.106.577	12,0	2.838.798	11,9
Resterende looptijd > 10 en < 20 jaar	6.397.566	24,8	5.713.901	24,0
Resterende looptijd > 20 jaar	13.427.079	52,0	12.518.385	52,6
Totaal	25.819.813	100	23.818.125	100

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven renteschokken bedraagt € 1.059.972 (2022: € 1.383.880). De daling ten opzichte van 2022 is het gevolg van de gedaalde rente en de gestegen afdekking van het renterisico.

Risico zakelijke waarden (S2)

Zakelijke waarden risico (prijsrisico) is het risico dat de waarde van de zakelijke waarden (voornamelijk aandelen, beursgenoteerd indirect vastgoed en niet beursgenoteerd vastgoed) verandert door veranderingen in de marktprijzen voor deze waarden. Het structurele marktrisico wordt beheerst binnen het ALM-proces. Daarin wordt een zodanige beleggingsmix vastgesteld dat het marktrisico versus het verwachte overrendement acceptabel is. De feitelijke beleggingsmix mag binnen vastgestelde bandbreedtes afwijken van de ALM-beleggingsmix.

Het zakelijke waarde risico wordt gemitigeerd door diversificatie die onder meer is vastgelegd in de strategische beleggingsmix van het pensioenfonds. In aanvulling hierop maakt het pensioenfonds voor afdekking van het prijsrisico gebruik van derivaten (futures.)

De segmentatie van de vastgoedportefeuille naar sectoren is als volgt:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Beursgenoteerd	1.169.466	54,3	1.110.739	51,8
Niet beursgenoteerd				
Woningen	571.016	26,5	627.132	29,2
Winkels	90.234	4,2	72.138	3,4
Kantoren	67.844	3,2	82.600	3,8
Overig	253.635	11,8	253.519	11,8
Totaal	2.152.195	100,0	2.146.128	100,0

De samenstelling van de aandelenportefeuille naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Europa	1.714.471	18,3	1.652.150	18,4
Noord-Amerika	5.329.797	56,8	4.837.721	53,9
Centraal- & Zuid-Amerika	442.488	4,7	488.225	5,4
Azië	859.616	9,2	899.775	10,0
Pacific	762.269	8,1	761.470	8,5
Overige	274.038	2,9	342.819	3,8
Totaal	9.382.679	100,0	8.982.160	100,0

De samenstelling van de aandelenportefeuille naar sectoren kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Energie	369.045	3,9	409.049	4,6
Basismaterialen	409.504	4,4	420.342	4,7
Industrie	877.641	9,4	844.367	9,4
Defensieve consumptiegoederen	638.977	6,8	750.580	8,4
Cyclische consumentengoederen	1.116.671	11,9	1.008.039	11,2
Gezondheidszorg	1.005.121	10,7	1.141.898	12,7
Financiële dienstverlening	1.706.987	18,2	1.474.156	16,4
Technologie	2.267.982	24,2	1.912.807	21,3
Communicatiediensten	601.217	6,4	577.600	6,4
Nutsbedrijven	270.719	2,9	301.704	3,4
Vastgoed	15.192	0,2	12.571	0,1
Diversen	103.623	1,0	129.047	1,4
Totaal	9.382.679	100,0	8.982.160	100,0

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven prijsschokken bedraagt € 3.302.545 (2022: € 3.072.147). De stijging ten opzichte van 2022 is het gevolg van de hogere exposure naar aandelen eind 2023.

Valutarisico (S3)

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert door veranderingen in de valutakoersen voor deze waarden.

Het strategische beleid voor valuta afdekking is in 2023 gewijzigd. De GBP wordt niet meer strategisch afgedekt. Het pensioenfonds dekt nu nog alleen 75% van het valutarisico op de USD af.

De valutapositie per 31 december 2023 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2023	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
	€	€	€
EUR	15.612.048	6.537.366	22.149.414
GBP	402.856	485	403.341
USD	8.512.986	-6.368.110	2.144.876
Overige	5.057.789	4.507	5.062.296
	29.585.679	174.248	29.759.927

De valutapositie per 31 december 2022 vóór en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

2022	Totaal voor afdekking	Valutaderivaten afdekking	Netto positie na afdekking
	€	€	€
EUR	13.482.840	6.612.424	20.095.264
GBP	404.450	-281.060	123.390
USD	8.000.592	-5.967.660	2.032.932
Overige	5.049.201	22.238	5.071.439
	26.937.083	385.942	27.323.025

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven schokken bedraagt € 1.267.880 (2022: € 1.226.888). De lichte stijging ten opzichte van 2022 is het gevolg van hogere exposures in vreemde valuta's, bijvoorbeeld als gevolg van hogere beurskoersen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing van dit risico door het pensioenfonds vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen; het vragen van onderpand bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen

van effecten; het hanteren van prudente verstrekingsnormen bij hypothecaire geldleningen. Voor securities-lendingtransacties staat BlackRock garant voor eventuele verliezen als gevolg van de default van een tegenpartij. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Valuta forward contracten worden via Continuous Linked Settlement gesetteld om het settlementrisico te mitigeren. Met betrekking tot OTC-derivaten, wordt door het pensioenfonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Een gedeelte van de interest rate swaps wordt reeds gecleared via twee Central Counterparties (CCP), waardoor tegenpartijrisico wordt verlaagd.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar regio's kan als volgt worden samengevat:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Europa	13.039.287	77,6	13.515.903	78,3
Noord-Amerika	861.717	5,1	907.987	5,3
Centraal- & Zuid-Amerika	1.651.166	9,8	1.644.673	9,5
Azië	640.229	3,8	661.775	3,8
Pacific	326.950	1,9	303.839	1,8
Overige	283.048	1,8	227.711	1,3
Totaal	16.802.397	100,0	17.261.888	100,0

De samenstelling van de vastrentende waarden naar sectoren is als volgt:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Energie	150.292	0,9	183.341	1,1
Basismaterialen	152.668	0,9	163.961	0,9
Industrie	315.302	1,9	301.498	1,7
Defensieve consumptiegoederen	133.351	0,8	179.376	1,0
Cyclische consumentengoederen	292.500	1,7	316.900	1,8
Gezondheidszorg	237.150	1,4	162.156	0,9
Financiële dienstverlening	1.109.275	6,6	3.377.895	19,6
Technologie	97.710	0,6	113.112	0,7
Communicatiediensten	352.465	2,1	350.999	2,0
Nutsbedrijven	274.975	1,6	201.832	1,2
Vastgoed	91.488	0,5	90.385	0,5
Overheid en overheidsinstellingen	12.060.831	71,8	9.987.557	57,9
Hypotheke	1.255.543	7,3	1.188.354	6,9
Overige	278.847	1,9	644.522	3,8
Totaal	16.802.397	100,0	17.261.888	100,0

De kredietwaardigheid van veel marktpartijen wordt ook door rating agencies beoordeeld. De samenvatting van de vastrentende waarden op basis van de ratings zoals eind van het boekjaar gepubliceerd is als volgt:

	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
AAA	4.458.024	26,5	4.025.804	23,3
AA	5.934.447	35,3	5.318.247	30,8
A	1.713.724	10,2	3.395.150	19,7
BBB	2.428.531	14,5	2.406.409	13,9
Lager dan BBB	1.963.015	11,7	1.869.780	10,8
Geen rating	304.656	1,8	246.498	1,5
Totaal	16.802.397	100,0	17.261.888	100,0

De benodigde solvabiliteitsbuffer zoals berekend op de voorgeschreven stijgingen van de creditspreads op de vastrentende waarden bedraagt € 1.250.412 (2022: € 1.107.664). De lichte stijging ten opzichte van 2022 is het gevolg van, per saldo, de lagere waarde van de vastrentende waarden, de hogere rentegevoeligheid (duration) en een lagere weging in lagere rating categorieën.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's, S6)

Het verzekeringstechnisch risico is het risico dat voortvloeit uit mogelijke afwijkingen van actuariële inschattingen die worden gebruikt voor de vaststelling van de technische voorzieningen en de hoogte van de premie. De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden (kortleven), arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van prognosetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Bij het opstellen en toepassen van de nieuwe Prognosetafel AG2022 is de Nederlandse sterfte van 2020 en 2021 gebruikt om de impact van de coronapandemie (COVID-19) te bepalen. Hierbij is aangenomen dat het effect op de overlevingscijfers geleidelijk aan zal verdwijnen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het beleid van het pensioenfonds is om het overlijdensrisico niet te herverzekeren.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ('schadereserve'). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het pensioenfonds is om arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het toeslagrisico omvat het risico dat de ambitie van het bestuur om toeslagen op pensioen toe te kennen in relatie tot de algemene prijsontwikkeling niet kan worden gerealiseerd. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, beleggingsrendementen, prijsinflatie en demografie (beleggings- en actuariële resultaten) echter, afhankelijk van de hoogte van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagverlening voorwaardelijk is.

De zogenaamde reële dekkingsgraad geeft inzicht in de mate waarin toeslagen kunnen worden toegekend. De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de indexatiedekkinggraad. De indexatiedekkinggraad is de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Ultimo 2023 bedraagt de reële dekkingsgraad 88,5% (31 december 2022: 91,4%).

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Het pensioenfonds beschikt in de beleggingsportefeuille over voldoende liquide posities, zoals obligaties en money market funds, die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Het pensioenfonds ontvangt meer premie dan dat er wordt uitgekeerd, waardoor er voldoende liquide middelen beschikbaar komen gedurende het jaar om pensioenen te kunnen uitkeren.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het pensioenfonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van

een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering. De belangrijkste vorm van concentratierisico in de verplichtingen van het pensioenfonds is de demografische opbouw van de deelnemers. De demografische opbouw van de deelnemers is niet te beïnvloeden. Ultimo 2023 is in de totale deelnemerspopulatie de verhouding mannen en vrouwen in het pensioenfonds 41%:59% (2022: 41%:59%). De gemiddelde leeftijd is 45 jaar (2022: 45 jaar). Hierbij is sprake van een gelijkmatige leeftijdsspreiding.

Om concentratierisico's in de beleggingsportefeuille te beheersen maakt het bestuur gebruik van diversificatie

en limieten voor beleggen in landen, regio's, sectoren en tegenpartijen. Deze uitgangspunten zijn door het pensioenfonds vastgesteld op basis van de ALM-studie. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de contractuele afspraken met de vermogensbeheerders en het bestuur monitort op maandbasis de naleving hiervan.

De spreiding in de beleggingsportefeuille is weergegeven in de tabel die is opgenomen bij de toelichting op het kredietrisico. Grote posten kunnen een post van concentratierisico zijn. Om te bepalen welke posten dit betreft worden per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur opgeteld. Als grote post wordt aangemerkt, elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Ultimo 2023 zijn de volgende posten op basis van look-through met meer dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Vastrentende waarden	31/12/2023		31/12/2022	
	€	%	€	%
Frans staatsobligaties	3.219.251	9,0	2.597.099	7,2
Duitse staatsobligaties	2.054.601	5,7	1.722.001	4,8
Obligaties Europese Unie	1.019.640	2,8	548.261	1,5
Totaal	6.293.492	17,6	4.867.360	13,5

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals: interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit van geautomatiseerde systemen, enzovoorts.

De pensioenuitvoering is uitbesteed aan pensioenuitvoerder Capgemini Nederland B.V. (Capgemini). Met Capgemini is een uitbestedingsovereenkomst en een service level overeenkomst (SLA) gesloten. Hetzelfde geldt voor de aangestelde custodian, Northern Trust, en de vermogensbeheerder BlackRock.

Het bestuur beoordeelt periodiek de kwaliteit van de uitvoering van Blackrock, Northern Trust en Capgemini door middel van performancerapportages, SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (zoals ISAE 3402 type II-rapportages, SOC I, SOC II en/of ISO-certificering).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het pensioenfonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actiefbeheerrisico (S10)

Het actiefbeheerrisico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte

van de voor de (deel) portefeuille vastgelegde benchmark. Voor actiefbeheerrisico is geen solvabiliteitsbuffer opgenomen, gezien het passieve beleggingsbeleid en de zeer lage tracking errors, die de vermogensbeheerder alleen kan gebruiken voor het operationeel uitvoeren van het mandaat.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar. Het systeemrisico maakt geen onderdeel uit van de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets.

Derivaten

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van financiële derivaten. Hoofregel die hierbij geldt, is dat derivaten uitsluitend worden gebruikt voor zover dit passend is binnen het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Derivaten worden hoofdzakelijk gebruikt om valutarisico en renterisico van de verplichtingen conform beleid af te dekken.

Het gebruik van derivaten levert als risico krediet- en liquiditeitsrisico op, zie voor de mitigatie van deze risico's de beschrijving van kredietrisico (S5) en liquiditeitsrisico (S7).

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

- **Futures:** dit zijn standaard beursgenoteerde instrumenten waarmee snel posities kunnen worden gewijzigd. Futures worden gebruikt voor het aangaan van marktexposures in de uitvoering van het passieve beleggingsbeleid.
- **Valutatermijncontracten:** dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.
- **Renteswaps:** dit betreft met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met Capgemini Nederland B.V. met ingang van 1 januari 2021 voor de duur van acht jaar. De vergoeding voor 2024 zal ongeveer € 29,7 miljoen bedragen.

Investeringsverplichtingen

Het pensioenfonds heeft zich gecommitteerd voor de volgende investeringen:

Voorwaardelijke verplichtingen

Ultimo boekjaar loopt er één procedure met betrekking tot een geschil over de hoogte van een aantal ontvangen facturen. Het bestuur verwacht dat zal blijken dat deze facturen onterecht zijn opgelegd.

Verstreckte zekerheden en garanties

Er is een bankgarantie afgegeven in verband met de huur van een kantoor in Utrecht voor een bedrag van € 52 aan Altera Vastgoed N.V (2022: eveneens € 52).

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen, tussen het pensioenfonds de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Voor zo ver van toepassing zijn transacties met verbonden partijen tegen marktconforme voorwaarden gerealiseerd.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen geen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds. De directeur en medewerkers van het bestuursbureau nemen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds op basis van voorwaarden in de pensioenregeling.

	31/12/2023	31/12/2022
	€	€
Private equity	15.070	18.787
Vastgoed	-	90.000
Private Debt	143.035	163.339
Infrastructuur	9.061	11.834
	167.166	283.960

Toelichting op de staat van baten en lasten over 2023

8. Premiebijdragen voor risico pensioenfonds

	2023	2022
	€	€
<i>De premiebijdragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:</i>		
Pensioenpremie huidig jaar	1.075.352	991.466
Pensioenpremie voorgaand jaar	51.488	15.436
Koopsom toekenning VPL aanspraken	-	519
	1.126.840	1.007.421

De stijging van de premie wordt voornamelijk verklaard door een hoger pensioengevend salaris en een toename van het aantal actieve deelnemers.

	2023	2022
Kostendeekkende premie	1.009.169	1.446.088
Feitelijke premie	1.075.352	991.466
Gedempte premie	1.059.460	960.051

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate in de staat van baten en lasten verantwoord.

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

	2023	2022
Kostendeekkende premie		
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	767.819	1.133.197
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	164.597	214.817
Opslag voor uitvoeringskosten	21.590	24.434
Opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	46.526	62.780
Risicopremie voor ANW aanvulling	8.637	10.860
Totaal kostendeekkende premie	1.009.169	1.446.088

De kostendeekkende premie is per saldo gedaald ten opzichte van 2022. De rente ligt gemiddeld hoger, daar tegenover staat de stijging van het aantal actieve deelnemers en een hogere pensioengrondslag als gevolg van hogere salarissen.

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

	2023	2022
Gedempte premie		
Actuarieel benodigd voor onvoorwaardelijke onderdelen pensioenopbouw	516.990	468.606
Opslag voor instandhouding van het vereist eigen vermogen	111.451	89.183
Opslag voor uitvoeringskosten	21.590	24.434
Opslag voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	31.504	26.064
Risicopremie voor ANW aanvulling	8.762	6.360
Inkoop voorwaardelijke onderdelen van de regeling	369.163	345.914
	1.059.460	960.561

9. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
2023				
Vastgoedbeleggingen	73.308	-68.990	-	4.318
Aandelen	209.901	1.250.037	-	1.459.938
Vastrentende waarden	433.014	780.828	-	1.213.842
Derivaten	-125.959	-91.620	-	-217.579
Overige beleggingen	66.902	-1.770	-20.823	44.309
	657.166	1.868.485	-20.823	2.504.828

	Directe beleggings-opbrengst	Indirecte beleggings-opbrengst	Kosten vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
2022				
Vastgoedbeleggingen	77.094	-331.807	-	-254.713
Aandelen	262.171	-1.501.310	-	-1.239.139
Vastrentende waarden	423.608	-3.794.300	-	-3.370.692
Derivaten	87.341	-5.251.076	-	-5.163.735
Overige beleggingen	12.022	204	-26.554	-14.328
	862.236	-10.878.289	-26.554	-10.042.607

Transactiekosten worden niet direct bij het pensioenfonds in rekening gebracht en deze worden daarom niet afzonderlijk weergegeven. Deze kosten maken deel uit van de indirecte beleggingsopbrengst.

10. Overige baten	2023	2022
	€	€
Interest	2.990	-
Andere baten	151	52
	3.141	52

De andere baten betreffen voornamelijk baten uit herverzekeringscontracten die door collectieve waardeoverdrachten zijn verkregen.

11. Pensioenuitkeringen	2023	2022
	€	€
Ouderdomspensioen	429.144	377.364
Prepensioen	223	213
Partnerpensioen	74.653	66.016
Wezenpensioen	1.266	1.120
Invalideitpensioen	2.869	2.734
Afkoop pensioenen	25.465	23.982
Overige uitkeringen	115	91
	533.735	471.520

De wettelijke afkoopgrens is € 594,89 (2022: € 520,35).

12. Pensioenuitvoeringskosten	2023	2022
	€	€
Bestuurskosten	534	495
Administratiekostenvergoeding	30.768	21.190
Accountantskosten	228	257
Controle en advieskosten (excl. accountantskosten)	2.185	1.883
Contributies en bijdragen	914	623
Overige	6.072	15.270
Kosten bestuursbureau	1.249	1.136
	41.950	40.854

Bestuurskosten

De bestuurskosten hebben betrekking op de vergoeding voor de werkzaamheden verband houdende met diverse vergaderingen. De

vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten voor bestuursleden, leden raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan.

Het beloningsbeleid van het bestuur en de Raad van Toezicht volgt het Besluit uitvoering Pensioenwet en de aanbeveling van de Pensioenfederatie 'deskundig en competent pensioenfonds bestuur'. Hieruit volgt de volgende beloningsstructuur:

Vergoeding per functie (in euro's, exclusief BTW)	VTE	2023	2022
Voorzitter bestuur	0,6	€ 95.453	€ 92.944
Voorzitter commissie	0,5	€ 79.545	€ 77.453
Bestuurslid	0,4	€ 63.636	€ 61.963
Lid Raad van Toezicht	0,1	€ 15.909	€ 15.491
Voorzitter Raad van Toezicht	0,2	€ 31.818	€ 30.981

Vergoeding bestuur en Raad van Toezicht (in euro's, exclusief BTW)

Naam	Periode	VTE	Functie	2023	2022
André Snellen	01/01 - 31/12	0,6	Voorzitter bestuur	€ 95.453	€ 92.944
Selma Skalli*	01/01 - 31/12	0,6	Voorzitter bestuur	€ 95.453	€ 92.944
Gert-Jan Seffinga*	01/01 - 31/12	0,5	Voorzitter commissie	€ 79.545	€ 77.453
Henk van der Kolk	01/01 - 31/12	0,5	Voorzitter commissie	€ 79.545	€ 77.453
Benne van Popta	01/01 - 31/12	0,5	Voorzitter commissie	€ 79.545	€ 77.453
Evelyne Simons	01/01 - 31/12	0,5	Voorzitter commissie	€ 79.545	€ 61.963
Lieske van den Bosch	01/01 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 63.636	€ 61.963
Renate Pijst	01/05 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 63.636	€ 40.855
Steffi Troost*	01/01 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 63.636	€ 61.963
Jan de Planque	01/01 - 31/12	0,4	Bestuurslid	€ 63.636	€ 61.963
Henk Schuijt	01/01 - 31/12	0,2	Voorzitter Raad van Toezicht	€ 31.818	€ 30.981
Roel Beetsma	01/01 - 30/06	0,1	Lid Raad van Toezicht	€ 7.955	€ 15.491
Maud Slabbers	01/01 - 31/12	0,1	Lid Raad van Toezicht	€ 15.909	€ 7.746
Leen Meijaard	01/07 - 31/12	0,1	Lid Raad van Toezicht	€ 7.955	-

* De vergoeding wordt (gedeeltelijk) afgedragen aan de organisatie die hij/zij vertegenwoordigt.

Voor leden van het Verantwoordingsorgaan geldt een vaste vergoeding van € 6 op jaarbasis, voor de voorzitter geldt een vergoeding van € 6 op jaarbasis.

De vergoeding voor het Bestuur, Raad van Toezicht en het VO kan jaarlijks worden geïndexeerd conform de door het CBS vastgestelde ontwikkeling van de cao-lonen in de sector financiële dienstverlening. Indexatie van de bedragen kan nooit leiden tot een (voltijd) bedrag dat hoger ligt dan het maximum van de WNT (Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen in de (semi-)publieke sector).

De hoogte van de vergoeding is in 2023 verhoogd met de loonindex van 2,7%. Indien de vergoeding btw plichtig is, wordt de vergoeding inclusief btw vergoed.

De totale bestuurskosten bedragen € 1.068, waarvan € 534 ten laste komt van pensioenuitvoeringskosten (2022: € 990 en € 495 respectievelijk). Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

Accountantshonoraria

De onafhankelijke accountant is PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. Op grond

van artikel 382a Titel 9 Boek 2 BW is de vermelding van de honoraria van de onafhankelijke accountant als volgt weergegeven, x € 1.000:

	2023			2022		
	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
	€	€	€	€	€	€
Controle van de jaarrekening	221	7	228	250	7	257
Andere controleopdrachten	-	-	-	-	-	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-	-	-
Saldo	221	7	228	250	7	257

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de stichting zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort. Het honorarium van de externe accountant bedraagt € 228. Dit betreft kosten voor de wettelijke controle van de jaarrekening, verslagstaten, basisgegevens ten behoeve van de certificerend actuaire, normportefuille en de Z-score. Deze honoraria hebben betrekking op het onderzoek over het

boekjaar, ongeacht of de werkzaamheden gedurende het boekjaar zijn verricht.

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds waren in 2023 net als in 2022 gemiddeld negen werknemers in dienst op het bestuursbureau. Zij nemen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds. Er zijn geen werknemers in het buitenland actief (2022: idem).

De personeelskosten, voor de verdeling naar pensioen- en vermogensbeheer, zijn als volgt:

	2023	2022
	€	€
Salarissen	1.598	1.463
Sociale lasten	91	89
Pensioenlasten	197	197
Overige personeelskosten	212	245
Totaal	2.098	1.995

13. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

	2023	2022
	€	€
Pensioenopbouw inclusief toekomstige uitvoeringskosten	828.064	1.206.837
Rentetoevoeging	771.502	-155.224
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-539.168	-480.227
Wijziging marktrente	601.513	-10.760.839
Wijziging actuariële uitgangspunten	68.600	68.489
Wijziging uit hoofde van toeslagverlening/korting	810.052	2.131.684
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-490.060	3.867.046
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	-23.587	71.931
	2.022.136	-4.050.303

14. Beleggingsrendementen inzake VPL

	2023	2022
	€	€
Rendementstoerekening VPL	-	-4

15. Saldo overdracht van rechten

	2023	2022
Inkomende waardeoverdrachten	-14.240	-4.938
Inkomende collectieve waardeoverdrachten	-	-4.467.608
Inkomende waardeoverdrachten klein pensioen	-18.856	-95.088
Uitgaande waardeoverdrachten	75.226	66.366
Uitgaande waardeoverdrachten klein pensioen	399.639	-
	441.769	-4.501.268

16. Overige lasten

	2023	2022
	€	€
Interest waardeoverdrachten	184	-
Interest	-	581
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	6.792	1.884
Overig	-	140
	6.976	2.565

De activiteiten van het pensioenfonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

Utrecht, 26 juni 2024

Selma Skalli

Werknemersvoorzitter

André Snellen

Werkgeversvoorzitter

Henk van der Kolk, bestuurslid

Lieske van den Bosch, bestuurslid

Evelyne Simons, bestuurslid

Jan de Planque, bestuurslid

Steffi Troost, bestuurslid

Rob Schreur, bestuurslid

Gert-Jan Seffinga, bestuurslid

Renate Pijst, bestuurslid

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

11

Overige gegevens

Statutaire regelingen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Het resultaat boekjaar van € 588.243 positief is als volgt verdeeld:

	2023	2022
	€	€
Beleggingsreserve	120.374	-202.323
Beleidsreserve	467.869	-796.175
	588.243	-998.498

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 238.131.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 11.909.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luidden.

Aangezien het pensioenfonds gebruik maakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023 is artikel 137 van de Pensioenwet niet volledig van toepassing. Ik heb onderzocht of is voldaan aan de voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard. Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen). Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luidden.

Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruik maakt van de versoepelde toeslagregels opgenomen in het Besluit toeslag in bijzondere omstandigheden 2023, waardoor artikel 137, tweede lid, onderdelen a en b van de Pensioenwet niet van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat besluit gestelde voorwaarden voor het gebruik van de versoepelde toeslagregels.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 26 juni 2024

drs. R.T. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controle verklaring van de onafhankelijk accountant

Aan: het bestuur van Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

Verklaring over de jaarrekening 2023

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel ('de stichting') een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de stichting op 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek ('BW').

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel te Utrecht gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 BW.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel zoals vereist in de Europese verordening betreffende

specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Onze controleaanpak

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot de kernpunten, fraude en continuïteit, en de aangelegenheden daaruit, bepaald in de context van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie ter ondersteuning van ons oordeel, zoals onze bevindingen en observaties ten aanzien van individuele kernpunten, de controleaanpak frauderisico's en de controleaanpak continuïteit, moet in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Samenvatting en context

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds dat de pensioenregelingen uitvoert voor werknemers in de detailhandelsector. De stichting heeft tot doel de uit de pensioenovereenkomsten en reglementen voortvloeiende verplichtingen jegens de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden na te komen, dit overeenkomstig de statuten en relevante wetgeving en tevens in lijn met de voorwaarden die uit de verplichtstelling voortvloeien.

Wij hebben tijdens onze controle in het bijzonder aandacht besteed aan de gebieden die gerelateerd zijn aan de specifieke activiteiten van de stichting en aan de specifieke wet- en regelgeving voor pensioenfondsen voor zover het niet voldoen hieraan kan leiden tot een afwijking van materieel belang in de jaarrekening.

De stichting heeft de uitvoering van de pensioenadministratie, de financiële administratie, het vermogensbeheer, beleggingsadministratie en het facturatieproces inclusief debiteurenbeheer uitbesteed. De

jaarrekening is onder eindverantwoordelijkheid van de stichting opgesteld op basis van de door de pensioenuitvoeringsorganisatie gevoerde financiële administratie. Tijdens onze controle van de jaarrekening van de stichting hebben wij ook zelfstandig controlewerkzaamheden bij de pensioenuitvoeringsorganisatie uitgevoerd alsmede, met betrekking tot de interne beheersing, gebruikgemaakt van werkzaamheden van de accountant van de pensioenuitvoeringsorganisatie en andere uitvoeringsorganisaties. Op basis hiervan hebben wij de reikwijdte en aanpak van de controle overwogen zoals uiteengezet in de paragraaf 'De reikwijdte van onze controle'.

Het bestuur van de stichting heeft de potentiële impact van klimaatverandering op haar financiële positie beoordeeld. In het bestuursverslag, in de paragraaf 'Risicomanagement' onder 'MVB risico's', heeft de stichting de risico's, voortkomend uit de klimaatverandering, nader toegelicht. Wij hebben de risico's die voortkomen uit klimaatverandering en de potentiële impact op met name de waardering van de beleggingen geëvalueerd. De verwachte effecten van klimaatverandering leiden niet tot een kernpunt in de controle.

Als onderdeel van het ontwerpen van onze controleaanpak hebben wij de materialiteit bepaald en het risico van materiële afwijkingen in de jaarrekening geïdentificeerd en ingeschat. Wij besteden bijzondere aandacht aan die gebieden waar het bestuur belangrijke schattingen heeft gemaakt, bijvoorbeeld bij significante schattingen waarbij veronderstellingen over toekomstige gebeurtenissen worden gemaakt die inherent onzeker zijn. In de paragraaf 'Algemene grondslagen' onder de toelichting 'Oordelen, schattingen en onzekerheden' van de jaarrekening heeft het bestuur de schattingsposten en de belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheid uiteengezet. Vanwege de significante schattingsonzekerheid en het gerelateerde hogere inherente risico verbonden aan fonds specifieke elementen in de waardering van de technische voorzieningen en de waardering van de beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie, hebben wij deze aangemerkt als kernpunten zoals uiteengezet in de paragraaf 'De kernpunten van onze controle'.

Wij hebben ervoor gezorgd dat het controleteam over voldoende specialistische kennis en expertise beschikte die nodig zijn voor de controle van een pensioenfonds.

De hoofdlijnen van onze controleaanpak waren als volgt:

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen, op basis van ons professionele oordeel, kwantitatieve grenzen voor materialiteit waaronder

de materialiteit voor de jaarrekening als geheel, zoals uiteengezet in onderstaande tabel. Deze grenzen, evenals de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen, zowel individueel als gezamenlijk, op de jaarrekening als geheel en op ons oordeel, te evalueren.

Materialiteit	€258 miljoen (2022: €238 miljoen).
Hoe is de materialiteit bepaald	Wij bepalen de materialiteit op basis van ons professionele oordeel. Als basis voor deze oordeelsvorming gebruikten wij 1,0% (2022: 1,0%) van het totaal van de technische voorzieningen per 31 december 2023. Bij het bepalen van dit percentage is rekening gehouden met de financiële positie van de stichting, waarbij de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 boven het vereist eigen vermogen en het minimaal vereist eigen vermogen ligt.
De overwegingen voor de gekozen benchmark	Wij gebruikten de technische voorzieningen als de primaire, algemeen geaccepteerde, benchmark, op basis van onze analyse van de gemeenschappelijke informatiebehoeften van gebruikers van de jaarrekening. Voor de gebruikers ((gewezen) deelnemers, werkgevers en de toezichhouders) van de jaarrekening van de stichting is de beleidsdekkingsgraad de belangrijkste maatstaf voor de financiële positie van de stichting en de hoogte van de door de deelnemers te verwachten uitkeringen. De beleidsdekkingsgraad wordt in belangrijke mate bepaald door de hoogte van de technische voorzieningen. Op basis daarvan zijn wij van mening dat de waarde van de technische voorzieningen een belangrijk kengetal is voor de financiële positie van de stichting.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de €12,9 miljoen (2022: €11,9 miljoen) aan hen rapporteren evenals kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

De stichting heeft de uitvoering van de kernprocessen pensioenbeheer, financiële administratie, vermogensbeheer, beleggingsadministratie en facturatieproces inclusief debiteurenbeheer uitbesteed.

Wij hebben gebruikgemaakt van de interne beheersingsmaatregelen van de hiervoor beschreven organisaties zoals omschreven in de ISAE 3402-/SOC 1 type 2-rapportages die deze partijen opstellen en hebben laten certificeren door onafhankelijke accountants. Hierbij hebben wij onder andere de vakbekwaamheid en onafhankelijkheid van deze accountants getoetst en de geconstateerde tekortkomingen in het licht van onze eigen controle gezien. Hierbij hebben wij geëvalueerd of (i) de beschrijving en de opzet van de interne beheersingsmaatregelen bij de serviceorganisaties van een datum zijn of voor een periode gelden die passend is voor de doeleinden van de stichting, of (ii) de informatie in de ISAE 3402-/SOC 1 type 2-rapportages voldoende en geschikt is om inzicht te verwerven in de voor de controle relevante interne beheersing van de stichting en (iii) bepaald of de aanvullende interne beheersingsmaatregelen van de stichting die door de serviceorganisaties zijn vermeld, relevant zijn voor de stichting en, zo ja, inzicht te verwerven of de stichting dergelijke interne beheersingsmaatregelen heeft opgezet en geïmplementeerd.

Als onderdeel van deze evaluatie zijn wij nagegaan of de interne beheersingsmaatregelen die voor onze jaarrekeningcontrole van de stichting relevant zijn, zijn opgenomen in de rapportages. Vervolgens zijn wij nagegaan of op basis van onze professionele oordeelsvorming, de certificerend accountant toereikende werkzaamheden heeft uitgevoerd teneinde zekerheid te verkrijgen over de opzet, het bestaan en de effectieve werking van deze interne beheersingsmaatregelen. Ten slotte hebben wij de resultaten en eventuele gerapporteerde tekortkomingen geanalyseerd en meegewogen voor de impact op onze controleaanpak en waar nodig aanvullende werkzaamheden verricht.

Wij hebben de certificerend actuaire instructies gestuurd op basis van Standaard 620 en NBA-handreiking 1120 ten aanzien van de actuariële certificering met betrekking tot, onder andere, de

consistentie, prudentie en actualiteit van schattingen ten aanzien van de voorziening pensioenverplichtingen en de financiële positie, in overeenstemming met relevante wetgeving. Wij hebben geëvalueerd of de certificerend actuaire heeft voldaan aan onze instructies met betrekking tot competentie, capaciteiten, onafhankelijkheid en objectiviteit, inzicht in risico's en of de werkzaamheden zijn uitgevoerd, door onder andere kennis te nemen van het certificeringsrapport en besprekingen te voeren met de actuaire over de verrichte werkzaamheden en belangrijkste bevindingen uit het certificeringsrapport. Wij verwijzen verder naar het kernpunt fonds specifieke elementen in de waardering van de technische voorzieningen.

Door bovengenoemde werkzaamheden, gecombineerd met overige controlewerkzaamheden, zijn wij in staat geweest om voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie te verkrijgen als basis voor ons oordeel over de jaarrekening.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in de stichting en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort. Wij verwijzen naar hoofdstuk 'Risicomanagement' van het bestuursverslag, waarin het bestuur van de stichting aangeeft dat het jaarlijks een systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) uitvoert. Hierbij worden ook risico's bij de pensioenuitvoeringsorganisatie betrokken.

Wij hebben ten aanzien van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude de opzet en implementatie van de interne beheersing geëvalueerd, in het bijzonder de frauderisico-analyse, zoals opgenomen in de SIRA, evenals bijvoorbeeld de gedragscode, de klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie van de stichting. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en, voor zover wij dat noodzakelijk achtten, de werking beoordeeld van

de interne beheersingsmaatregelen gericht op het afdekken van frauderisico's.

Wij hebben om inlichtingen gevraagd bij het bestuur of zij op de hoogte zijn van feitelijke, vermeende of vermoede fraude. Hieruit volgden geen signalen van feitelijke, vermeende of vermoede fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang. Als onderdeel van ons proces voor het identificeren

van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het frauderisico's.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Geïdentificeerde frauderisico's	Onze controlewerkzaamheden en observaties
<p>Doorbreken van de interne beheersingsmaatregelen</p> <p>Volgens de controlestandaarden is het risico dat het management de interne beheersingsmaatregelen doorbreekt in alle entiteiten aanwezig. Inherent bevindt het management van een entiteit zich in een unieke positie om fraude te plegen, omdat het in staat is de administratieve vastleggingen te manipuleren en frauduleuze financiële overzichten op te stellen door interne beheersingsmaatregelen te doorbreken die anderszins effectief lijken te werken.</p> <p>Daarom besteden wij bij al onze controles aandacht aan het risico van het doorbreken van maatregelen van interne beheersing door het management of het bestuur in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn gemaakt; • schattingen; • significante transacties buiten het kader van de normale bedrijfsuitoefening. 	<p>Wij hebben de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing en de werking van de maatregelen getoetst in de processen voor het genereren en verwerken van journaalposten. Daarnaast hebben wij de opzet en implementatie geëvalueerd van de maatregelen van interne beheersing en de werking van de maatregelen getoetst voor het maken van schattingen.</p> <p>Daarnaast hebben wij inzicht verkregen in de ISAE 3402-/SOC 1-rapportages van de (pensioen)serviceorganisaties en de hierin opgenomen interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van toegangsbeveiliging in het IT-systeem. Wij hebben de werkzaamheden die de accountant van de (pensioen)serviceorganisaties heeft verricht, geëvalueerd.</p> <p>Wij hebben journaalposten geselecteerd op basis van risicocriteria en hierop specifieke controlewerkzaamheden verricht. Wij hebben getoetst of de journaalposten en andere aanpassingen die tijdens het opstellen van de jaarrekening zijn aangebracht aanvaardbaar zijn. Wij zijn ook alert geweest op mogelijk significante transacties buiten de normale bedrijfsvoering van de stichting of die in een ander opzicht ongebruikelijk lijken in het licht van zowel ons inzicht in de stichting en de omgeving als andere tijdens de controle verkregen informatie.</p> <p>Voor de werkzaamheden ten aanzien van de belangrijkste schattingen verwijzen wij naar de kernpunten van de controle ten aanzien van de waardering van beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingmodellen en niet-publiek beschikbare informatie en fonds specifieke elementen in de waardering van de technische voorzieningen.</p> <p>Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude ten aanzien van het doorbreken van de interne beheersing door het bestuur.</p>

Wij hebben in onze controle een element van onvoorspelbaarheid ingebouwd.

Daarnaast hebben wij de correspondentie met relevante toezichthoudende instanties geïnspecteerd en zijn

wij tijdens de controle alert gebleven op indicaties voor fraude. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die een aanwijzing vormen voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de bedrijfsactiviteiten van de stichting voor tenminste twaalf maanden vanaf de datum van opmaken van de jaarrekening. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen. Op basis van de verkregen controle-informatie hebben wij vastgesteld of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Daarnaast hebben wij de correspondentie met relevante toezichthoudende instanties geïnspecteerd.

Pensioenfondsen zijn op grond van de wetgeving gehouden om een adequate vermogensdekking, vereist eigen vermogen, aan te houden. Het vereist eigen vermogen wordt op basis van het financiële toetsingskader bepaald. Als de dekkinggraad van een pensioenfonds lager is dan het vereist eigen vermogen, moet een herstelplan worden opgesteld waaruit blijkt hoe het fonds het eigen vermogen op het vereiste niveau brengt. Als het fonds niet kan voldoen aan het herstel zullen aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Daar waar nodig zullen de rechten van de (gewezen) deelnemers moeten worden aangepast zodat weer aan het vereist eigen vermogen wordt voldaan.

Zoals opgenomen in toelichting 4 van de jaarrekening heeft de stichting ultimo 2023 een beleidsdekkinggraad die hoger is dan de vereiste dekkinggraad. De stichting hoeft om die reden geen herstelplan in te dienen bij DNB.

Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens de controle van de jaarrekening. Wij hebben het bestuur op de hoogte gebracht van de kernpunten. De kernpunten vormen geen volledige weergave van alle risico's en punten die wij tijdens onze controle hebben geïdentificeerd en hebben besproken. Wij hebben in deze paragraaf de kernpunten beschreven met daarbij een samenvatting van de op deze punten door ons uitgevoerde werkzaamheden.

Kernpunten**Waardering van de beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderings-modellen en niet-publiek beschikbare informatie**

Wij verwijzen naar toelichting 1 van de balans en de grondslagen voor waardering van activa en passiva voor de gerelateerde toelichtingen

De stichting belegt in beursgenoteerde beleggingen en beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie die op reële waarde worden gewaardeerd.

Wij onderkennen een verhoogd (niet-significant) risico waar het gaat om de waardering van beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie. De stichting belegt in beleggingsfondsen die deels beleggen in niet-beursgenoteerde beleggingen: vastgoedbeleggingen (€1.008 miljoen), aandelen (€128 miljoen), vastrentende waarden (€112 miljoen) en overige beleggingen (€63 miljoen). Wij hebben hiervoor een verhoogd (niet-significant) risico aangemerkt als gevolg van de verhoogde schattingsonzekerheid en het feit dat de gebruikte input in de waarderingsmodellen niet in alle gevallen in de markt observeerbare informatie betreffen.

Door het gebruik van waarderingsmodellen en de schattingsonzekerheid is een inherent verhoogd risico op fouten en fraude geïdentificeerd.

Daarom hebben wij de waardering van de beleggingen waarbij gebruik wordt gemaakt van waarderingsmodellen en niet-publiek beschikbare informatie aangemerkt als kernpunt in onze controle.

Onze controlewerkzaamheden en observaties**Systeemgerichte werkzaamheden**

Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen van serviceorganisaties getoetst door middel van het evalueren van de ISAE 3402-/SOC 1 type 2-rapportages van deze serviceorganisaties. De rapportages zijn voorzien van een goedkeurend assurancerapport. Wij hebben eventuele geïdentificeerde tekortkomingen in deze rapportages geëvalueerd. In het kader van onze controle hebben wij gesteund op deze interne beheersingsmaatregelen.

Gegevensgerichte werkzaamheden

Voor beleggingen in beleggingsfondsen hebben wij vastgesteld dat de reële waarde in de administratie van de stichting overeenkomt met de net asset value opgenomen in de gecontroleerde jaarrekeningen van deze beleggingsfondsen en deze voorzien zijn van een goedkeurende controleverklaring van de externe accountant van de betreffende beleggingsfondsen. Daarnaast hebben wij vastgesteld dat het in deze jaarrekeningen gebruikte verslaggevingskader overeenkomt met dat van de jaarrekening van de stichting. Indien per balansdatum geen gecontroleerde jaarrekening beschikbaar was hebben wij *backtesting* uitgevoerd.

Wij hebben besproken wat de mogelijke impact van klimaatverandering op de waardering van de beleggingen is.

Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de toelichtingen toereikend en in overeenstemming zijn met het stelsel van financiële verslaggeving.

Bij de uitvoering van de bovenstaande werkzaamheden hebben wij geen materiële bevindingen geconstateerd.

Kernpunten	Onze controlewerkzaamheden en observaties
<p>Fondsspecifieke elementen in de waardering technische voorzieningen <i>Wij verwijzen naar toelichting 5 van de balans en de grondslagen voor waardering van activa en passiva voor de gerelateerde toelichtingen</i></p> <p>De technische voorzieningen voor risico van de stichting bedragen ultimo 2023 €25.840 miljoen (2022: €23.818 miljoen).</p> <p>De actuariële waarderingsgrondslagen van de stichting bestaan voor een deel uit algemeen aanvaarde uitgangspunten, zoals de Prognosetafel AG 2023 en de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Een ander deel van de grondslagen is echter fonds specifiek (met name fonds specifieke ervaringssterfte en de opslag voor toekomstige kosten) en wordt door het bestuur vastgesteld op basis van fonds specifiek onderzoek.</p> <p>Fonds specifieke grondslagen worden conform hetgeen is opgenomen in de ABTN periodiek geactualiseerd. In 2023 heeft een volledig grondslagenonderzoek plaatsgevonden. Dit heeft niet geleid tot een wijziging van de fonds specifieke grondslagen.</p> <p>De gebruikte methoden om de verwachte uitkeringen te bepalen zijn subjectief, waardoor de daadwerkelijke uitkeringen kunnen afwijken. De waardering van de verwachte uitkeringen geschiedt op basis van algemeen aanvaarde uitgangspunten en fonds specifieke grondslagen, en blijft een schatting. Gezien de inherente onzekerheid van deze schattingen (specifiek de genoemde fonds specifieke grondslagen) en de omvang van de schattingspost hebben wij deze als kernpunt van onze controle aangemerkt.</p>	<p>Systeemgerichte werkzaamheden Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de interne beheersingsmaatregelen van serviceorganisaties getoetst door middel van het evalueren van de ISAE 3402 type 2-rapportages van deze serviceorganisaties. De rapportages zijn voorzien van een goedkeurend assurancerapport met uitzondering van het assurance rapport van de pensioenuitvoeringsorganisatie. Deze bevat een oordeel met beperking.</p> <p>Wij hebben geïdentificeerde tekortkomingen in de rapportages geëvalueerd en aanvullende gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd. In het kader van onze controle hebben wij gesteund op deze interne beheersingsmaatregelen.</p> <p>Gegevensgerichte werkzaamheden Wij hebben de volgende werkzaamheden uitgevoerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • evaluatie van de gehanteerde actuariële grondslagen aan de hand van de financiële verslaggeving (Richtlijnen voor de jaarverslaggeving); • evaluatie van het (fonds specifieke) grondslagenonderzoek 2023, en bespreking van dit onderzoek met het bestuursbureau en de certificerende actuaaris; • evaluatie van de uitkomsten van de actuariële analyse over 2023 waaronder ook de fonds specifieke grondslagen, alsmede bespreking van deze analyse met het bestuursbureau en de certificerende actuaaris. <p>In het kader van onze verantwoordelijkheid als externe accountant van de stichting hebben wij de certificerende actuaaris instructies gestuurd. De certificerende actuaaris heeft bij de technische voorzieningen aan de hand van de administratieve basisgegevens ('pensioenaanspraken') een actuariële verklaring afgegeven. De door de actuaaris gehanteerde basisgegevens hebben wij aangesloten op de basisgegevens die bekend zijn uit ons eigen onderzoek inzake de basisgegevens. Wij hebben kennisgenomen van het certificeringsrapport en de afgegeven actuariële verklaring, en dit met de certificerende actuaaris besproken.</p> <p>De certificerende actuaaris heeft in zijn verklaring aangegeven dat de stichting voldoet aan de relevante artikelen van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen), omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.</p> <p>Daarnaast hebben wij vastgesteld dat de toelichtingen, inclusief de schattingswijzigingen, toereikend en in overeenstemming zijn met het stelsel van financiële verslaggeving.</p> <p>Bij de uitvoering van de bovenstaande werkzaamheden hebben wij geen materiële bevindingen geconstateerd.</p>

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat ook andere informatie. Dat betreft alle informatie in het jaarverslag anders dan de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verklaring betreffende overige door wet- en regelgeving gestelde vereisten Onze benoeming

Wij zijn op 16 oktober 2023 benoemd als externe accountant van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel. Wij zijn nu voor een onafgebroken periode van meer dan twintig jaar accountant van de stichting. In deze periode heeft periodiek rotatie van de verantwoordelijke externe accountant plaatsgevonden. De huidige externe accountant is vanaf de jaarrekening 2022 voor het eerste jaar betrokken.

Geen verboden diensten

Wij hebben, naar ons beste weten en overtuiging, geen verboden diensten geleverd, als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening

betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Geleverde diensten

De diensten die wij, in aanvulling op de controle van de jaarrekening, hebben geleverd aan de stichting, in de periode waarop onze wettelijke controle betrekking heeft, zijn toegelicht in punt 13 van de toelichting op de staat van baten en lasten van de jaarrekening.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- Het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- Een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze doelstellingen zijn een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of van fouten en een controleverklaring uit te brengen waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen van materieel belang ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 26 juni 2024

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

**Origineel getekend door
drs. H.C. van der Rijst RA**

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2023 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Ook op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen die zijn getroffen om de geïdentificeerde bedreigingen weg te nemen en onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen vanuit alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken, die aangelegenheden die het meest significant waren bij de controle van de jaarrekening van de huidige periode en derhalve kernpunten van de controle zijn. Wij beschrijven deze zaken in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of wanneer wij, in buitengewoon zeldzame omstandigheden, bepalen dat een aangelegenheid niet in de controleverklaring zou moeten worden gecommuniceerd omdat redelijkerwijs verwacht wordt dat de nadelige gevolgen van dergelijke communicatie groter zijn dan de voordelen voor het maatschappelijk verkeer.

12.

Bijlagen

Bijlage 1. Meerjarenoverzicht

Meerjarenoverzicht	2023	2022	2021	2020	2019
Aantallen					
Werkgevers ultimo	32.399	31.543	30.923	31.752	32.779
Deelnemers ultimo	363.374	352.323	335.233	310.044	308.000
Gewezen deelnemers	828.360	962.568	842.448	810.087	802.939
Gepensioneerden	158.579	152.928	132.355	120.090	114.945
Gemiddelde leeftijd deelnemers	37	38	38	39	39
Gemiddelde leeftijd (gewezen) deelnemers	43	43	43	43	43
Gemiddelde leeftijd gepensioneerden	74	73	73	74	73
Gemiddelde leeftijd gehele populatie	45	45	44	45	45
Gepensioneerden					
Ouderdomspensioen	126.219	122.874	106.277	97.391	92.791
Partnerpensioen	29.143	27.068	23.903	21.091	20.462
Wezenpensioen	2.997	2.727	1.890	767	785
Arbeidsongeschiktheidspensioen	220	228	228	777	845
Prepensioen	42	31	57	64	62
Premiepercentage					
Ouderdoms- en partnerpensioen	24,75%	24,75%	24,75%	22,5%	22,5%
Aanvullend pensioen	26,40%	26,40%	26,40%	25,7%	25,7%
Opbouwpercentage per dienstjaar					
Ouderdomspensioen	1,410%	1,410%	1,410%	1,560%	1,560%
Aanvullend pensioen	1,410%	1,410%	1,410%	1,560%	1,560%
Partnerpensioen	0,987%	0,987%	0,987%	1,092%	1,092%
Toeslag op pensioen en pensioenaanspraken					
Actieven	3,3%	10,0%	0,5%	0,0%	0,0%
Gewezen deelnemers en gepensioneerden	3,3%	10,0%	0,5%	0,0%	0,0%

Gepensioneerden per 31-12-2023	Aantallen	Gemiddelde uitkering (bruto in €)	Gemiddelde leeftijd
Ouderdomspensioen (m)	60,543	4,369	75
Ouderdomspensioen (v)	65,634	2,509	75
Ouderdomspensioen (m/v)	126,177	3,401	75
Nabestaandenpensioen (m)	6,488	1,851	69
Nabestaandenpensioen (v)	22,655	2,808	75
Nabestaandenpensioen (m/v)	29,143	2,595	74
Wezenpensioen (m/v)	2,997	571	21
Arbeidsongeschiktheidspensioen	220	3,348	56
Prepensioen (m)	33	5,499	63
Prepensioen (v)	9	3,176	63
Prepensioen (voor leeftijd 65)	42	5,001	63
Totaal	158,579		

Mutatieoverzicht	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Arbeidsongeschikte deelnemers	Gepensioneerden	Totaal
Stand per 31 december 2022	339,967	962,568	12,356	152,928	1,467,819
Van gewezen deelnemer naar deelnemer	0	0	0	0	0
Van deelnemer naar gewezen deelnemer	-176,503	167,067	0	79	-9,357
Arbeidsongeschiktheid	-1,675	-1,108	1,934	0	-849
Revalidering	67	220	-290	0	-3
Pensionering	-1,979	-11,044	-503	17,642	4,116
Toetreding	191,721	-68,895	3	-1,106	121,723
Overlijden	-243	-2,179	-149	-233	-2,804
Waardeoverdracht	0	-217,161	0	0	-217,161
CWO PF Wonen i.l.	2	-100	-2	-10	-110
Afkoop emigratie / klein pensioen	0	-2,192	0	-10,715	-12,907
Migratie	-1,330	1,184	-2	-6	-154
Stand per 31 december 2023	350,027	828,360	13,347	158,579	1,350,313

Bijlage 2. Over het pensioenfonds

Het pensioenfonds is opgericht op 1 januari 1972 en statutair gevestigd in Utrecht. Het pensioenfonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41178211. De laatste statutenwijziging vond plaats per 4 juli 2022. Het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie.

Organisatie

Pensioenfonds Detailhandel is er voor haar deelnemers. Om het werk zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen doen, bestaat het pensioenfonds uit verschillende onderdelen die nauw met elkaar samenwerken.

Bestuur

Het bestuur draagt de eindverantwoordelijkheid voor het beleid en de uitvoering daarvan en zorgt ervoor dat alle bepalingen, regels en overeenkomsten worden nageleefd. Om alle belangen te kunnen behartigen, bestaat het bestuur uit werkgeversleden, werknemersleden en een vertegenwoordiger van de gepensioneerden.

De werkgeversleden (maximaal vijf) worden (voorheen door Detailhandel Nederland) voorgedragen door:

- Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPDF
- Raad Nederlandse Detailhandel

De werknemersleden (maximaal vier) worden voorgedragen door:

- FNV
- CNV Vakmensen

De vertegenwoordiger van de gepensioneerden (maximaal één) wordt gekozen middels verkiezingen.

Het bestuur is paritair samengesteld. In 2023 was mevrouw Skalli fungerend voorzitter. De bestuursleden worden voor een periode van vijf jaar benoemd.

De heer Van Popta is in 2024 vervangen door de heer Schreur.

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Termijn tot en met
Selma Skalli	Werknemersvoorzitter	FNV	2024
André Snellen	Werkgeversvoorzitter	Detailhandel Nederland	2024
Benne van Popta	Lid	Detailhandel Nederland	2023
Rob Schreur	Lid	Raad Nederlandse Detailhandel / Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPDF	2028
Evelyne Simons	Lid	Detailhandel Nederland	2024
Gert-Jan Seffinga	Lid	CNV Vakmensen	2025
Henk van der Kolk	Lid	FNV	2024
Jan de Planque	Lid	Gepensioneerden	2024
Lieske van den Bosch	Lid	Detailhandel Nederland	2027
Renate Pijst	Lid	Raad Nederlandse Detailhandel / Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPDF	2027
Steffi Troost	Lid	FNV	2024

Commissies

De commissies hebben onder andere als taak beleids- en bestuursonderwerpen voor te bereiden, rapportages te beoordelen en eventueel wijzigingen voor te stellen, specifieke taken te begeleiden of voor te bereiden (bijvoorbeeld ALM-studie) en uit te voeren en tevens het bestuur te adviseren op het betreffende beleidsterrein. De samenstelling van de commissies wordt door het bestuur bepaald. Iedere commissie bestaat uit maximaal vijf bestuursleden waarvan één voorzitter, eventueel ondersteund door deskundigen.

De commissies hebben de volgende aandachtsgebieden:

- Commissie Vermogensbeheer: Vermogens- en vastgoedbeheer;
- Commissie IT & Risk: IT en risicomanagement;
- Commissie Pensioenen: Premie-inning, actuariële zaken, pensioenregelingen en uitvoering;
- Commissie Communicatie: Werkgevers- en deelnemerscommunicatie.

Samenstelling commissies

Commissie IT & Risk:

- Evelyne Simons (voorzitter)
- Lieske van den Bosch
- André Snellen
- Gert-Jan Seffinga
- Steffi Troost

Commissie Vermogensbeheer:

- Benne van Popta (voorzitter)
- Renate Pijst
- Jan de Planque
- André Snellen

Benne van Popta is per 1 januari 2024 vervangen door Rob Schreur.

Commissie Pensioenen:

- Henk van der Kolk (voorzitter)
- Selma Skalli
- Jan de Planque
- Evelyne Simons
- Renate Pijst

Commissie Communicatie:

- Gert-Jan Seffinga (voorzitter)
- Henk van der Kolk
- Lieske van den Bosch
- Selma Skalli
- Benne van Popta

Benne van Popta is per 1 januari 2024 vervangen door Rob Schreur.

Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit negen werknemersleden, vier pensioengerechtigden en één werkgeverslid en worden voor vier jaar benoemd.

Het werkgeverslid van het Verantwoordingsorgaan wordt benoemd door:

- Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPFD
- Raad Nederlandse Detailhandel

De werknemersleden van het Verantwoordingsorgaan worden benoemd door:

- FNV
- CNV Vakmensen

De gepensioneerde leden van het Verantwoordingsorgaan worden benoemd door:

- Vereniging van Gepensioneerden uit de Detailhandel

De leden van het Verantwoordingsorgaan zijn per ultimo 2023:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Termijn tot en met
Alex Hemel	Lid	FNV	2026
Arnold van Dantzich	Lid	VGD	2026
Bart Keijzer	Lid	Vereniging Pensioenbelangen Brancheorganisaties BPFD	2026
Bart van Wijck	Lid	VGD	2026
Erik Veurtjes	Lid	CNV Vakmensen	2026
Jim Boester	Lid	CNV Vakmensen	2026
Jochem Atema	Lid	FNV	2026
Kees Dambrink	Lid	VGD	2026
Marianne Neuteboom	Lid	FNV	2026
Ole Einsbohr	Lid	FNV	2026
Rabinder Raghoe	Lid	FNV	2026
Ton Boonekamp	Voorzitter	VGD	2026
Wilma van Aken	Lid	FNV	2026

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht wordt benoemd door het bestuur op (bindende) voordracht van het Verantwoordingsorgaan. De benoemingstermijn

bedraagt vier jaar. Een lid van de Raad van Toezicht kan maximaal één keer worden herbenoemd. De heer Beetsma is in 2023 vervangen door de heer Meijaard.

Naam	Functie	Termijn tot en met
Henk Schuijt	Voorzitter	2025
Maud Slabbers	Lid	2026
Roel Beetsma	Lid	2023
Leen Meijaard	Lid	2027

Pensioen Platform Detailhandel

Pensioen Platform Detailhandel (PPD) is het orgaan van sociale partners voor overleg met Pensioenfonds Detailhandel. Binnen dit gremium wordt kennis en expertise opgebouwd om de toekomstdiscussie over de arbeidsvoorwaarde pensioen voor de 'handel' te voeren. Beslissingsbevoegdheden van sociale partners omtrent pensioenregelingen leggen deze sociale partners expliciet bij het PPD dat enerzijds de kennis en kunde opbouwt om deze beslissingen adequaat te kunnen nemen en anderzijds goed geworteld blijft in de sociale partners. De afspraken tussen het PPD en het pensioenfonds zijn in 2017 vastgelegd in een Bedrijfstakuitvoeringsovereenkomst.

Het bestuursbureau

Het bestuursbureau is belast met de dagelijkse operatie van het pensioenfonds alsmede met de overige door het bestuur aan de organisatie opgedragen taken. De medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van het pensioenfonds. Het bestuur heeft een directeur aangesteld die leidinggeeft aan het bestuursbureau. Het bestuursbureau bestaat uit negen medewerkers eind 2023.

Sleutelfuncties

Het pensioenfonds heeft naar aanleiding van IORP II de zogenaamde sleutelfuncties geïmplementeerd in de governancestructuur. Dit betreft de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. IORP II maakt een onderscheid tussen de houder van

Sleutelfunctie	Houder	Operationele invulling
Risicobeheer	Jim Emanuels	EY (gedeeltelijk)
Actuariel	Rob Schilder	WTW
Interne audit	John de Waal	Deloitte

De sleutelfunctie risicobeheer en actuariel stellen per kwartaal een rapportage op over de uitgevoerde werkzaamheden inclusief het oordeel hierover.

De sleutelfunctie risicobeheer heeft aanbevelingen gedaan op het gebied van privacy en beoordeling en werking van de 2^e lijn. Er is een AVG maturity quickscan uitgevoerd om de volwassenheid van de AVG-compliance te beoordelen, wat heeft geresulteerd in het uitvoeren van een plan van aanpak AVG wat doorloopt tot in 2024. Dit geldt eveneens over de werkzaamheden van de 2^e lijn. In 2023 heeft een evaluatie plaatsgevonden van de sleutelfunctie risicobeheer waarbij met name aanpassingen hebben plaatsgevonden in de taken en verantwoordelijkheden van de sleutelfunctie (in brede zin), de houder en de vervullers. In het kader van Wtp is verder uitgewerkt waarover en wanneer de SFH een opinie op gaat afgeven. Dit geldt overigens ook voor de twee andere sleutelfuncties.

De sleutelfunctie actuariel is tevens de certificerend actuaaris. In 2023 heeft de sleutelfunctiehouder actuariel naast de reguliere werkzaamheden aandacht besteed aan:

- Beoordeling van de evaluatie van de diverse actuariële grondslagen en veronderstellingen.
- Het besluit van het bestuur om de pensioenen per 1 januari 2024 met 3,3% te verhogen.
- Het nieuwe pensioenstelsel.

een sleutelfunctie en de personele invulling van de daadwerkelijke uitvoering van de sleutelfunctie, waarbij de houder de eindverantwoordelijkheid blijft houden.

Het fonds heeft de sleutelfuncties, op basis van het 'three lines of defence'-model, als volgt ingericht:

De sleutelfunctie interne audit heeft in 2023 een beoordeling uitgevoerd om vast te stellen of het fonds beschikt over aantoonbaar beheerste en integere bedrijfsvoering met betrekking tot de processen in relatie tot de onderwerpen Governance, Risicomanagement en Compliance. De goede punten uit de beoordeling zijn:

- Het risicomanagement proces is de laatste jaren steviger ingericht;
- Het fonds blijft continue verbeteren op een robuust risicomanagement proces;
- Er is veel kennis en kwaliteit binnen het fonds.

De volgende verbeteringen uit het onderzoek komen naar voren:

- Aantoonbaarheid van risicobeheersing;
- Verder formaliseren van rollen van 1e en 2e lijns risicomanagement;
- Verbeteren van het inzicht met betrekking tot het integrale risicoprofiel van het fonds;
- Verdere formalisering van de risico identificatie- en inschattingproces, de werkzaamheden in het risico & control raamwerk en het testen van de beheersingsmaatregelen van compliance risico's en de vastlegging ervan.

Deze punten zullen worden opgevolgd.

Uitvoering pensioen- en vermogensbeheer

Het pensioenfonds heeft de uitvoering van het pensioenbeheer uitbesteed aan Capgemini Nederland B.V., het vermogensbeheer grotendeels aan BlackRock (Netherlands) B.V. en Northern Trust is als custodian aangesteld.

Ondersteuning en advies

Het pensioenfonds laat zich bij zijn werkzaamheden ondersteunen en/of adviseren door de volgende partijen:

Adviserend actuaaris

Mercer Nederland B.V.

Beleggingen

Houthoff Buruma

Juridisch

Aon Hewitt Investments

Operationeel advies

Mercer Nederland B.V.

ALM

Rob Bauer Consultants B.V.

Advies

Finance Ideas

Vastgoed advies

EY

Risk Manager Beleggingen

Compliance officer

Curemonte Legal Perspectives B.V.

Controle en waarmerken

Het pensioenfonds heeft voor de controle en het waarmerken van de jaarrekening met de volgende partijen een overeenkomst gesloten:

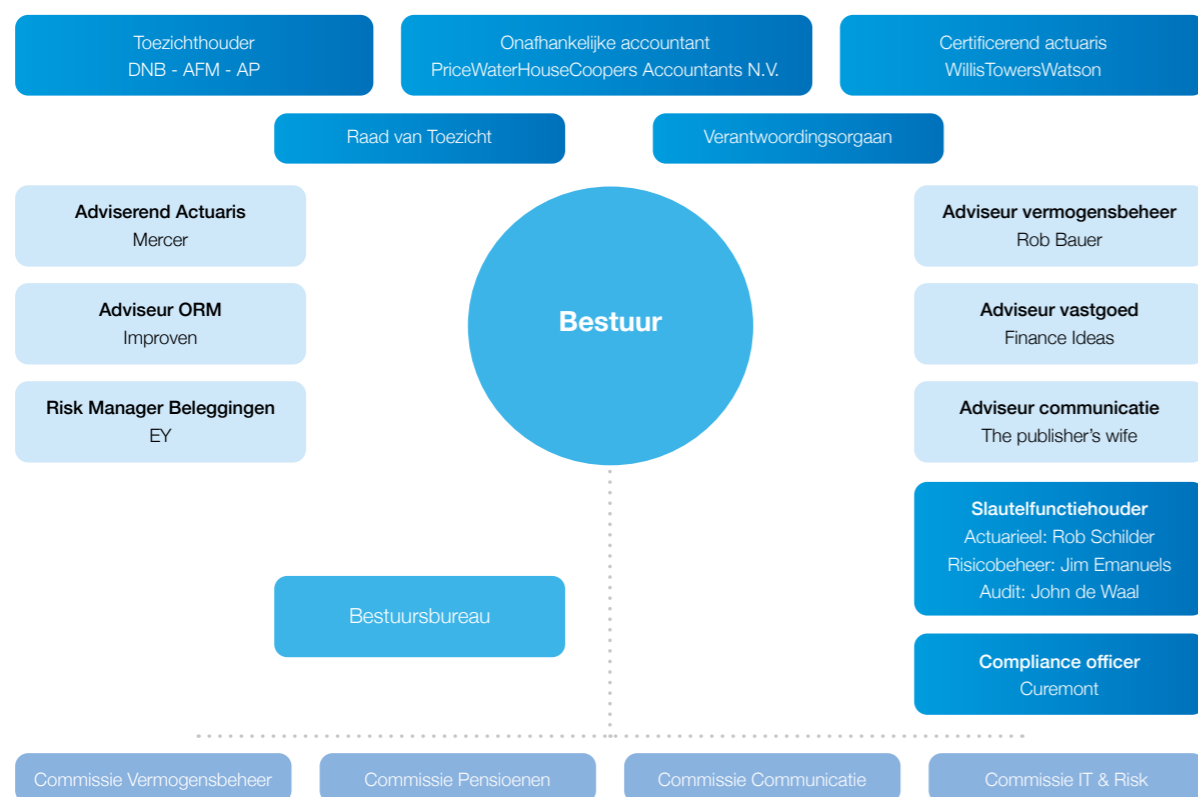
Certificerend actuaaris

Willis Towers Watson

Onafhankelijke Accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Organogram van het pensioenfonds

Bijlage 3. Rapportagenormen Code Pensioenfondsen

Norm	Voldaan	Vindplaats in dit jaarverslag
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur rapporteert over het beleid in het bestuursverslag, over <ul style="list-style-type: none"> • Belangrijkste ontwikkelingen • Pensioenregeling in het kort • Communicatie • Financieel beleid • Risicomanagement De risico's worden toegelicht: <ul style="list-style-type: none"> • Risicomanagement paragraaf
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het bestuur rapporteert over de samenstelling van fondsorganen en de geschiktheid van de leden in bijlage 2 Over het pensioenfonds. Zelfevaluatie van het bestuur wordt in de risicoparagraaf uiteengezet.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Ja	Zie paragraaf Code Pensioenfondsen.
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De raad van toezicht betreft de Code bij de uitoefening van zijn taak en rapporteert hierover in het bestuursverslag paragraaf Raad van Toezicht.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja	In de paragraaf Missie, visie en strategie beschrijft het bestuur de missie, visie en strategie van het fonds.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	Het bestuur licht de overwegingen omtrent maatschappelijk verantwoord beleggen toe in het bestuursverslag paragraaf Maatschappelijk Verantwoord Beleggen.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	In paragraaf Goed pensioenfondsbestuur, paragraaf Risicomanagement en Code Pensioenfondsen rapporteert het bestuur over de naleving van de interne gedragscode en over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In de paragraaf Risicomanagement worden Klachten en geschillen uiteengezet. De klachten- en geschillenprocedure is gepubliceerd op de website.

Bijlage 4. SFDR RTS Annex IV

Template periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 549300OCYH0WALOPK216

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S-Kenmerken)

Heeft dit financieel product een duurzame beleggingsdoelstelling?	
☒ ☐ Ja	☒ ☐ Nee
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling gedaan: ___% <ul style="list-style-type: none"> ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ in economische activiteiten die volgens EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden 	☐ Dit product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken. Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van ___% duurzame beleggingen <ul style="list-style-type: none"> ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden ☐ met een sociale doelstelling
☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan: ___%	☒ Dit product promootte E/S-kenmerken, maar heeft niet duurzaam belegd.

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de Taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en /of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel (Pensioenfonds Detailhandel) heeft de volgende ecologische en sociale kenmerken gepromoot:

- Pensioenfonds Detailhandel heeft conform de normen en waarden van deelnemers belegd. Dit deed het pensioenfonds door het toepassen van uitsluitingen, het maken van beleggingskeuzes op basis van vier specifieke Sustainable Development Goals (SDG's) binnen de beursgenoteerde aandelenportefeuilles, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille, hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuille en opkomende markten obligatieportefeuilles.

Voor uitsluitingen heeft Pensioenfonds Detailhandel aan dit kenmerk voldaan.

Pensioenfonds Detailhandel heeft conform haar uitsluitingsbeleid niet belegd in:

- Ondernemingen die directe betrokkenheid hadden bij de productie van controversiële wapens: landmijnen, biologische wapens, chemische wapens, wapens op basis van verarmd uranium, witte fosfor, en clusterwapens;
- Bedrijven die tabak produceren;
- Landen op de sanctielijst van de Verenigde Naties en de Europese Unie;
- Landen in de opkomende markten portefeuille die door Freedom House als ondemocratisch werden bestempeld, en de slechtst scorende 20% landen van de SDG-scoring.

Pensioenfonds Detailhandel had voorafgaand aan de oorlog in de Oekraïne een aantal bestaande Russische beleggingen. Veel van deze beleggingen konden niet meer verkocht worden na het uitbreken van de oorlog en na het opleggen van sancties aan Rusland en Russische entiteiten.

Per 31 december 2023 heeft Pensioenfonds Detailhandel 24 door Rusland uitgegeven staatsobligaties, 1 bedrijfsobligatie en aandelen in 25 bedrijven met Rusland als land van oprichting in haar beleggingsportefeuille.

De custodian van Pensioenfonds Detailhandel heeft bovenstaande uitsluitingen gemonitord en hierover gerapporteerd. Duurzaamheidsindicator 1 in de volgende vraag heeft betrekking op dit kenmerk.

Daarnaast heeft Pensioenfonds Detailhandel bij het maken van beleggingskeuzes rekening gehouden met de volgende specifieke SDG's:

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei;
- SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie;
- SDG 13: Klimaatactie;
- SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten.

De vier geselecteerde SDG's zijn in op-maat-gemaakte benchmarks verwerkt voor de beursgenoteerde aandelenportefeuilles, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille en in de opkomende markten obligatieportefeuilles, en ook in 2023 voor de hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuilles. Deze SDG-benchmarks zijn passief gevolgd door de vermogensbeheerder.

De prestaties van Pensioenfonds Detailhandel ten aanzien van dit kenmerk is gemeten aan de hand van duurzaamheidsindicator 2. De resultaten zijn opgenomen in de volgende vraag.

2. Pensioenfonds Detailhandel heeft een aantal (beleggings)acties genomen om bij te dragen aan een beter milieu en een betere maatschappij.

Pensioenfonds Detailhandel heeft engagement gevoerd ten aanzien van de meest ernstige schendingen van internationale normen en over onderwerpen die voor deelnemers belangrijk zijn. Het pensioenfonds monitort de gevoerde dialogen met bedrijven en de uitgebrachte stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. De engagement- en stemprovider heeft hierover gerapporteerd en op de website zijn de meest recente stem- en dialoogactiviteiten voor het pensioenfonds te vinden.

Pensioenfonds Detailhandel heeft daarnaast belegd in vastgoedfondsen met een hogere Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) score dan het gemiddelde. Daarnaast is uitsluitend belegd in hypotheekfondsen die ecologische en/of sociale kenmerken promoten.

Pensioenfonds Detailhandel heeft 0,6% van de portefeuille in directe impact geïnvesteerd via private debt. Het pensioenfonds maakt gebruik van de definitie van impact investing van de The Global Impact Investing Network (GIIN) en de impactmethodologieën van de betreffende vermogensbeheerders.

De prestaties van Pensioenfonds Detailhandel ten aanzien van dit kenmerk is gemeten aan de hand van duurzaamheidsindicatoren 3, 4, 5 en 6. De resultaten zijn opgenomen in de volgende vraag.

3. Pensioenfonds Detailhandel stuurt op een lagere CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuilles, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille en hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuille en selecteert beleggingen die bijdragen aan de energietransitie, zoals green bonds. Daarmee verlaagt het pensioenfonds het klimaatrisico in de portefeuille en draagt het bij aan de financiering van klimaatoplossingen.

Het doel van Pensioenfonds Detailhandel was dat de CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuille en beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille lager was dan de standaard benchmarks. De voor Pensioenfonds Detailhandel op maat-gemaakte benchmarks zijn aangepast op basis van data omtrent de CO₂-voetafdruk van ondernemingen en deze benchmarks zijn passief gevolgd door de vermogensbeheerders.

Pensioenfonds Detailhandel heeft de doelstelling om minimaal 5% van de totale obligatieportefeuille te beleggen in green bonds.

De prestaties van Pensioenfonds Detailhandel ten aanzien van kenmerk is gemeten aan de hand van duurzaamheidsindicatoren 7 en 8. De resultaten zijn opgenomen in de volgende vraag.

Duurzaamheidsindicatoren

meten hoe de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot, worden verwezenlijkt.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

1. Aantal beleggingen in uitgesloten landen en ondernemingen	0 Wel zaten er een aantal bestaande Russische beleggingen in de portefeuille die aangekocht zijn toen Rusland niet op de sanctielijst stond en daarna niet meer verkocht konden worden.
2. De scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de vier geselecteerde SDG's vergeleken met de standaard benchmark.	SDG-score aandelenportefeuille ontwikkelde markten: 3,92 SDG-score standaard benchmark: 3,56 SDG-score aandelenportefeuille opkomende markten: 3,30 SDG-score standaard benchmark: 2,91 SDG-score bedrijfsobligatie portefeuille: 4,24 SDG-score standaard benchmark: 3,78 SDG-score staatsobligaties opkomende markten portefeuille harde valuta: 64,99 SDG-score standaard benchmark: 56,36 SDG-score staatsobligaties opkomende markten portefeuille lokale valuta: 65,16 SDG-score standaard benchmark: 59,98 De op-maat-gemaakte SDG-indices hebben een hogere score dan de standaard benchmarks. De getoonde scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de vier geselecteerde SDG's zijn vergeleken met de standaard benchmark en betreffen de gemiddelde scores over de 4 kwartalen in 2022.
3. Aantal engagementtrajecten met ondernemingen	493 engagementtrajecten per eind 2023
4. Percentage niet-beursgenoteerde Nederlandse vastgoedfondsen waarin is belegd en die ecologische en/of sociale kenmerken promoten	100% Pensioenfonds Detailhandel heeft 9 niet-beursgenoteerde Nederlandse vastgoedfondsen in de portefeuille en alle fondsen promoten ecologische en/of sociale kenmerken en kwalificeren als artikel 8-product.
5. Gemiddelde GRESB-scores van de vastgoedfondsen t.o.v. GRESB-gemiddelde	Gemiddelde GRESB-score voor de beursgenoteerde vastgoedfondsen: 80 punten Gemiddelde GRESB-score voor de niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen: 93 punten GRESB-gemiddelde van alle deelnemende vastgoedportefeuilles: 74 punten De totale vastgoedportefeuille van het pensioenfonds presteert beter dan het gemiddelde van alle deelnemende vastgoedportefeuilles aan GRESB.
6. Percentage hypotheekfondsen waarin is belegd en die ecologische en/of sociale kenmerken promoten	100% Pensioenfonds Detailhandel heeft 2 hypotheekfondsen in de portefeuille en beide promoten ecologische en/of sociale kenmerken en kwalificeren als artikel 8-product.
7. Hoogte van de direct impact allocatie binnen de portefeuille in private debt	0,6% van de portefeuille.

8. CO2-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuille en beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille ten opzichte van de standaard benchmarks	CO2-voetafdruk aandelenportefeuille ontwikkelde markten: 54,27 CO2-voetafdruk standaard benchmark: 125,41
	CO2-voetafdruk aandelenportefeuille opkomende markten: 180,78 CO2-voetafdruk standaard benchmark: 287,89
	CO2-voetafdruk bedrijfsobligatieportefeuille: 27,43 CO2-voetafdruk standaard benchmark: 112,98
	De CO2-voetafdruk van de portefeuilles van Pensioenfonds Detailhandel is lager dan de CO2-voetafdruk van de standaard benchmarks.
9. Percentage green bonds in de obligatieportefeuille	6,3% van de obligatieportefeuille. Dit is de stand per eind 2023.

... en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

Dit is de eerste periodieke rapportage conform de vereisten van SFDR. Een vergelijking met voorafgaande periodes kan gemaakt worden in de volgende periodiek rapportage.

Voorgaande periode (referentieperiode 1-1-2022 tot en met 31-12-2022)

1. Aantal beleggingen in uitgesloten landen en ondernemingen	0 Wel zaten er een aantal bestaande Russische beleggingen in de portefeuille die aangekocht zijn toen Rusland niet op de sanctielijst stond en daarna niet meer verkocht konden worden.	Idem
2. De scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de vier geselecteerde SDG's vergeleken met de standaard benchmark.	SDG-score aandelenportefeuille ontwikkelde markten: 3,92 SDG-score standaard benchmark: 3,56 SDG-score aandelenportefeuille opkomende markten: 3,30 SDG-score standaard benchmark: 2,91 SDG-score bedrijfsobligatie portefeuille: 4,24 SDG-score standaard benchmark: 3,78 De getoonde scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de vier geselecteerde SDG's zijn vergeleken met de standaard benchmark en betreffen de gemiddelde scores over de 4 kwartalen in 2022.	SDG-score aandelenportefeuille ontwikkelde markten: 3,77 SDG-score standaard benchmark: 3,39 SDG-score aandelenportefeuille opkomende markten: 2,56 SDG-score standaard benchmark: 3,05 SDG-score bedrijfsobligatie portefeuille: 4,06 SDG-score standaard benchmark: 3,78 Voor de staatsobligaties opkomende markten portefeuille geldt dat deze in 2022 zijn gestart, en hier in de voorgaande referentieperiode niet over is gerapporteerd. De getoonde scores van de op-maat-gemaakte SDG-portefeuilles op de vier geselecteerde SDG's zijn vergeleken met de standaard benchmark en betreffen de gemiddelde scores over de 4 kwartalen in 2022.
3. Aantal engagement-trajecten met ondernemingen	493 engagementtrajecten per eind 2023	

4. Percentage niet-beursgenoteerde Nederlandse vastgoedfondsen waarin is belegd en die ecologische en/of sociale kenmerken promoten	100% Pensioenfonds Detailhandel heeft 9 niet-beursgenoteerde Nederlandse vastgoedfondsen in de portefeuille en alle fondsen promoten ecologische en/of sociale kenmerken en kwalificeren als artikel 8-product.	
5. Gemiddelde GRESB-scores van de vastgoedfondsen t.o.v. GRESB-gemiddelde	Gemiddelde GRESB-score voor de beursgenoteerde vastgoedfondsen: 80 punten Gemiddelde GRESB-score voor de niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen: 93 punten GRESB-gemiddelde van alle deelnemende vastgoedportefeuilles: 74 punten De totale vastgoedportefeuille van het pensioenfonds presteert beter dan het gemiddelde van alle deelnemende vastgoedportefeuilles aan GRESB.	Gemiddelde GRESB-score voor de beursgenoteerde vastgoedfondsen: 77 punten Gemiddelde GRESB-score voor de niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen: 91 punten GRESB-gemiddelde van alle deelnemende vastgoedportefeuilles: 74 punten
6. Percentage hypotheekfondsen waarin is belegd en die ecologische en/of sociale kenmerken promoten	100% Pensioenfonds Detailhandel heeft 2 hypotheekfondsen in de portefeuille en beide promoten ecologische en/of sociale kenmerken en kwalificeren als artikel 8-product.	Idem
7. Hoogte van de direct impact allocatie binnen de portefeuille in private debt	0,6% van de portefeuille.	0,51% van de portefeuille
8. CO₂-voetafdruk van de beursgenoteerde aandelenportefeuille en beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille ten opzichte van de standaard benchmarks	CO ₂ -voetafdruk aandelenportefeuille ontwikkelde markten: 54,27 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 125,41 CO ₂ -voetafdruk aandelenportefeuille opkomende markten: 180,78 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 287,89 CO ₂ -voetafdruk bedrijfsobligatieportefeuille: 27,43 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 112,98	CO ₂ -voetafdruk aandelenportefeuille ontwikkelde markten: 76,48 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 136,42 CO ₂ -voetafdruk aandelenportefeuille opkomende markten: 188,7 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 296,82 CO ₂ -voetafdruk bedrijfsobligatieportefeuille: 31,62 CO ₂ -voetafdruk standaard benchmark: 135,39 De CO ₂ -voetafdruk van de portefeuilles van Pensioenfonds Detailhandel is lager dan de CO ₂ -voetafdruk van de standaard benchmarks.
9. Percentage green bonds in de obligatieportefeuille	9,6% van de obligatieportefeuille. Dit is de stand per eind 2023.	6,3% eind 2022.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Pensioenfonds Detailhandel heeft geen rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grote investeringen	Sector	% activa	Land
BlackRock ICS Euro Liquidity Fund	Overige	13,1%	Europese Unie
Staatsobligaties Frankrijk	Overheid	9,8%	Frankrijk
Staatsobligaties Duitsland	Overheid	6,8%	Duitsland
Het Nederlandse Hypothekenfonds	Overige	3,6%	Nederland
Obligaties Europese Unie	Overheid	3,1%	Europese Unie
Staatsobligaties Nederland	Overheid	2,0%	Nederland
Microsoft Corp	Techniek	1,8%	Verenigde Staten
Apple Inc	Techniek	1,7%	Verenigde Staten
Staatsobligaties Oostenrijk	Overheid	1,4%	Oostenrijk
Staatsobligaties Roemenië	Overheid	1,2%	Roemenië
Staatsobligaties Mexico	Overheid	1,2%	Mexico
Staatsobligaties Maleisië	Overheid	1,1%	Maleisië
Amazon.com Inc	Techniek	1,1%	Verenigde Staten
Amvest Core Residential Fund	Overige	0,9%	Nederland
Staatsobligaties Chili	Overheid	0,8%	Chili

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode te weten: 01-01-2023 tot 31-12-2023

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgelegd. Dit houdt in dat op de taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke Uniecriteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstige afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

De percentages zijn gebaseerd op de marktwaarde per 31 december 2023 van de beleggingsportefeuille van Pensioenfonds Detailhandel en zijn gebaseerd op de totale portefeuille van Pensioenfonds Detailhandel. Derivaten en liquide middelen zijn bij het opstellen van de tabel buiten beschouwing gelaten. Er is niet doorgekeken in beleggingsfondsen.

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

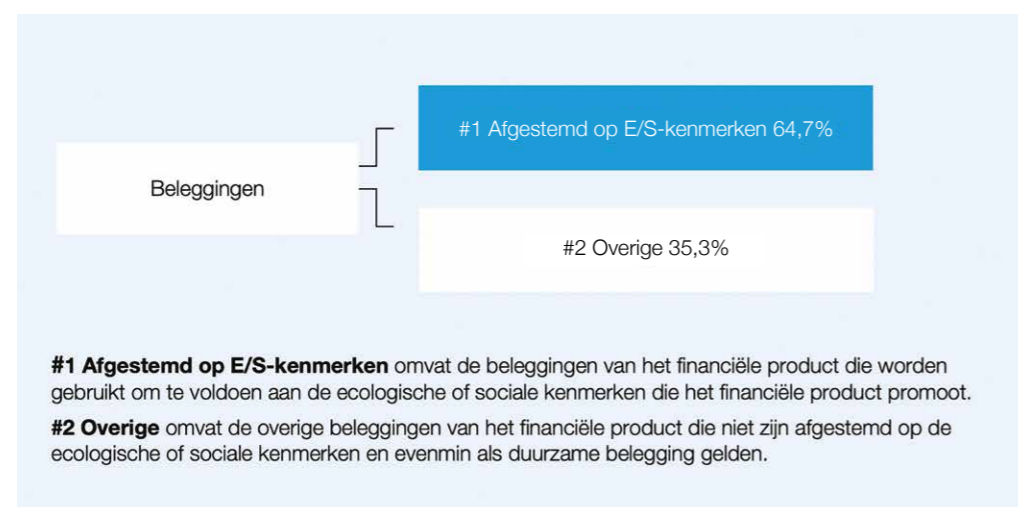
Pensioenfonds Detailhandel heeft het grootste gedeelte (88,1%) van het pensioenvermogen in beursgenoteerde categorieën belegd. Dat heeft het pensioenfonds op passieve wijze gedaan. Binnen deze categorieën heeft het pensioenfonds voor de volgende portefeuilles op-maat-gemaakte verantwoorde indices (benchmarks) gebouwd: aandelen ontwikkelde markten, aandelen opkomende markten, beursgenoteerde bedrijfsobligatieportefeuille, opkomende markten obligatieportefeuilles, en per december 2023 ook de hoogrenderende bedrijfsobligatieportefeuille. Hierin waren karakteristieken van de vier gekozen Sustainable Development Goals (SDG 8, 12, 13 en 16) verwerkt. Het pensioenfonds heeft daarnaast een green bond portefeuille waarin alleen zogenaamde groene obligaties zijn opgenomen. De beursgenoteerde categorieën bestaan verder uit de Europese staatsobligatieportefeuille en de langlopende Europese staatsobligatieportefeuille en de beursgenoteerde vastgoedportefeuille. Voor alle beursgenoteerde categorieën waren uitsluitingsgronden van toepassing. Voor de beursgenoteerde vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds de ambitie om meer E/S-kenmerken te integreren, maar heeft het pensioenfonds dit momenteel nog niet gedaan.

In de niet-beursgenoteerde portefeuille heeft het pensioenfonds belegd in hypotheek, direct vastgoed in Nederland via vastgoedfondsen, private equity fondsen, infrastructuur fondsen en in impactfondsen. De beleggingen in hypotheek, direct vastgoed in Nederland via vastgoedfondsen en impactfondsen zijn afgestemd op E/S kenmerken. De beleggingen in de private equity fondsen en infrastructuur fondsen zijn niet afgestemd op E/S kenmerken.

Naast de beursgenoteerde categorieën en de niet-beursgenoteerde categorieën had het pensioenfonds ook een rente overlayportefeuille, een valuta overlayportefeuille en een portefeuille waar liquide middelen in werden aangehouden. In de rente overlayportefeuille, waar naast rentederivaten ook Europese staatsobligaties in zitten, had het pensioenfonds een voorkeur voor de aankoop van EU Sustainable bonds. In de voorgaande periode was de allocatie naar EU Sustainable Bonds in deze portefeuille €717,9 miljoen. De valuta overlay portefeuille en de liquide middelen portefeuille bestonden uit valutatermijncontracten, liquide middelen en posities in geldmarktfondsen. De portefeuilles aandelen ontwikkelde markten, aandelen opkomende markten, bedrijfsobligaties, hoogrenderende bedrijfsobligaties en opkomende markten obligaties en daarnaast de portefeuilles hypotheek, direct vastgoed in Nederland via vastgoedfondsen en impactfondsen waren ongeveer 68,8% van de activa-allocatie en zijn aangemerkt als “afgestemd op E/S-kenmerken”.

De Europese staatsobligatieportefeuille, de langlopende Europese staatsobligatieportefeuille, de beursgenoteerde vastgoedportefeuille, de rente overlayportefeuille, de valuta overlayportefeuille en de liquide middelen portefeuille waar liquide middelen in werden aangehouden zijn aangemerkt als ‘overige’ omdat zij naast de uitsluitingsgronden en de EU Sustainable bonds doelstelling geen andere E/S-kenmerken promoten. Ook de de private equity fondsen en infrastructuur fondsen zijn onder “overige” geplaatst. De totale allocatie naar “overige” komt hiermee op 35,3%.

Hoe zag de activa allocatie eruit?

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector verdeling	Som marktwaarde %
Landbouw, bosbouw en visserij	0,00%
Winning van Delfstoffen	1,60%
Industrie	13,20%
Productie en Distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	1,50%
Distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	0,20%
Bouwnijverheid	0,40%
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	2,70%
Vervoer en Opslag	0,70%
Verschaffen van accommodatie en maaltijden	0,30%
Informatie en Communicatie	4,70%
Financiële diensten	32,40%
Exploitatie van en handel in onroerend goed	3,90%
Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	2,60%
Administratieve en ondersteunende diensten	0,30%
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	30,80%
Onderwijs	0,00%
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	0,40%
Kunst, amusement en recreatie	0,10%
Overige	0,00%
Extraterritoriale organisaties en lichamen	3,90%
Liquide middelen	0,30%

De percentages zijn gebaseerd op de marktwaarde per 31 december 2023 van de beleggingsportefeuille van Pensioenfonds Detailhandel. Bij de bepaling van de marktwaarde van de beleggingsportefeuille zijn derivaten, ontvangen of te leveren cash onderpand uit hoofde van derivaten, openstaande aan- of verkooptransacties en lopende belastingterugvorderingen niet meegenomen. De sectorverdeling is gemaakt op basis van doorkijk in onderliggende beleggingsfondsen voorzover er data hierover beschikbaar was (hetgeen doorgaans voor alle liquide beleggingen het geval is).

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeeft;

- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bijv. voor een transitie naar een groene economie;

- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

Om te bepalen of aan de EU-taxononomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrenswaarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgas-emissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

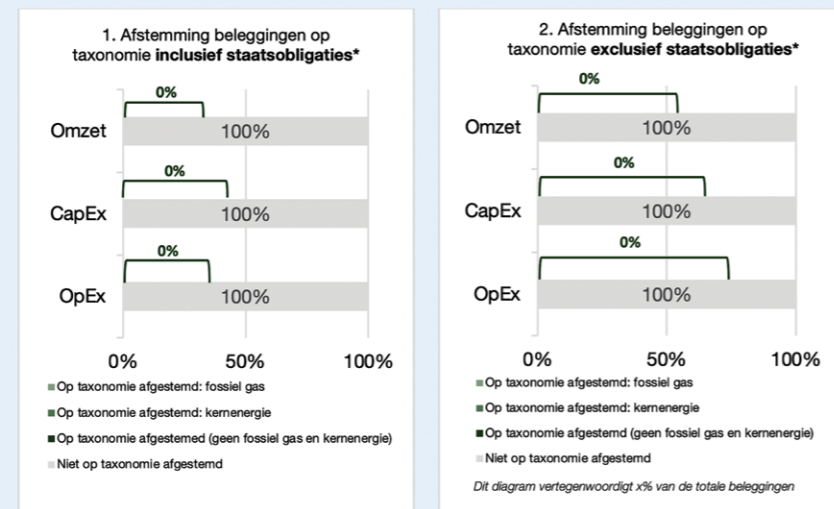
In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxononomie?

0%.

Heeft het financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxononomie voldoen¹?

Ja
 In fossiel gas   In kernenergie
 Nee

De onderstaande diagrammen geven in het groen het percentage op de EU-taxononomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties* op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd.

¹ Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxononomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ("klimaatmitigatie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxononomie – zie de toelichting in de linkermarge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxononomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.

zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

0%.

Hoe verhiel het percentage op de EU-taxononomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?

In eerdere referentieperiodes was het percentage tevens 0%.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxononomie waren afgestemd?

Niet van toepassing. Pensioenfonds Detailhandel heeft zich gedurende de referentieperiode niet geïnteresseerd in duurzame beleggingen en heeft daarom niet gemeten of het belegd heeft in duurzame beleggingen conform SFDR.

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?

Niet van toepassing. Pensioenfonds Detailhandel heeft zich gedurende de referentieperiode niet geïnteresseerd in duurzame beleggingen en heeft daarom niet gemeten of het belegd heeft in duurzame beleggingen conform SFDR.

Welke beleggingen zijn opgenomen in "overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

De beleggingen die onder '#2 Overige' vallen waren Europese staatsobligaties, langlopende Europese staatsobligaties, beursgenoteerd vastgoed, contanten, valutacontracten en renteswaps. Deze categorieën waren bedoeld om het renterisico en valutarisico van het pensioenfonds af te dekken, aan de verplichtingen te voldoen en rendement te genereren. Er gelden voor deze portefeuilles uitsluitingscriteria.

Voor de beursgenoteerde vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds de ambitie E/S kenmerken te integreren, maar gedurende de referentieperiode zijn alleen uitsluitingscriteria doorgevoerd in de portefeuilles.

Daarnaast waren er nog beleggingen in private equity fondsen en infrastructuurfondsen. Dit betroffen deels legacy fondsen en deels, als gevolg van een collectieve waardeoverdracht, van een ander pensioenfonds overgenomen fondsen. Op deze beleggingen zijn de uitsluitingscriteria en ecologische en sociale kenmerken van het pensioenfonds niet toegepast ten tijde van de start van de beleggingen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om aan de ecologische en/of sociale kenmerken te voldoen?

Pensioenfonds Detailhandel heeft de volgende maatregelen getroffen:

- Het uitsluitingsbeleid is toegepast en de uitvoering ervan is gemonitord door de custodian met gebruik van data van Sustainalytics. Voor de uitsluitingen ten aanzien van landen in opkomende markten is de SDG-methodologie van FTSE Russell en data van Freedom House gebruikt. Het uitsluitingsbeleid is niet gewijzigd gedurende de referentieperiode.
- SDG-scores en de CO2-voetafdruk van ondernemingen zijn verwerkt in de benchmarks. Hiervoor is data van verschillende dataproviders waaronder andere FTSE Russell gebruikt. De op-maat-gemaakte benchmarks zijn op passieve wijze gevolgd door managers gedurende de referentieperiode.
- Ten aanzien van vastgoed zijn de GRESB-scores van de vastgoedportefeuilles gemonitord gedurende de rapportageperiode. Daarnaast is door middel van deelname aan Global Real Estate Engagement Network (GREEN) engagement gevoerd met 49 beursgenoteerde vastgoedfondsen en door het pensioenfonds met 5 niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen.
- Engagement en stemactiviteiten zijn toegepast aan de hand van het engagementbeleid van Pensioenfonds Detailhandel via de engagement- en stemprovider op de door het pensioenfonds geselecteerde thema's.

Referentie-benchmarks zijn indices waarmee wordt gemeten of het financiële product de ecologische of sociale kenmerken verwezenlijkt die dat product promoot.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Niet van toepassing. Pensioenfonds Detailhandel heeft geen referentiebenchmark om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken voor de pensioenregeling. Voor een deel van de pensioenregeling is er wel gebruik gemaakt van een dergelijke benchmark (bijvoorbeeld de beursgenoteerde aandelenportefeuille en de bedrijfsobligatieportefeuille) maar deze portefeuilles zijn slechts een onderdeel van de gehele pensioenregeling.

• Waarin verschilt de referentiebenchmark van een brede marktindex?

Niet van toepassing.

• Hoe heeft dit financiële product gepresteerd wat betreft de duurzaamheids-indicatoren voor het bepalen van de afstemming van de referentiebenchmark op de gepromote ecologische en sociale kenmerken?

Niet van toepassing.

• Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Niet van toepassing.

• Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de brede marktindex?

Niet van toepassing.

Colofon

Dit is het jaarverslag van de Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds voor de Detailhandel.

Euclideslaan 201, 3584 BS Utrecht
Telefoon 030 767 0110
www.pensioenfondsdetailhandel.nl

Concept & realisatie: thepublisherswife.

© Stichting Bedrijfstakpensioenfonds
voor de Detailhandel 2024.

**Pensioenfonds
Detailhandel**